

Tanító Péter
Újszövetségi bibliaismeret

Selye János Egyetem
Református Teológiai Kar
Komárom
2015

Lektorálta: Prof. ThDr. Bándy György
Mgr. Csík György

© Mgr. Tanító Péter, PhD., 2015

© Selye János Egyetem, Komárom, 2015

ISBN 978-80-8122-130-9

Učebný materiál bol napísaný a vydaný s finančnou podporou EÚ
v rámci projektu s názvom:

"Zvyšovanie kvality vzdelávania tvorbou a inováciou študijných programov, rozvojom ľudských zdrojov a podporou kariérneho poradenstva"

(ITMS: 26110230108)

spolufinancovaného z Európskeho sociálneho fondu.

Az oktatási segédanyag

"Az oktatás minőségének növelése a tanulmányi programok kialakításával és innovációjával, továbbá az emberi erőforrások és a karrier-tanácsadás fejlesztésével"

(ITMS: 26110230108)

projekt keretén belül jött létre. A projekt európai uniós források felhasználásával valósult meg.

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/

Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Projekt je spolufinancovaný z Európskeho sociálneho fondu.

Előszó

- **A könyv célja**

Egy édesanya levelet kapott fiától a fogságból. A levél olyan nyelven íródott, amit az édesanya nem értett. Miután lefordították a levelet az édesanya mindent meg akart tudni a levél keletkezéséről, keletkezési helyéről, szerzőjéről, és azt is, hogy hogyan érkezett a levél. Többet jelentett ez a levél mindennél, mert attól jött, akit szeretett. Így jelenti a Biblia a hívő ember számára a legtöbbet, mert Attól jött, Aki a legjobban szereti az embert. Ahogy az édesanya igyekezett a legtöbbet megtudni a levélről, a hívő ember így igyekszik a legtöbbet megtudni Teremtő, Megváltó Istenéről, aki a legdrágábbat adta: egyszülött Fiát.

- **Miért van szükség a megírására**

Az oktatói segédanyag segítségül szolgál a teológiai, katechetikai illetve missziológiai szakos hallgatók számára az Újszövetségi könyvek tartalmi megismeréséhez. Célja, hogy elősegítse Istennek hozzánk szóló üzenetének megértését.

Bevezetés

Képzeld el, hogy megkérdeznék 40 különböző embert vallási nézeteikről. Olyanokat, akik a legkülönbözőbb társadalmi, gazdasági háttérből jönnek (a legszegényebb emberektől a leggazdagabbakig), a legkülönbözőbb foglalkozásúak (királyokat, szegényeket, államférfiakat, halászokat, költőket és orvosokat), három különböző földrészről származnak (Ázsia, Afrika és Európa), három különböző nyelven beszélnek (héber, görög és arámi), más és más irodalmi műfajban írnak (költészet, történelem, polgári és büntetőjog, etika, tanítás, példázat, életrajz, személyes levelezés), és mindezt egy több, mint 1000 évet felölelő időszak alatt! Ha megkérnénk őket, hogy Istennel és a legnagyobb létkérdésekkel kapcsolatos kérdéseiket, gondolataikat és érzéseiket foglalják írásba, vajon milyen könyv kerekedne ki ebből? Vajon mindannyian egyetértenének? Nem éppen. Valószínűleg óriási zagyvalékot kapnánk. A Biblia szerzői pontosan ilyen különbözőek; ennek ellenére az egész könyvön végigvonul a témák közötti harmónia és egység, és a benne szereplő adatok összefüggenek! Ennek alapján a legkevesebb, amit elmondhatunk a Bibliáról az az, hogy egyedülálló.

- **Bibliaismeret vagy bevezetés**

Fontos és határozott különbséget látunk a Bevezetés és a Bibliaismeret között. A Bevezetés nem prédikál, hanem az egyes könyvek tudományos vizsgálatával igyekszik megállapítani a szerzők kilétét, keletkezési idejét, létrejöttének körülményeit. A Bibliaismeret sem igehirdetés, hanem elsősorban az egyes könyvek tartalmának ismertetésére helyezi a hangsúlyt, némi bevezetéssel. A bevezetésben közli a kiadó mindazt, ami szerinte a mű jobb megértéséhez szükséges

(a könyv kora, keletkezésének helye és körülményei, irodalomtörténeti háttér, műfaj, írásának célja, írói sajátosságai, jelentősége). A Bevezetés azonban nem megy bele részletes magyarázatokba, ez már a kommentár feladata.

Az újszövetségi tudomány lépcsőjének alapfokán éppen a Bibliaismeret tantárgy áll, mintegy pillért tartó oszlopot képezve a ráépülő többi tantárgynak. Mindazonáltal pedig szükség van Bibliaismeret és Bevezetés ismeretére, hogy ezáltal az exegézis útegyengetőjévé és alapjává váljék.

- **Hogyan értsük helyesen a Bibliát? Hogyan kaphatunk legtöbbet a Biblia tanulmányozásából?**

Nem sokat nyerhetünk a Biblia tanulmányozásából, ha alapból nem hisszük, hogy ez Isten Igéje. A személyes találkozás olyan, mintha életre kelne minden, ami megíratott (mint egy 3D mozi). Hallani kell Őt az Ige versein keresztül. Megérteni, hogy bűnösök vagyunk, mi állunk ott az Úr Jézussal szemben, és mi vagyunk a történet főhősei. Fontos, hogy az Ige személyes üggyé váljon. Az Ige üzenet. Isten SMS-ei. Az olvasás ne csak analitikus folyamat legyen, hanem egy személyes megismerés.

I. Az Újszövetség

• Az Újszövetség keletkezése

Az Újszövetség keletkezése jóval rövidebb időszakot ölel fel, mint amit az Ószövetség létrejötte, hiszen minden Jézus köré csoportosul benne — nemhogy egy évezred, de még egy évszázad sincs az időtartama. Az Újszövetség keletkezésének első szakasza természetesen mindenekelőtt az volt, amikor Jézus földi élete alatt tanított. Valószínű, hogy már Jézus életében sem csupán szóbeli ismeretátadás történt, hanem beszédeiről jegyzeteket, akár gyorsírással feljegyzéseket is készítettek némelyek, amelyeket aztán a hagyomány írásbelivé formálódása során is felhasználtak forrásként. Jézus halála és feltámadása után először még főként szóban hirdette az egyház Jézust, és az igehirdetésben életének eseményeit, tanításait adták tovább az apostolok, misszionáriusok, igehirdetők, tanítók. Mivel a tanítványok élő szemtanúi voltak Krisztusnak, ezért még nem érezték szükségét, hogy írásba foglalják az apostoli igehirdetést. Az első nemzedék múltával lett egyre égetőbb, hogy a szemtanúk távozásával a Jézus életét őrző szóbeli hagyományt is írott formába öntsék.

1Jn 1,1-3 nagyszerűen fejezi ki ezt: *„Ami kezdettől fogva volt, amit hallottunk, amit szemünkkel láttunk, amit megfigyeltünk, amit kezünkkel is megtapintottunk, azt hirdetjük az élet igéjéről. Mert megjelent az élet, mi pedig láttuk, és bizonyosságot teszünk róla, és ezért hirdetjük nektek is az örök életet, amely azelőtt az Atyánál volt, most pedig megjelent nekünk. Amit tehát láttunk és hallottunk, azt hirdetjük nektek is, hogy nektek is közösségetek legyen velünk: a mi közösségünk pedig közösség az Atyával és az ő Fiával, a Jézus Krisztussal.”* Amikor ez a tulajdonképpeni bizonyágtétel megtörtént, nemcsak szóban, hanem írott formában elkezdődött hát az iratok összegyűjtése. Így nem kell

meglepődnünk azon, hogy a legrégebbi iratok között nem az evangéliumokat, hanem Pál apostol azon leveleit találjuk, amelyeket gyülekezetekhez címzett. Első leveleit a Kr. u. 50-es évek első felében vetette papírra. (Szintén sürgette a leírást az eretnek nézetek terjedése is, valamint az, hogy elejét vegyék a legendaképzésnek, amely a valóságos történetek közé fantáziaterméket ültetne, így csorbítva az evangélium üzenetét, sőt, hitelét véve annak.) Megszülettek hát az apostolok által közvetlenül (Máté és János), vagy tanítványaik körében közvetített módon (Márk és Lukács) leírt evangéliumok, valamint Lukács összefoglalója az apostolok cselekedeteiről. A keresztyénség missziója során újra és újra el kellett mondani az örömhírt, valamint a gyülekezet tagjainak tanítása is ismétlés révén történt. Ezért a szóbeli hagyományt az állandó ismétlés egyre csiszolta, kikristályosította. Így végül a hagyomány anyaga hamarosan rögzült, és változatlaná érett. Mire az evangéliumok írásba foglalása megtörtént, temérdek Jézussal kapcsolatos történet és beszéd őrződött meg. Kisebb mennyiségben, mint Pál, de más apostolok is hagytak ránk leveleket: Jakab, Péter, János, Júdás — és egy ismeretlen szerző a Zsidókhoz írt levelet. Végül pedig János is leírta látomásait, és a kapott próféciákat a Jelenések könyvében, ezzel teljessé lett az Újszövetség. (Így a Biblia, az Ószövetség és az Újszövetség átfogja az egész emberi történelmet a teremtéstől megváltáson és utolsó ítéleten át az újjáteremtésig.)

- **A szövetség fogalma**

A szövetség fogalma végrendeletet, testamentumot jelent. Hivatkozás az eredeti fogalomra a Zsid 9, 15-17-ben található. *(„Így tehát új szövetség közbenjárója lett Krisztus, mert meghalt az első szövetség alatt elkövetett bűnök*

váltságáért, hogy az elhívottak elnyerjék az örökkévaló örökség ígérését. Mert ahol végrendelet van, ott a végrendelező halálának is be kell következnie; mert a végrendelet csak halál esetén érvényes.”) Már az Ószövetségben megígéri Isten, hogy a megrontott régi helyett újat ad (Jer 31, 31-34). („Eljön az az idő – így szól az ÚR –, amikor új szövetséget kötök Izráel és Júda házával. ... ilyen lesz az a szövetség, amelyet Izráel házával fogok kötni, ha eljön az ideje - így szól az ÚR -: Törvényemet a belsejükbe helyezem, szívükbe írom be. Én Istenük leszek, ők pedig népem lesznek.”) Erre, mint ígéretre hivatkozik a Zsid 8, 8-11.

- **A kánon fogalma**

A kánon szó görög eredetű (*κανών*), amely nádvesszőt, mérőzsinórt, mércét, latinul normát jelent („*Mi azonban nem mérték nélkül, hanem annak a határnak a mértéke szerint ... amelyet az Isten szabott ki nekünk mértékül...*” 2Kor 10,13). Megegyezik a héber „kaneh” szóval, amely nádat, mérővesszőt jelent. („*kezében len zsinór és mérőnád volt.*” Ez 40,3). Kánon az Újszövetségnek a könyveit jelenti, azokat, melyeket az ősi keresztyén irodalomból az idők folyamán bizonyos szempontok alapján az Egyház egységesen Isten kijelentésének elismert. Szemben az apokrif (bizonytalan, rejtett értelmű) művekkel, melyeknek a Szentlélektől való ihletettségét, Isteni eredetét az egyház nem fogadta el. Ma, az ismert 27 irat egységét, hovatartozását, sorrendjét senki nem vitatja, s ez jó is, mert nemzedékek sorának Istentől jóváhagyott, megszentelt tradícióját kell látnunk benne. A Kánon fogalma meglepően késői. Először 367-ben szerepel egységes könyvként a ma általunk ismert és használt Újszövetség. Athanasius püspök 39. számú körlevele közli egyebek között, az újszövetségi iratok hiteles jegyzékét. Azt mondja, hogy ezek az üdvösség egyedüli

hiteles forrásai, melyekhez sem hozzátenni, sem azokból elvenni nem szabad.

- **Kánonképződés kezdetei és lezárása**

Az ősegyház, Jézus és az apostolok Bibliája az Ószövetség volt. Eleinte nem is törekedtek írott tradíció kialakítására, mert hittek Jézus közeli visszajövetelében. De később a szemtanúk megfogalmazásával a szóbeli hagyományok halványodásával egyre nőtt az írott emlékek becsülete. De az újszövetségi iratok eleinte maguk sem léptek fel szent könyvek igényével.

A Jel 1,1-ben található kijelentés hangoztatja a maga inspirált voltát: „*Ez Jézus Krisztus kinyilatkoztatása, amelyet Isten adott neki.*” az 1Kor 14,37 „*amit nektek írok az az Úr parancsolata*”. Az Újszövetség 27 könyve a keresztyénség történetének első évszázadából valók. Kifejezik annak a kornak a hitét és gondolkodását. Ezek az iratok különböznek egymástól. Hiszen más-más emberektől, más korban és más helyen keletkeztek. A kutatók nagy része megegyezik abban, hogy az Újszövetség könyvei 50-100 között íródtak. Minden iratnak azonban van egy közös vonása, ez pedig Istennek Jézus Krisztusban kimutatott szeretete. Ebből az időszakból fennmaradtak más keresztyén írások is, amelyeket nem sorolunk az Újszövetség kanonikus könyveihez (pl.: római Kelemen levele). A Jézusról szóló híradások, bizonyoságtételek nem csak szóban hagyományozódtak tovább, hanem sokkal inkább írott formában is. Lassan elkezdődött a gyűjtögetés, a kiválasztás. Az iratok összegyűjtéséhez nagymértékben hozzá járult Marcion, aki elvetette az Ószövetséget és az Újszövetségből válogatott könyveket fogadott el, és ez által kialakított egy sajátos ún. marcioni kánont. Az evangéliumok közül csak Lukácsot fogadta el. Emiatt a csonkítás miatt az egyház a szent iratok védelmére kelt, hogy ún. kánon

gyűjteményt alakítson ki. A 27 könyv tudatosan kiválasztott gyűjteményt képez. A szó eredeti értelme mutatja, hogy a gyűjtemény megalkotása szoros összefüggésben van a keresztyén hit mértékadó meghatározásával. El kellett dönteni, hogy mely irat az, ami a normán belülről esik, és melyik nem felel meg a keresztyén felfogásnak. Ezt a munkát több helyen és sok éven át végezték Isten Szentlelkének az inspirálásával. Az Újszövetségi íráskönyvek gyűjtése és „átválogatása” a 2. századtól kezdődően csak a 4. század elején kapta meg végső formáját, vagyis az általunk ismert Újszövetségi kánont. Az Ószövetségi iratokat 90-100 között kanonizálták a jamniai zsinaton. Az újszövetségi nyelv a görög nyelv volt, pontosabban „koiné dialektosz”. Ennek a nyelvnek különös jellegzetes vonásai voltak, mert tartalmazott fogalmakat a sémita nyelvből, a Septuaginta, és a gnózis nyelvéből is. A sémita jellegzetességeket érezni Jézus beszédében. Az íráskönyvek stílusából és a fogalmak felhasználásából jól kivehető az íráskönyvek szókincsének bősége. Pl.: Pál apostolnak van egy jellegzetes stílusa. János egy nagyon egyszerű göröggyel ír, de nagyon hatásos módon, és ez nagyon fontos.

- **Az Újszövetség nyelve**

Az Újszövetség eredeti nyelve a görög, ahogyan korábban már említettük, a koiné dialektosz. Lehet, hogy eredetileg szóban vagy írásban is más nyelven (arámul) folyt a hagyományozódás, de ez nem jelenti azt, hogy az újszövetségi iratok bármelyike egy eredetileg arámul készült irat folytatása lenne. Különös jelenség ez, hiszen a szerzők nem görögök, hanem keleti népek fiai, sémiták. Az ok a történelmi előzményekben van. Nagy Sándor hódításai révén korai halála ellenére az utódállamokban gyakorlatilag a Földközi-tenger

keleti medencéjében a görög kultúra és nyelv vált uralkodóvá. Ezt hellenizmusnak nevezzük. A zsidóság ekkor már a babiloni fogság utáni időben van, kisebb részük tért vissza az ősök földjére. A többség a hellenisztikus utódállamokban szórványéletet él (görögül: diaszpóra). Így kerül kapcsolatba a hellenisztikus kultúrával. Művelődési vágy mellett sok esetben divatozási hajlam vezette őket a görög kultúra befogadására. A hellenista városokban a görög volt a közigazgatás, a kereskedelem, a közlekedés nyelve is. A görög utódállamokat nemsokára a római birodalom váltja fel, de az így provinciává lett régi birodalmakban ez a helyzet semmit nem változott. Hittel mondhatjuk, hogy mindezek mögött a történelemformáló Isten tudatos cselekvése volt. A hellenizmus a kulturális háttér, az egységes római birodalom pedig a politikai háttér biztosította az evangélium gyors terjedése számára. A keresztyénség azzal az igénnyel lépett fel, hogy az evangélium minél előbb eljusson az általa ismert föld legtávolabbi részeire is, és ehhez a legtermészetesebb közvetítő, a legtöbb ember által ismert közös nyelv, a görög volt.

- **Az Újszövetségi iratok felosztása**

Történeti könyvek

Az Újszövetség első lapjain található négy evangélium egy egészen sajátos csoportot alkot. A középpontban Jézus Krisztus személye és váltságműve áll. Ez az elbeszélés csodákkal, rendkívüli eseményekkel teli életrajz. De valójában ez az életrajz nem terjedelmes, és nem ad kronológiailag pontos feljegyzéseket. Míg Jézus Krisztus ifjú koráról, neveltetéséről és első élettapasztalatairól szinte semmit sem mondanak, addig élete utolsó napjairól sok anyagot gyűjtenek össze az

evangélisták. Az egyház legősibb hagyománya Jézusról épp a passió, Jézus szenvedéstörténete, valamint a húsvéti feltámadás történet. Nem csoda, hiszen ez a keresztyénség szíve-közepe: a feltámadásból és az azt megelőző kereszthalálból indul ki minden, ez az a szilárd kőszikla, amelyről Jézus azt mondja a Hegyi beszédben, hogy amely ház nem erre épül, azt elsodorja az ár, amely pedig erre épül, az szilárdan megáll (Mt 7, 24-27). Az evangélium magja tehát a nagypénteki és a húsvéti eseményeket rögzíti. Márk evangéliuma – tömörségéből adódóan – felfogható úgy is, mint egy váz, amelyet Máté és Lukács is felhasználhatott alapként. (Érdekes statisztika, hogy Márk evangéliumának mintegy 80%-át megismétli Máté is, Lukács pedig mintegy 65%-át ismétli meg – gyakran akár szó szerint is, vagy kisebb változtatásokkal.) Mindemellett Máté és Lukács saját forrásaikból is merítettek és kiegészítették a Márknál leírtakat – gyakran közös forrásból származó részletekkel, máskor pedig egyedi részletekkel. Lukács több kötetet szánt arra, hogy a Jézusról szóló híradást írásba foglalja. Kettő maradt ránk, mégpedig Lukács evangéliuma és az Apostolok cselekedetei. János evangéliuma minden valószínűség szerint kiegészítésül keletkezett a másik háromhoz, és azok ismeretét eleve feltételezi – így az azokban foglaltakat nem részletezi: döntő többségében saját anyagokból áll. (Stílusa és látásmódja is más: egyrészt sokkal költőibb, de ami a legfontosabb: teljesen átítatódik teológiai szemlélettel.) Keletkezésüket tekintve Márk evangéliumát tekintjük a legrégebbinek, de vannak kutatók, akik Máténak adják a kronológiai elsőbbséget. Lukács bevezetésében az olvasható, hogy ez az evangélium csak akkor készült el, miután már sokan vállalkoztak arra, hogy tudósítsanak a beteljesedett eseményekről. János evangéliuma a 4 evangélium közül a legkésőbbi. A két ősi evangélium Máté-Márk alapján világos,

hogy ez az irodalmi műfaj az első keresztyén hittérítők élő szóban meghirdetett közléséből ered. Lukácstól két írás származik, úgy, mint az evangélium, valamint az Apostolok Cselekedetei, ami Jézussal történő eseményeknek és az első gyülekezeteknek a létrejöttét jegyzi le. Az Újszövetség öt történeti könyve egyetlen műfajból sarjad, ez pedig az elbeszélés.

Tanítói könyvek

Ide soroljuk a Páli leveleket, valamint a pásztori leveleket. Páli levelek eredete az apostol missziós tevékenységének sajátos adottságaiból magyarázható. Pál igehirdetése missziós körutak formájában ment végbe, városról-városra utazva, de a megtérített csoportokkal mindig szoros kapcsolatban maradt. Pál apostolt nevezhetjük Krisztus által elhívott apostolnak, vagyis ő volt az az ember, aki elhintette a keresztyénség magját. A levelek bőségesen nyilatkoznak a hit tételeiről, elfogadásáról és a hitben való kitartásról. Sőt a külső és belső nehézségekről, amelyekkel az első keresztyéneknek meg kellett vívni a harcot. A Timóteushoz és Titushoz írt leveleket pasztorális leveleknek szoktuk hívni, mivel ezeket Pál apostol egy-egy közösségnek az élén álló pásztoroknak címezte. A kutatók véleménye megoszlik afelől, hogy melyik levelek származnak Pál apostoltól és melyek azok, amelyeket esetleg Pál tanítványai írtak.

Prófétai könyv

Az Újszövetség egyetlen profétai könyve a Jelenések könyve, apokaliptikai mű. A látnok, vagyis ennek a könyvnek a szerzője beszél rendkívüli lelki élményeiről, elragadtatásáról. Ezt a könyvet Patmosz szigetén írja száműzetése idején. Leírja Isten eljövendő ítéletét, az utolsó időket, képeket tár elénk az

eljövendő új királyságról, Jézus uralmáról. Ez a könyv nagyon sok úgymond az emberek elméje előtt rejtett dolgokról szól. Számos számszimbolikát tartalmaz. Ez a prófétai könyv egy szilárd kincset rejt.

Újszövetség könyveinek rövidítése, egyes részeinek száma:

Történeti könyvek:

Máté evangéliuma	Mt	28
Márk evangéliuma	Mk	16
Lukács evangéliuma	Lk	24
János evangéliuma	Jn	21
Apostolok Cselekedetei	ApCsel	28

Tanítói könyvek (levelek):

Pál levele a rómaiakhoz	Róm	16
Pál 1-2. levele a korinthusiakhoz	1-2Kor	16+13
Pál levele a galatákhoz	Gal	6
Pál levele az efézusiakhoz	Ef	6
Pál levele a filippibeliekhez	Fil	4
Pál levele a kolosséiakhoz	Kol	4
Pál 1-2. levele a thesszalonikaiakhoz	1-2Thessz	5+3
Pál 1-2. levele Timóteushoz	1-2Tim	6+4
Pál levele Titushoz	Tit	3
Pál levele Filemonhoz	Filem	1
Zsidókhöz írt levél	Zsid	1
Jakab levele	Jak	5
Péter 1-2. levele	1-2Pt	5+3
János 1-3. levele	1-3Jn	5+1+1
Júdás levele	Jud	1

Prófétai könyv

Jelenések könyve	Jel	22
------------------	-----	----

- **Az Ószövetség és az Újszövetség viszonya – Jézus az Ószövetségben**

A református kis káté egyik kérdése így hangzik: Kiről szól az egész Szentírás? Válasz: Az egész Szentírás Jézus Krisztusról szól. Tehát nemcsak az Újszövetség lapjain találkozunk az Úr Jézus Krisztus személyével, hanem már az Ószövetségi próféciaik is mind a Messiásra utalnak. Már a Biblia első lapjain a bűneset után megígéri Isten a Messiás megszületését.

Az Újszövetségben felismerhető Krisztus, a várva-várt Szabadító, akit a próféciaik meghirdettek. Az Ószövetség és az Újszövetség szorosan összetartozik egymással. Egymás nélkül egyik sem teljes. Az Ószövetség olyan, mint egy alap, amelyre az Újszövetség ráépül. Általánosan igaz, hogy az Újszövetség sok száz helyen használja, idézi az Ószövetséget. Általában úgy említi, hogy valamely iratcsoportját külön nevezi meg. Például Lk 24, 44-ben: *„Amik megírtak a Mózes törvényében, a prófétáknál és a Zsoltárookban énfelőlem.”*

Gyakran nevezi az Újszövetséget Írásoknak is. Például Jn 5, 39 *„kutatjátok az Írásokat...”*. Pál apostol sokszor úgy idézi leveleiben az Ószövetséget, mint aki olvasóiról feltételezi annak ismeretét. A hangos felolvasás még magányosan is általános szokás volt az ókorban. Például ApCsel 8, 30-ban az etióp kincstárnok hangosan olvasta Ézsaiást, Fülöp innen tudhatta, hogy mit olvas.

Az Úr Jézus tekintélye hitelesítette az Ószövetséget. Az ősegyház számára az Ószövetség Krisztusról beszélő irattá vált. Ő maga hangsúlyozta az Ószövetség tekintélyét Mt 5, 18 *„Mert bizony mondom néktek, hogy amíg az ég és a föld el nem múlik, egy ióta vagy egy vessző sem vész el a törvényből, míg minden*

be nem teljesedik". Jn 5, 46-ban pedig az található, hogy az Ószövetség Őróla beszélt - „*Ha hinnétek Mózesnek, hinnétek nekem, mert én rólam irt ő*”.

Ágoston azt mondja, hogy az Újszövetség az Ószövetségben van elrejtve, az Ószövetség pedig az Újszövetségben van feltárva.

	Ígélet	Beteljesedés
A Messiás szüztől születik	Ézs 7,14	Lk 1,31
Jézus Betlehemi születése	Mik 5,2	Mt 2,4-6
Messiási próféciával kísérti a Sátán Jézust	Zsolt 91,11-12	Lk 4, 9-12
Jézus a Gyógyító, a Szabadító	Ézs 61,1-2	Lk 4,17-19
Jézus betegeket fog gyógyítani	Ézs 53,4	Mt 8,16-17
Jézus Jeruzsálemi bevonulása - Virágvasárnap	Zak 9,9	Lk 19,29
A Messiás megverése, nyája elszéled	Zak 13,6-7	Mt 26,31
30 ezüstért való elárulás	Zak 11,13	Mt 26,14-15
Keresztre feszítés	Zsolt 22,17b,	Lk 23,33
...néznek majd arra, akit étszúrtak...	Zak 12,10	Jn 19,37
Bűnösökkel feszítik keresztre	Ézs 53,12	Mk 15,27-28
Szomjazom.	Zsolt 22,16	Jn 19,28
Ecetet itatnak Jézussal a kereszten	Zsolt 69,22	Mt 27,34
Jézust csúfolják a kereszten	Zsolt 22,7-8	Mt 27,41
Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?	Zsolt 22,2	Mt 27,46

Köntösére sorsot vetnek	Zsolt 22,19	Jn 19,23-24
Jézus csendben tűri szenvédeéseit	Ézs 53,7	Mt 27,12-14
Csontját nem törík meg	Zsolt 34,21	Jn 19,32-33
Feltáadás	Zsolt 16,10	Mt 28,2,5-6

II. Az Újszövetség történeti könyvei

- **Evangéliumok, vagy evangélium?**

Az Újszövetség az evangéliumokkal kezdődik. Miért épp négy evangélium maradt ránk? Mi lett volna, ha többet is kanonizáltak volna, ha Isten Szentlelke többet is ihletett volna? Vagy éppen ha kevesebb volna az evangéliumok száma? A kérdés természetesen hipotetikus, költői. Mégis érdekes megfigyelni Ireneus egyházatya álláspontját az evangéliumok számáról. Szerinte ugyanis négy evangélium kell legyen, amint négy égtáj és négy fészél van, amint a frigyláda kerúbjainak is négy arca van. Ezzel áll összefüggésben az is, hogy a négy evangélistát négy formában szokás ábrázolni, mégpedig a következőképpen: *Máté – ember-arc*: talán azért, mert ez a legegyszerűbb, legemberibb evangélium, *Márk – oroszlán-arc*: úgy mutatja be Jézust, mint a Messiást, Júda oroszlánját, *Lukács – bika-arc*: az ószövetségi áldozatok állata. Úgy mutatja be Jézust, mint aki az emberiségért odaáldozta magát, *János – sas-arc*: A sas az egyetlen állat, amely pislogás nélkül a Napba tud tekinteni. János néz bele Isten ragyogásába, fényébe, titkaiba. Valóban, talán az ő evangéliuma visz bennünket legközelebb Istenhez, és ő avat be minket a legmélyebb titkaiba. Ennek az ábrázolásnak bibliai háttere Ez 1,10-ben („*Ilyen volt az arcuk: volt emberarcuk, de volt oroszlánarca is mind a négynek jobbról, bikaarca is volt mind a négynek balról, és volt sasarca is mind a négynek.*”) és Jel 4,7-ben („*Az első élőlény oroszlánhoz, a második bikához volt hasonló, a harmadik élőlénynek olyan arca volt, mint egy embernek, a negyedik élőlény pedig repülő sashoz hasonlított.*”) található meg.

Egy másik értelmezés szerint e hozzárendelést Jeromos egyházatya az evangéliumok kezdetében található

motívumokkal indokolja. Máté a nemzetségtáblával kezdi, azaz Jézus Krisztus emberi származását állítja elének. Márk Keresztelő János fellépésével kezdi, mintegy prófétai oroszlánkiáltással: „*Ha oroszlán ordít, ki ne félne? Ha az én Uram, az ÚR szól, ki ne prófétálna?*” (Ám 3,8.) Lukács Zakariás papságával indít, aki épp áldozatot mutat be — ezért itt az áldozati bika kap helyet. János pedig úgy vezeti be evangéliumát, hogy Jézus Krisztus örök istenségét tárja elének — az örök, mennyei távlat miatt az égen szálló sas lett a képe.

A négy evangélium „számának magyarázatára” létezik olyan felfogás is, hogy ezáltal az emberek négy csoportját igyekeznek elérni Szentlélek, mint szerző.

Máté leginkább a zsidó olvasók megszólítására alkalmas: gyakoriak az ószövetségi idézetek, részletes beszédek, ügyel Jézus nemzetségtáblájára, és általában is érződik rajta a zsidó jelleg, sémita-arámi hangvétel.

Márk a római polgárokat, római műveltségűeket veszi célba: hosszabban ír a csodákról, rövidebben a példázatokról, és általában is kevés beszédet közöl.

Lukács a görög műveltségűeknek (hellenistáknak) szól: törekszik a szépségre, művelt stílusra, irodalmiságra.

János egyrészt mindenkinek szól, másrészt az egyházas, teológiai-filozófiai módon gondolkodókra van tekintettel: sasként magasan szárnyal, sok beszédet, közöttük igen komoly teológiai témát és vitát közöl, stílusa költői.

Beszélünk ugyan négy evangéliumról, ám másik oldalról pedig azt kell mondanunk, hogy nem négy, hanem csupán egy evangélium létezik. Az evangélium szó Jézus Krisztus örömhírét jelenti. Ilyen tekintetben csupán egyetlen evangélium

létezhet. Ezért szerencsésebb a régebbi elnevezés, amely a ‘négy evangéliumot’ úgy nevezte, hogy a Máté szerinti, Márk szerinti, Lukács szerinti, János szerinti evangélium — kifejezve ezzel, hogy ugyanarról az evangéliumról van szó, csak épp különböző személyek által összegyűjtött hagyományok alapján megszerkesztve. Ez tehát az egyetlen evangélium. Lehet rövid vagy épp hosszú beszéd — a lényege, hogy Jézus Krisztusról, a halálával és feltámadásával szerzett megváltásról szóljon.

- **Az evangéliumok elemi – tartalmi összetétele**

Események Jézus életéből: Központban Jézus áll, de nem Ő cselekszik, csak vele, körülötte, vagy rajta keresztül történik valami.

Jézus csodatettei: Olyan események, amelyeket Ő váltott ki és akaratával irányított. Pl.: gyógyítások (kézrátétel, távgyógyítás). Exorcizmus (démonűzés), feltámasztások és természeti jellegű csodák (tenger, fügefafa, kenyércsoda).

Jézus tanítása – logionok: Példázatok (Isten országáról, az ember hitéről, megváltásáról, önmagáról). Prédikációk, vitabeszédek, Ószövetségi idézetek.

Az evangélisták önálló összekötő szövege: (és azonnal, és ismét, és ezután, történt pedig, hogy).

- **Szinoptikus kérdés**

Az evangéliumok közül Máté Márk és Lukács Jézus életéből és tanításából nem csak sok azonos, vagy hasonló részletet ad elő, de a közös anyagot sokszor szó szerint fogalmazza meg. A szinoptikus szó görögül azt jelent, hogy közös, vagy együtt látás *συνοψις* a szinoptikus evangéliumok

közös látószög alatt tekintenek Jézusra. Az evangéliumok vizsgálata során felmerülnek a kérdések, milyen irodalmi összefüggésben állnak, vagy melyik a legelső, melyik az eredeti. A teológusok arra a megállapításra jutottak, hogy mielőtt az evangéliumok megíródtak, már létezett egy összegyűjtött anyag, amelyből az evangelisták meríthettek. Ezt az anyagot nevezzük Q forrásnak. Quelle = forrás. Ezt a forrást nem szabad önálló evangéliumnak tekinteni, mert ez a Q csak logionokat, vagyis beszéd gyűjteményeket tartalmaz. Szenvedés és húsvéti történeteket nem tartalmaz. Evangélium pedig e nélkül nem létezhet. Ezt a Q forrást Máté és Lukács Márk anyagába beleépíti és kiegészíti saját anyaggal.

- **Az evangéliumok tartalma**

Keresztelő János, az összekötő az Ószövetség és az Újszövetség között

Keresztelő János Zakariás pap és Erzsébet fia, aki prófétai igehirdetésével valóságos népmozgalmat indított el Júdeában, s aki magát Jézus előfutárának tekintette. Júdea pusztájában nevelkedett, szolgálatát is a pusztában kezdi (Mt 3,1 stb.). Külső megjelenése, ruházata, étrendje a prófétákéra emlékeztetett (Mk 1,6). Hirdette Isten ítéletét és megtérésre hívott. Akik hittek a szavának, azok megkeresztelkedtek általa a Jordán folyóban – innen ered a „Keresztelő” melléknév –, bűneiket megvallva (Mt 3,6). Tanítványi köre bőjtölt, imádkozott, szigorú kegyességet élt (Mt 9,14). Prófétai feddésben részesítette Heródes királyt, aki sógornőjét vette feleségül, ezért a király felesége rábeszélésére lefejeztette Keresztelő Jánost. Igehirdetésében elsősorban a mindenki által várt Isten Országa elközelítéséről szólt (Mt 3,2). János önmagát sem tartotta méltónak arra, hogy

az Eljövendőnek akárcsak rabszolgája legyen (Mt 3,11). Ő csak útkészítő, kiáltó szó a pusztában (Mt 3,3), aki után majd maga az Úr jön el. Isteni parancsot követve János megkeresztelte Jézust (Mt 3,13-17), és bizonyosságot tett Róla: látta a Szentlelket rászállni, és Isten kijelentését vette arról, hogy Jézus az Isten Fia (Jn 1,34). „*Íme, az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűneit*”

A Jézus keresztelését leíró négy evangélista közül Máténál találjuk, hogy Keresztelő János próbálta Jézust visszatartani, mivel János látása szerint a nagyobbak kellene a kisebbet megkeresztelni. János evangélista pedig úgy jegyzi fel Jézus megkeresztelkedését, hogy amikor látta Keresztelő János Jézust közeledni ezt mondta: „*íme, az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűneit*”. Honnan veszi János ezt a mondatot? Keresztelő János nagyon jól ismerte Ézsaiás próféciáját az Úr szolgájának szenvedését, mely az 53. részben van megírva. Ézs 42, 1.-ben azt írja a próféta: „*Ez az én szeretett Fiam, akiben gyönyörködöm.*” Itt van az a kapcsoló pont, melyben János útkészítő munkája és az őt követő Messiás összekapcsolódik. Itt találkozik a bűnbánatra felhívás és a világ bűnét – benne az egyes ember bűnét – elvevő Isten Báránya.

Jézus Krisztus eljövetele

Jézus Krisztus eljövetelét emberi testben megelőzi egy mennyei párbeszéd: „*Ezért, amikor eljön a világba, így szól: Íme, itt vagyok, amint a könyvtekercsben meg van írva rólam, hogy teljesítem a te akarodat, Istenem.*” (Zsid 10,5.7). Ez a mennyei vallomás tükrözi Jézus Krisztus engedelmisségét, amiben az Atya végig gyönyörködött (Mt 3,17, Mk 9,7, Jn 12,28 stb.), legönzetlenebb alázatát (Fil 2,4-8 stb.) és azt is, hogy földi életének célját, eseményeit és színterét megírt próféciák jövendölték meg. Hogy mi volt felőle megírva a

könyvtekericsben, arra maga is többször emlékeztette tanítványait és hallgatóit (pl. „*így illik nekünk minden igazságot betöltenünk*”, „*lehetetlen, hogy a próféta Jeruzsálemen kívül vesszen el*”, „*ó, balgatagok és rest szívűek mindazok elhívésére, amiket a próféták szóltak*” stb.) Mivel Jézus Krisztus mindenkor azt cselekedte, ami az Atyának kedves (Jn 8,29), ezért sem életének színterei, sem cselekedeteinek időpontjai soha nem voltak véletlenek. Máté evangélista számára fontos rendező elv evangéliumának megírásakor Jézus kijelentése: ő a Törvény és a próféták betöltésére jött (Mt 5,17). A Jézus Krisztus földi életéről szóló négy leírást vagy beszámolót átfüti az élettörténet pontos üzenetének megfogalmazására való igény: „*Ezek pedig azért íratlak meg, hogy higgyétek: Jézus a Krisztus, az Isten Fia, és e hitben életetek legyen az ő nevében.*” (Jn 20:31)

Két evangélium (Máté és Lukács) leírást ad Jézus megszületésének előtörténetéből. Ha valaki az első evangéliumnál kezdi az olvasást, kezdetként rögtön felismerheti, hogy a választott nép egész addigi történelme elővezetése Jézus Krisztus eljövételének (Mt 1,1-17). Az előtörténethez tartozik Keresztelő János születésének elbeszélése (amit Lukács szerkesztetten állít párhuzamba Jézus születésével), Jézus fogantatásának csodája (összekapcsolva József és Mária egybekelésének eseményeivel) és a római birodalmi népszámlálás kihirdetése, amelynél Lukács történelmi hivatkozást ad meg: „*ez az első összeírás akkor történt, amikor Szíriában Cirénius volt a helytartó*” (Lk 2,2). Az előtörténetet elbeszélő mindkét evangélium szól arról az üzenetről, amit Jézus rendkívüli és egyetlenszerű fogantatása hordoz: Mt 1,21-23 és Lk 1,26 -37,48-49.

Jézus Krisztus születése

A fogantatás és születés időpontját az Atya határozta meg: „amikor eljött az idő teljessége, Isten elküldte Fiát” (Gal 4,4). A történelem előkészítetett: az egész világ áhítozott egy Szabadító után, a világon volt egy közös érintkezési nyelv, a görög nyelv, a római birodalmi úthálózat behálózta a civilizációt, a zsidóság szétszórtan ott volt a világ népei között istentiszteleti helyeivel. A Bálám próféciáját emlékezetben tartó napkeleti mágusok csillagászati ritkaságot láttak feltűnni, amely hírt adott a Palesztinától távol élő emberiség számára is (a bolygók ókori szimbólum rendszerének megfelelően). A középkorban 525-ben egy római szerzetes, Dionysius Exiguus, Róma alapításából és a császárok uralkodási adataiból kiindulva, visszamenőleg újraszámította a születés időpontját. Így a történelmi időszámítás kronológiai középpontja, a 0. év a Megváltó születése lett. A Máté evangéliumban leírt fényesség csillagászat történeti adatát, a históriai számításhoz hasonlóan, ugyancsak a középkorban számítja ki a protestáns Johannes Kepler (a középkor végén 1627-ben). Ebből a több nézőpontú adatsorból Jézus megszületését a Kr.e. 7-5. közötti időszakra datálja a legtöbb kronológiai számolás. Jézus születésének helyszíne a Mikeás próféta által megjövendölt Betlehem. Máté elbeszélése, amely középpontba helyezi Jézus királyságát, tudósít a napkeleti bölcsek hódolásáról (vö. Ézs 60,1-6), Lukács pedig Jézusnak a nép megvetettjeihez való eljövetelét kiemelve közli a pásztorok látogatását.

Jézus Krisztus gyermekkora és ifjúsága

A csecsemőkor fontos eseményei: a körülmetélés és a névadás a nyolcadik napon (Lk 2,21), a napkeleti bölcsek ajándékokkal hódolása (ez nem a születés éjszakáján volt – vö.

Mt 2,9-11), az édesanya megtisztulása után a negyvenedik napon való bemutatás a jeruzsálemi templomban (Lk 2,22-38). Simeon és Anna ezen a templomi bemutatáson látják meg a Szabadítót és a jeruzsálemi hívők is értesülnek a Messiás földre jöveteléről. A kisgyermekkor eseményei a következők: Józsefet az Úr anyjala álomban meginti, így a család Egyiptomba menekül (Mt 2,13-15). Nagy Heródes gyermekgyilkosságot követtet el Betlehemben – erről Jeremiás próféta jövendölése szólt előre (Jer 31.). Nagy Heródes király halála Josephus Flavius zsidó történetíró adata szerint Kr.e. 4-ben következett be. Így Jézust még kisgyermek korában visszahozhatták szülei Palesztinába. A Mt 2,22 közli, hogy nem mertek Júdeába menni, mivel József álomban megintetett, hogy Galileába költözzenek ehelyett. Názáret városa lesz a család otthona – Jézust e származási helyről nevezték Názáreti Jézusnak (ezt is megjövendölték a próféták: pl. Zak 6,12-13, Ézs 11,1).

József és Mária házasságában gyermekek születnek, így Jézus testvérek közösségében nő fel (négy fiútestvére és több lánytestvére is volt – vö. Mt 1,55, Mk 3,32, 6,3, Jn 2,12, 7,3-5 stb.). Tizenkét éves korú („bar micvó”-vá, azaz a parancsolat fiává válás), amikor felmegy szüleivel a jeruzsálemi templomba. Az Írásokban való ismerete zavarba ejti a tanítókat. Első „földi tanítása” a templomban hangzik el: kinyilatkoztatás az Atyáról. Lukács külön feljegyzi, hogy ezt a szavát nem értették meg (Lk 2,49). Fiatalemberként az ácsmesterséget tanulja meg (Mk 6,3).Názáreti (galileai) származását sokan nem tartották messiási jellemzőnek (Jn 1,46, 7,41-42,52).

Jézus krisztus megkeresztelése

Jézus életével kapcsolatban két fontos időmeghatározást ad meg Lk 3. fejezete: egy világtörténelmi évszámot: a Kr.u. 29.

évet, Tibérius császár uralkodásának tizenötödik évét (Lk 3,1) valamint egy életkori meghatározást: „*Jézus mintegy harminc esztendő volt, amikor tanítani kezdett*” (Lk 3,23). Az első három evangélium (szinoptikusok) mindegyike tartalmazza Jézus Krisztus megkeresztelkedését a Jordánban. A negyedik evangélium adja meg pontosabban a helyszínt: a keresztelkedés a Jordánon túli Betániában történt (Jn 1,28). Az első három evangélium a keresztelkedés elbeszélése után Jézus negyven napos böjtjét írja le. A Sátán támadásával Jézust a testi étvágy kielégítésére, majd az „isteni jel” öncélú megmutatására és a világhatalom megszerzésére próbálja rávenni. Ő azonban, mint „második Ádám”, nem bukik el a kísértésben. A győztes Úrnak angyalok szolgálnak a rendkívül hosszú böjt után (Mk 1,13). Jézus Krisztus testben vívta meg a szellemi világ eme nagy csatáját ellenfelével. A kísértés 40 napon át tartott, párhuzamban azzal, hogy Izráel népe 40 éven át kísértetett a Pusztában. A Sátán nem végleg, csupán „egy időre” távozik el Jézustól.

A tanítói szolgálat kezdete

Jézus tanítói szolgálatának első időszakát a galileai fellépés „előtörténetének” szokták nevezni. Leírását János evangéliuma 1,19-4,42 szakasza adja. Ez az evangélium nem tartalmazza Jézus Krisztus megkísértését. Jézus visszatér a Jordánhoz – ezzel kezdődik az események elbeszélése, majd az evangélista öt egymást követő nap eseményeit követi nyomon, folytonosan dátumozással. Első nap Keresztelő János bizonyítást tesz Jézus Krisztusról. Ez a próféta részéről egy visszaemlékezés arra a napra és arra az élményre, amikor látta a Szentlelket galamb formájában Krisztuson megnyugodni. Vallomásában utal Jézus örökkévaló létezésére és mennyei származására is (Jn 1,15-18,30). Második nap az „útkészítő” próféta egyetlen mondattal mutat rá Jézus Krisztusra: „*Íme, az*

Isten Báránya!”, vagyis íme, az ítélettől megváltó húsvéti bárány (2Móz 12,13,46 vö. Jn 18,28, 19,36). Ketten az ott állók közül – egyikük András, a másik valószínűleg maga János, az evangélium írója – követik Jézus Krisztust a szálláshelyére. Egy életre szóló élmény ez számukra: a Megváltó mellett maradnak egész további életsorsukban. A Jn 1,40 a személyes emlékezés élményét örökíti meg: „*mintegy tíz óra volt akkor*”. András bizonyágtételét közli e nap kapcsán az elbeszélés: „*Megtaláltuk a Messiást*”. András testvére, Simon Péter is aznap találkozik Jézussal. Simon Péter ekkor kapja tőle a „Köszikla” nevet. A harmadik napon Jézus Fülöppel és Nátánaellel találkozik Nátánael feltehetően azonos Bertalannal, a tizenkét tanítvány egyikével. Fülöp és Nátánael bizonyágtétele egyaránt bekerül az evangéliumba: „*Megtaláltuk azt, akiről Mózes irt a törvényben, akiről a próféták is irtak*”, „*Rabbi, te vagy az Isten Fia, te vagy az Izráel királya*”. Ezeket az epizódokat előzetes elhívás történeteknek is szokták nevezni. Három nappal később Galileában, Kánában egy menyegzőn Jézus Krisztus az első csodajelet cselekszi (kb. 600 liter vizet változtat borra – ezzel is kifejezi, hogy örömet és újjá válást hoz az emberek számára). A tanítványok ekkor kezdenek hinni benne. Áttekintve látjuk azt, hogy János evangélista egy hét periódusának eseményeit rögzíti (Jn 1,19-2,11), jelképes értelemmel a világ Isten általi teremtésének hetével párhuzamban, valamint Jézusnak az evangélium végén szereplő utolsó hetével összhangban, ezzel elbeszélésének mintegy szerkezeti keretet alkot.

Az élettörténet folytatásában Jézus Kapernaumba megy anyjával, testvéreivel és tanítványaival együtt, hogy néhány napot ott töltsön (Jn 2,12). Megfigyelhetjük, hogy a vele levők között nincs a felsorolásban József, a nevelőapja, aki vélhetően

ekkor már nem él. Kr.u. 30 tavaszán Jézus első tanítói útját teszi Jeruzsálembe.

A templomban jelet tesz: kiúzi az eladásra szánt áldozati állatokat, rámutatva ezzel saját áldozati halálára és az „új templomra”, az eljövendő új gyülekezetre: „*Rontsátok le ezt a templomot, és három nap alatt felépítem.*” (Jn 2,19) Más jeleket is tesz Jeruzsálemben, amelyeket az evangélium pontosan nem nevez meg. Ezeket a jeleket látva sokan hisznek benne. Nikodémus, a zsidók egyik vezetője ekkor keresi fel Jézust. Beszélgetésüket a főember kezdi, annak témáját mégis Jézus választja: az újjászületésről, az Isten országába való bejutás egyetlen lehetséges módjáról tanít. Rendkívül fontos központi szerepben látni a Jézus által választott témát, mivel ez az első hosszan leírt beszélgetés. Itt hangzik el az evangélium legszebb összefoglalása (Jn 3,16).

A jeruzsálemi látogatást júdeai tartózkodás követi. Jézus tanítványaival együtt keresztel (a Jn 4,2 kiegészítése alapján Jézus valószínűleg felügyelte a kereszteléseket). Az itt tartózkodás időtartama több hónap lehetett. Jézus tanítói munkájának első időszakát emiatt korai júdeai tartózkodásnak is szokták nevezni. Ebben az időszakban Jézus és Keresztelő János egyidejűleg végzik a tömegek tanítását (Jn 3,22-36). Nem sokkal később Jézus Samárián keresztül utazik. Sikár városánál, a kútnál újabb hosszú beszélgetésben ismerteti fel önmagát egy samáriai asszonnyal. A témát a forrásvíz kapcsán újra Jézus választja: ez alkalommal is az újjászületésről tanít. Mint János evangéliumában többször, a történet végén itt is bizonyásgtételel következik, előbb az asszonyé, majd a hitre ébredő samáriaiaké: „*magunk hallottuk és tudjuk, hogy valóban ő a világ üdvözítője*” (Jn 4,42).

Jézus Galileába utazik. Keresztelő Jánost Heródes Antipás börtönbe vetteti. A farizeusok észrevették, hogy Jézusnak több tanítványa van, mint Keresztelő Jánosnak, így ellenséges megfigyelést szerveztek ellene. (Jn 4,1-3) *„Mikor pedig meghallotta Jézus, hogy János börtönbe vettetett, visszatért Galileába.”* (Mt 4,12)

Galileai tartózkodásának első szakasza

Jézus nyilvános tanítói munkájának legnagyobb részét Galileában végezte. Jeruzsálemben is úgy ismerték, mint „Galileai”-t. Kr.u. 30-31 telén érkezik. A Lélek erejével jön. Sokan már várják, mert látták azokat a jeleket, amiket Jeruzsálemben cselekedett (Jn 4,45). Érkezésének híre elterjed az egész tartományban, mindenki dicsőíti, amikor a zsinagógákban tanít (Lk 4,14-15). Nyilvános igehirdetésének első fő üzenetét így foglalja össze Márk evangéliuma: *„Elközelített az Isten országa: térjete meg és higgyetek az evangéliumban.”* (Mk 1,15) Ez az első galileai körút. Máté evangélista rámutat a prófétai jövendölés beteljesedésére: *„A nép, amely sötétségben lakott, nagy világosságot látott”*. Jézus a második csodajelet egy távolról való gyógyítással cselekszi meg: körútja elején Kánából gyógyítja meg a királyi tisztviselő beteg fiát, aki Kapernaumban haldoklik. A gyógyulás csodáját átélő család az első hívők között lesz Kapernaumban (Jn 4,53).

Názáret nagy várakozással fogadja Jézust. A zsinagógában Jézus eljövételének célját egy választott prófétai szakasz felolvasásával adja meg. Ez az ő programnyilatkozata: itt a nyugalom jubileumi éve, elkezdődött a kegyelem „má”-ja, a megváltás napja (Lk 4,16-21). Falujában megértik: Messiásnak mondja magát, ezt azonban istenkáromlásnak vélik és elhatározzák, hogy nyomban megölik őt. A megbotránkozást itt

– és Júdeával kapcsolatban is más helyen – így összegzi Jézus: „*Egy próféta sem kedves az ő hazájában.*” (Lk 4,24 vö. Jn 4,44 és Mt 13,57).

Jézus a Galileai-tenger partja mentén Kapernaumba megy, négy tanítványt hív állandó kíséretéül. Eredeti mesterségük (a halászat) végzése közben szólítja meg őket. Szombatnapon érkezik meg. Ennek a kapernaumi napnak leírását Márk és Lukács evangéliuma pontosan közli. Egy megszállottat gyógyít meg a zsinagógában, majd Péter anyósát gyógyítja meg magas lázából abban a hajlékban, ahol befogadták őt. A szombatnap igazi örömét adja meg így Jézus a közösségekben és a családban egyaránt! Napnyugta után tömegek gyűlnek a ház bejáratához – hozzák a betegeket és a megszállottakat. Másnap a hajnali szürkületkor már magányos imádsága közben megzavarják: „*Mindenki téged keres.*” (Mk 1,37) Ekkor Jézus elindul második galileai körútjára. Mt 4,23-25 összefoglaló beszámolót közöl erről, majd a 8,16-17 visszatér ugyanerre az eseményre, a prófécia beteljesedését felismerve és idézve: „*Erőtlenségünket ő vette el, és betegségünket hordozta.*” A különböző városokból és területekről összegyűlt tömegek hozzá tódulnak. Jézus egy hajóból tanítja őket. A tanítás végeztével a halászoknak megparancsolja, hogy a mélyre evezve vessék ki hálójukat. A teremtés Uraként parancsol a halaknak és túlaradó bőségű lesz a fogás. A csodálatos halászat olyan távlatokat nyit, amely messzebbre terjed a pillanat örömeinél: az embereket hasonlóképpen kell „megfogni” Isten országa számára, maguktól nem engednek a hallott Igének. A feladathoz Jézus ígéretet fűz: „*mostantól kezdve embereket fognak*”. Ebben az időben a bebörtönzött Keresztelő János két tanítványát elküldi Jézushoz, hogy megkérdezzék: valóban Ő-e az ítéletre eljövő Messiás? Jézus Keresztelő Jánosnak küldött üzenetében mérleget készít eddigi cselekedeteiről: beteljesedtek a prófétai

igék, akik nem hisznek ezeknek a jeleknek és szavainak, azokon pedig betöltetik az ítélet („*Jaj néked Korazin, Betsaida...Kapernaum!*”). A közlelöl-távolról jött tömeg ott áll Jézus körül. Ekkor hálát ad Jézus az Atyának a kijelentés megértéséért, majd széleskörű meghívást hirdet a mindenfelöl összesereglett emberek számára: „*Jöjjetek énhozzám mindnyájan...vegyétek föl igámat!*” (Mt 11,25-30).

Kr.u. 31. tavaszán, Jézus második tanítói útjára megy fel Jeruzsálembe. A Bethesda-tavánál meggyógyít egy 38 éve béna embert. Ezt a gyógyítást Jézus szándékosan szombatnapon végzi. A meggyógyultat megbízza azzal, hogy hordozza az ágyát, a melyen feküdt. Ezzel nyomatékosítja tettének üzenetét: itt az idő, hogy kiálljanak mellette vagy ellene. Azt mutatja fel nekik: Mózes öröla írt: „*Prófétát támaszt nektek az Úr*”. (5Móz 18,15-22) A vallási vezetők a nyilvánosság előtt elutasítják Jézust. Ez messzemenő következményeket vetít előre a későbbi vitákhoz és véleményekhez. (Jn 5,16-47) A béna ember meggyógyítása a harmadik jel János evangéliumában. A Húsvét szombatját követő második szombatnapon (Lk 6,1) ismét Galileában tartózkodik Jézus, és tanítványaiival együtt vetések között halad. Megengedi tanítványainak, hogy kalászokat morzsoljanak és egyenek abból. Amikor a vallási vezetők tiltakoznak a szombati törvény áthágása miatt, kijelenti: „*Ha értenétek, mit jelent ez: Irgalmasságot akarok és nem áldozatot, - nem ítéltétek volna el azokat, akik nem vétkeztek. A szombat lett az emberért, nem az ember a szombatért; tehát az Emberfia ura a szombatiak is.*” (Mt 12,7, Mk 2,27-28) Jézus ellenfeleinek első vádja az tehát, hogy Jézus a szombati törvények megrontója. A következő szombaton (Lk 6,6) ott van a zsinagógában egy sorvadtt kezű beteg is. Az írástudók, a farizeusok és a Heródes-pártiak már várják, hogy rajtakaphassák a törvényszegésen. Jézus felismeri ellenfeleinek gondolatát és

szívük keménységét. Gyógyításával és a hozzá fűződő tanításával az ember tulajdonosaként lép föl (az elveszett bárány megtalálásának példáját használja): azért adta Isten a szombatnapot, hogy jót tegyen az emberrel, amint egy uralkodó ünnepnapon ugyancsak jót tesz alattvalóival. Márk evangéliuma elbeszéli, hogy ezután újra tömegek keresték fel Jézust és sok megszállottat és betegségben szenvedőt meggyógyított (Mk 3,7-12). Voltak közöttük olyan megszállottak, akiknek beszédét és viselkedését tisztátalan lelkek (démonok) irányították. Jézus nem fogadta el részükről az ő felismerésének ismétlődő kiáltásait (Te vagy az Isten Fia!), és megparancsolta, hogy ne fedjék fel személyét. Ezzel az elhallgattatással Jézus egyfelől megállította az ördögi jelenséget, másfelől megerősítette, hogy alárendeli magát Isten időrendjének, mely szerint küldetését fokozatosan fedheti fel. Kapernaum és Betsaida között volt egy tóparti hegy, ahová Jézus többször visszavonult imádkozni. Egy egész éjszakát átvirrasztva imádkozik (Lk 6,12), majd reggel magához hív többeket és kiválasztja közülük a 12 apostolt. Ennek a számnak Izráelben alapvető jelentősége van. Egy jelképes újrendeződés történik. Jézus középpontja egy élcsapatnak és középpontja akar lenni a választott nép minden törzsének.

Galileai tartózkodásának második szakasza

Kr.u. 31. tavaszán a tanítványok kiválasztásának napján (vö. Lk 6,17) mondja el Jézus Krisztus a „Hegyi beszéd”-et. Máté és Lukács evangéliumainak egybevetésével megállapítható, hogy egy tóparti hegynek a fennsíkján állt meg Jézus a beszéd elmondásakor, a sokaság pedig a hegyoldalon telepedett le, hogy hallgassa őt. A Hegyi beszédet Jézus a helyes és a helytelen házépítés példázatával zárja: *„Aki hallja tőlem ezeket a beszédeket, és cselekszi azokat, hasonló lesz a bölcs*

emberhez, aki kősziklára építette a házát.” A beszéd után Mt 8. fejezete így kezdődik: „*Amikor lejött a hegyről, nagy sokaság követte őt.*” Ekkor kezdi el Jézus harmadik galileai körútját. Egy városba érve egy leprás kéri őt: „*Uram, ha akarod, megtisztíthatsz engem!*” Ekkor Jézus megérinti a leprást, kifejezve, hogy ő maga a szertartási megtisztulás forrása. Jelképes cselekedet: mutatja azt is, hogy ez érvényes a bűnből és betegségből való minden megtisztulásra vonatkozóan. A lepra a mózesi törvényben körülírt csapás volt egy emberen, a közösségből való kitzasztással járt. Nem sokkal ezután Kapernaumba érkezik Jézus és az őt követő tömeg. Ekkor újabb nagy jelentőségű gyógyítást cselekszik: egy ott élő pogány százados beteg szolgáját távolról gyógyítja meg. Sokatmondó jel ez a jövőre nézve: Jézus a pogányokat is beviszi Isten országába („*sokan eljönnek napkeletről és napnyugatról és letelepednek a mennyeknek országában*”). A hitnek kiemelt jelentősége van ennél az eseménynél. Jézus érezteti a zsidókkal, hogy mennyire hiányzik náluk az ő személyébe, mint Megváltójukba vetett hit (Mt 8,10, Lk 7,9). A sokaság tovább halad Jézussal. Nain városkapujánál újabb megrendítő erejű csodát tesz az Úr: egy özvegyasszony egyetlen fiát feltámasztja a halálból, az életet visszaadva leparancsolja arról a hordágyról, amelyen épp a sírhoz vitték. Félelem fogja el az embereket és dicsőítik Istent. Ennek a halott feltámasztásnak a híre elterjed a zsidó nép egésze körében és Palesztína környékén mindenfelé. Jézus Krisztus Izrael új középpontjának mutatja magát, aki új népébe mindenkit felvesz, aki hisz: kitzasztottakat, pogányokat, halottakat – ő azért jött, hogy az embereknek életet adjon! Máté evangélista újra a próféciák beteljesedésére hívja fel a figyelmet az események kapcsán (Mt 12,17-21).

Miközben a tömeg tolongása egyre nő, Jézus ellenfelei újabb vádat szegeznek ellene: az Ördöggel kötött szövetséget. A

vádlók Jeruzsálemből jönnek, ott fogant meg ez a teológiai rágalom az írástudók körében (Mk 3,22). Egy vak és néma megszállottat visznek Jézushoz. Jézus Krisztus meggyógyítja a megszállottat, aki beszél és lát. Jézus ekkor egy hosszabb tanításban igazolja, hogy ő éppen az Ördög hatalmából szabadít: az írástudók ellentmondásba keveredtek („*Hogyan űzheti ki a Sátán a Sátánt?*”), ellenkezésükkel pedig a Szentlélek munkáját káromolják (Mt 13,30-32, Mk 3,28-30). Végül felteszi a kérdést: „*Kihez hasonlítsam e nemzedék tagjait?*” Válasza az, hogy akik elutasították őt és Keresztelő Jánost, azok önfejű gyermekekhez hasonlók, akik másoktól várták, hogy táncoljanak zenéjükre (Lk 7,31-35). Jézus újra Kapernaumban van. A tömeg követi még otthonához is. Márk evangéliuma megjegyzi: „*összegyűlt a sokaság, úgymint ők még enni sem tudtak emiatt*”. Az összegyűlt emberek közül egy Simon nevű farizeus arra kéri őt, hogy étkezzen vele. Ennél az étkezésnél egy újabb fontos csúcspontja következik az evangéliumi elbeszéléseknek: amikor egy bűnös asszony hivatlanul érkezve megkeni balzsammal Jézus lábát, először esik szó a bűnbánatról és bűnbocsánatról (Lk 7,36-50). Jézus egy példatörténetet mond el egy hitelezőről és két adósáról, hogy tanulságát e vendégség helyzetére alkalmazza. A bűnbocsánatról szóló tanítása könnyen emlékezetbe véshető: „*Neki sok bűne bocsáttatott meg, hiszen nagyon szeretett.*”

Az evangéliumi elbeszélés így folytatódik: „*Azon a napon kiment Jézus a házból, és leült a tenger partján.*” Mivel nagy tömeg gyűlt köréje, ezért beszállt egy hajóba és onnan tanította őket. Ezt a napot e tanításáról úgy is nevezik: „a példázatok napja”. Az elhangzott példázatok: a magvető, a véka alá tett lámpás, a magától növekedő vetés, a búza és a konkoly, a titokban növekedő vetés, a mustármag, a kovász, a szántóföldbe rejtett kincs, az igazgyöngy és a kerítő halászhaló. Sok hasonló

példázat volt még, de ezek nem kerültek bele itt a szöveganyagba (Mt 13,1-52 – Máté evangéliumában ez a harmadik nagy beszéde Jézus Krisztusnak, Mk 4,1-34, Lk 8,4-18). E példázatok közös jellemzője: Jézus a példázatok üzenetével szétválasztja azokat, akik nem akarnak rá hallgatni, azoktól, akik szavát a szívükbe fogadják. Amikor este lett, Jézus utasítást adott tanítványainak, hogy keljenek át a tenger túlsó partjára. Ez az átvonulás jelképes több szempontból is. A tömegek tolonganak, de csak azok követhetik őt, akik beszállnak a hajóba. Egy írástudó jelentkezik, hogy vele megy, ahová csak a „Mester” megy (Mt 8,19). Jézus így válaszol neki: *„A rókáknak van barlangjuk, és az égi madaroknak van fészükük, de az Emberfiának nincs hova fejét lehajtania.”* Mind Máté, mind Márk evangéliuma hat tengerre szállását említi Jézusnak és tanítványainak. Ez az első alkalom. Más hajók is velük mennek (Mk 4,36). A tengeren vihar támad, amit a felébresztett Jézus lecsendesít. Ebben az esti történetben egyfelől láthatjuk Jézus kimerültségét és fáradtságát, egyszersmind emberi voltának igaz voltát, másfelől láthatjuk természetfeletti hatalmát. A természetfeletti uralmát felismerve a vele levők megfélemlenek: *„Kicsoda ez, hogy mind a szelek, mind a tenger engednek neki?”* Az első hajóút végén Jézus Krisztus először lép pogány területre: Gadara vidékére, amely a Dekapoliszhoz (Tízvároshoz) tartozik. Egy megszállott jön elé. Ekkor zajlik le a „gadarai párbaj” és Jézus egy disznónyájba engedi az emberből kiűzött légiónyi démont. A meggyógyult egy „misszionáriusa” lesz Jézusnak a pogány területen. A zsidóknak is meg kell érteniük: ha Izráel becsukja fülét a Messiás előtt, ő irlalmasságának munkaterületét kiterjeszti a határokon túlra. A gadaraiak kijönnek a városukból a hír hallatán, és kérik Jézust, hogy távozzék. Jézus hajóba ülve visszatér Kapernaumba. Amikor a városban levők tudomására

jut, hogy hazatért, a házhoz tódulnak. Négyen hoznak egy béna embert. A bejáratot eltorlaszolja a tömeg, ezért a háztetőt bontják meg, hogy a hordágyat leeresszék Jézus elébe. A bűnbocsánat hatalmas demonstrációja következik. Először Jézus isteni hatalommal kimondja a bűnbocsánat személyre szóló igazságát, majd a férfit, bizonyítékképpen lábra állítja. A város ujjong és dicsőíti Istent: „*Soha nem láttunk ilyet!*” Jézus mostantól – bármerre halad – úgy jelenik meg, mint a kegyelem hordozója. A vámszedő hely mellett elhaladva követésére hívja Lévit (Mátét). Az első evangélium azt sugallja, hogy Lévi (Máté) már ott volt Jézusnak a hegyen elmondott beszédénél és a hajóból mondott példázatait is végighallgatta korábban. Lévi (Máté) lakomát rendez a házában, s erre meghívja vámszedő társait is. Izrael kegyesei, a farizeusok éppen böjtöt tartanak. Szemükben már a vámszedőkkel való közös étkezés is istenkáromlás, nemhogy a böjt megszegése! Méltatlankodó kérdésekre Jézus újra hosszabb tanítással válaszol: „*Nem az egészségeseknek van szükségük orvosra, hanem a betegeknek*”, nem azért jött, hogy igazakat hívjon a megtérésre, hanem hogy bűnösöket. Az új bort új tömlőkbe kell tölteni. Ő a vőlegény, aki elhozta a kegyelem idejét, most a hívő felismerésnek van itt a pillanata, hiszen az imádságoknak ő a meghallgatója! Ekkor egy zsinagógai előljáró, Jairus borul le előtte (Mt 9,18), s kéri Jézust, hogy sietve menjen vele és gyógyítsa meg 12 éves haldokló leánykáját. A tömeg szorongatása közepette igyekszik Jézus a főember házához, de meg kell állniuk, mert egy 12 éve vérfolyásos asszony gyógyulást keresve megérinti őt. Az érintés hitből fakadt – erről az asszonynak számot kell adnia. Drámai pillanatok ezek, mert közben hírt hoznak, hogy a kislány meghalt. A hit szükségessége így emelkedik ki az elbeszélés nagy fordulataán keresztül: „*Ne félj, csak higgy!*” - mondja Jézus az összeomló édesapának. Jairus házában Jézus másodsorra

támaszt fel halottat. Bár Jézus megparancsolja, hogy ne híreszteljék, mégis elterjed a hír az egész tartományban. A háztól távoztában vakok követik Jézust. Ő a hitet kéri számon a vakokon is. Egy süketnéma megszállott meggyógyítása következik azután. Itt Jézus teremő csodájával nem számon kéri, hanem felébreszti a hitet azokban, akik tanúi az eseménynek. Jézus negyedik galileai tanítói körútját teszi meg ekkor (Mk 6,6b). Názáretet látogatja meg, újra bemenne a zsinagógába, ahonnan egy esztendővel korábban kiűzték. Most más a helyzet, időközben sok csodát tett, s ezek Názáretben is ismeretessé váltak, tanítványokat gyűjtött maga köré, tömegek kísérik. Szeretetével Jézus Jeruzsálemet is többször fölkereste, bár mindannyiszor kivetették. Így tette másodsorra Názárettel is, ahol azonban most sem tudták elképzelni, hogy a Messiás ebben az alakban jön hozzájuk. Jézus azonban itt is meggyógyított néhány beteget, kifejezve újra a személyében eljött isteni kegyelmet. Tanítói körútja zárásaként a Megváltó magához hívja a tizenkét apostolt, hogy kiküldje őket a falvakba és városokba („*Izráel házának elveszett juhaihoz*” - vö. Ézs 40,9-11). Elvégzendő munkájukkal Jézus nyilvánvalóvá kívánja tenni, hogy a Lélek erőit működtetni tudja mások által is. Felkészítési tanítást ad nekik a Máté evangéliumban ez a második nagy beszéd – Mt 10,5-42: utasításokat ad nekik (mit vigyenek magukkal, hová menjenek be, mit hirdessenek, ha nem fogadják be őket, verjék le a lábukról a port – vagyis ne tekintsék azt a házat vagy várost Isten választott népéhez tartozónak), bátorítja őket (vádolni, meghurcolni fogják őket), figyelmezteti őket (még a házuk népe is ellenségessé válhat), előre jelzi jutalmukat (azokét, akik hordozói és átadói voltak az Igének, de azokét is, akik azt befogadták). Az apostolok kettesével bejárták az országot (Mk 6,7), Jézus közismertségét még jobban növelve,

megszállottakból démonokat kiűzve, betegeket gyógyítva úgy, hogy olajjal kenték meg őket és imádkoztak felettük (Mk 6,13).

Galileai tartózkodásának harmadik szakasza (visszavonulások időszaka, előkészület a szenvedés útjára)

Nem tudjuk pontosan, mikor végeztette ki Heródes Antipás Keresztelő Jánost. Kr.e. 32. tavaszán, amikor a tanítványok örömmel térnek vissza küldetésükből, Jézus mégis visszavonul velük. Ennek oka: időközben Keresztelő János tanítványai hírül hozzák neki a próféta kivégzését és eltemetését. A világi hatalom fenyegetőleg jelenik meg: Heródes Antipás gyanakvóvá válik Jézussal szemben - hajtja őt a rossz lelkiismeret (Mt 14,1-2,12-13, Lk 9,7-9). A szenvedések útja kezd külső erők által is kirajzolódni. A tanítványok nem értik a visszavonulást, még kevésbé veszi tudomásul a tömeg, amely nyomon követi őt. Jézus és tanítványai hajóval Betsaida határába, egy puszta helyre mennek. A sokaság a parton siet utánuk és megelőzi őket. Amikor Jézus kiszáll a hajóból és meglátja a tömeget, megszanja őket, „*mert olyanok voltak, mint a pásztor nélkül való juhok*” (Mk 6,34). Jézus érzéseit a vezetés nélküli, elesett nép iránt többször is feltárják az evangéliumok (pl. Mt 9,35-36, 15,32, Mk 8,2-3). Ott a puszta helyen betegeket gyógyítani kezdi, és hosszasan tanítja őket. Késő délután lesz, ekkor viszi végbe Jézus egyik legkülönlegesebb csodáját: öt kenyeret és két halat megsokasítva megvendégeli a több ezer embert (a férfiak száma ötezer). Ezt a csodatettet mind a négy evangélium lejegyzí, János evangéliumában ez a negyedik jelcsoda. A kenyér sokasága, az azzal való megelégedettség, a maradékkal megtöltött kosarak a pusztai vándorlás manájára emlékeztetnek, de a nép félreérti a csoda üzenetét. Leírhatatlan lelkesedéssel királlyá akarják tenni Jézust. Ő ekkor a tanítványokat azonnal hajóba ülteti, maga pedig visszavonul a

hegyre imádkozni. Beesteledik, a tanítványok a tó közepére érnek, de ott szembeszél fúj és a hullámok órákon keresztül, dobálják a hajót. Hajnali 3 óra körül Jézus a tengeren járva megy hozzájuk. Ez az ötödik csodajel János evangéliumában (Jn 6,19-20). Péter egészen részesülni akar a csodában, kéri Jézust, hogy hozzá mehessen a vízben (Mt 14,28-31). Mikor a tanítvány merülni kezd, Jézus megragadja, majd elállítja a szélfúvást, újból parancsolva a természeti erőknek. A hajóban levők leborulnak Jézus előtt: „*Valóban Isten Fia vagy!*” Még egy csoda történik: azonnal a kapernaumi parthoz érnek, ahová igyekeztek (Jn 6,21). Azon a napon a tömeg Jézust a kapernaumi zsinagógában találja meg, ott mondja el a Megváltó, hogy Ő az élet kenyere. Testét kell adnia, hogy a világ élhessen. Valójában egy nagy prédikáció ez a szenvedéséről (Jn 6,32-58). Ezt hallva sokan visszavonulnak tanítványai közül. „*Ti is el akartok menni?*”- kérdezi Jézus a tizenkettőt. Péter válaszol: „*Uram, kihez mehetnénk? Örök élet beszéde van tenálad.*”

Jézus elindul velük ezután ötödik galileai körútjára. Különös gyógyító körút ez, a betegeket hordágyakon viszik mindenhol utána, azok pedig csak a ruhája szegélyét kívánják érinteni. Jézus mindnyájukat meggyógyítja (Mk 6,55-56). Az írástudók és farizeusok keresik Jézust, hogy harmadik vádjukat mondhassák róla a sokaság előtt: megszegi a tisztasági törvényeket, tehát nem zsidó (Mk 7,1-5). Jézus kijelenti: a szívből származó gonosz gondolatok és cselekedetek teszik tisztátalanná az embert és nem a mosdatlan kézzel való evés. „*Ez a nép ajkával tisztel engemet, szíve pedig távol van tőlem.*” (Mt 15,8). A jeruzsálemi küldöttséggel folytatott „tisztasági vita” után Jézus újból visszavonul. Földi életútjának ebben az időszakában mintegy hat alkalommal olvashatunk ilyen visszavonulásról. Tírusz és Szidón határvidékére megy. „*Bement egy házba, és azt akarta, hogy senki ne tudja meg*

otlétét. De nem maradhatott titokban...” (Mk 7,24). Egy görög asszony (sziroföniciai származású) keresi fel, hogy gyógyítsa meg megszállott leányát. Az asszony megérti, milyen gondatlanul morzsálja Izráel népe az élet kenyerét, és hogy Jézus emiatt van az országon kívül. Hittel kér Jézustól. Ez a lányának gyógyulás, Izráel népének pedig jel: így kell „enni az élet kenyerét”. Jézus ezután visszaindul Galilea felé, de ezt kerülő úton teszi: a Dekapoliszon (Tízvároson) keresztül. Egy süket és dadogó embert gyógyít meg, teremtő érintéssel, köpéssel, imádsággal és parancsszóval: „*Effata*” (Kellj fel!). Az esemény előre ábrázolja a tanítványok fülének megnyitását a most elmondandó tanításokra (vö. Mk 8,18). A tömeg buzgón híreszteli a történeteket (Mk 7,37). Amikor Jézus eléri Galileát, a határon marad. Egy hegyre megy fel, és ott leül (Mt 15,29). Nagy sokaság érkezik hozzá: hozzák a vakokat, sántákat, némákat, csonkákat. Valószínűleg vannak közöttük pogányok is. Jézus Krisztus ekkor olyan sok embert meggyógyít, hogy emiatt dicsőítik Izráel Istenét (Mt 15,31). A több ezres tömeget (immár pogányokat is) Jézus hét kenyér és néhány hal megszaportításával vendégeli meg (a férfiak száma négyezer). A dicsőítést elkerülve Jézus azonnal visszavonul és hajóval Magdala vidékére megy (Mk 8,10). A farizeusok a sadduceusokkal együtt felkutatják tartózkodási helyét és mennyből jövő igazoló csodajelét követelnek (Mk 8,11). Jézus szívük hitetlensége miatt aggódva sóhajt és közli, hogy Jónás jele lesz az egyetlen hatalmas mennyei jel (vagyis az ő feltámadása a halálból). (Ez a jelkívánás Máté evangéliumában kétszer ismétlődik: Mt 12,38-42 és 16,1-4). Jézus válasza után ismét visszavonul és Betsaidába hajózik. Itt egy vakot visznek elé, hogy érintse meg szemét. A Megváltó gyógyításával most gondosan kerül a feltűnést. A városon kívülre viszi ezt az embert és személyesen elbeszélget vele. Ismét bámulatra méltó

Jézus szeretete és irgalmassága. A teremtő érintés motívuma újra megjelenik ebben a történetben.

Útjuk folytatásában óvja tanítványait a zsidó vezetők ellene indított tanaitól (erre az ad alkalmat, hogy nem vittek magukkal kenyeret, ezért Jézus így kezdi tanítását: „*Őrizkedjete a farizeusok és sadduceusok kovászatól*”). Jézus emlékezteti tanítványait a kenyércsodákra. Nagy Heródes utódjának, Fülöpnek az uralmi területére érkeznek. Ebben a fenyegetettséggel telített környezetben kapják a tanítványok az első oktatást a Jézusra váró szenvedésekről. A helyszín Cézarea Filippi vidéke. Jézus az időszak legkiemelkedőbb beszélgetése előtt magányosan imádkozik (Lk 9,18). Ezután teszi fel a kérdést: „*Kinek mondanak engem az emberek?*” (Mk 8,27) A tanítványok válaszából kiderül, hogy a próféták közül egynek tartják Jézust. „*Hát ti kinek mondotok engem?*” Péter szívéből ekkor tör elő a nagy vallomás: „*Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia.*” (Mt 16,16). Döntő pillanat ez az emberiség történetében. Nem emberi gondolatból, hanem Isten kijelentéséből származó (Mt 16,17). Ennek a hitvallásnak a kösziklájára építi az Úr az élő egyházat. Jézus ezt az ismeretüket tovább akarja mélyíteni, ezért rájuk parancsol, hogy ezt senkinek se mondják el (Lk 9,21) - teszi ezt azért egyfelől, hogy elejét vegye mindenféle politikai Messiás elképzelésnek, másfelől viszont azért, mert „*még nem jött el az idő*”. Jézus ekkor mondja ki mindazt, amin eddig gondolkodott, amire eddig erőt gyűjtött: elhatározása az, hogy Jeruzsálembe megy és ott szenvedve életét adja a világ bűnéért. A tanítványoknak is készen kell lenniük, hogy Jézus után menve felvegyék a megaláztatás és a szenvedés keresztjét. Ezt a tanítását az ő követéséről a sokaság előtt megismétli (Mk 8,34-38). Hat nap múlva maga mellé veszi a tanítványok „belső körét” /Pétert, Jakabot és Jánost/, hogy tanúi legyenek a mennyi erősítésnek és személye csodálatos megdicsőülésének.

A Hermón-hegyre /2814 m/ - más hagyományok szerint a Tábor-hegyre /588/ - mennek fel. Itt felragyog Jézus Krisztus tündöklő mennyei magasztossága. Mózes és Illés is megjelenik – a feltámadás valóságában – és beszélnek Jézus szenvedéséről Jeruzsálemben. Mennyei hang szólal meg - mint a Jordánnál - kiegészülve egy parancs üzenettel: „*Őt hallgassátok!*” Fenséges nyitánya ez mindannak, ami Jézusra és tanítványaira vár! A hegyről lejöve úgy látszik, a tanítványokban megszűnt Jézus gyógyító erejének hatalma: egy holdkóros megszállott fiút nem tudnak meggyógyítani. Ő azonban megérkezve bizonyítja, hogy hatalmának nagyságát nem csökkenti a rá váró szenvedés. A gyöngeség oka a tanítványok kishitűsége: kitartás kell a démonok ellen való harcban (imádság és böjt). A fiú apjával való párbeszéd kiemeli a hit középponti jelentőségét: „*Minden lehetséges, annak, aki hisz!*” (Mk 9,23)

Jézus ezek után teszi harmadik tanítói útját Jeruzsálemben. Ennek célja, hogy bejelentse a rá váró szenvedést a városban. Az időpont Kr.u. 32. ősze, a lombsátor-ünnep. Jn 7,1-10,21 szakaszában találjuk e látogatásnak a leírását. Testvérei szemrehányást tesznek neki, hogy miért nem Júdeában és Jeruzsálemben végzi a nagy csodákat („*Senki se cselekszik semmit titokban, ha azt akarja, hogy nyilvánosan elismerjék őt.*”). Jézus ezt kezdetben elutasítja, az ünnepre azonban titokban mégis felmegy. Ezzel kifejezi: elfogadja a Jeruzsálemben való felmenetelt, de nyilvános szenvedésének még nincs itt az ideje. Élete időrendjének isteni meghatározását mondja itt ki: „*Az én időm még nincs itt; a ti számotokra azonban minden idő alkalmas.*” (Jn 7,6) Templomi tanításában maga tűzi ki a kérdést: „*Miért akartok engem megölni?*” Bár az ünnepi résztvevők tömege örült gondolatnak tartja, hogy valaki is ártani akarna neki, hamarosan kiderül, hogy a jeruzsálemiek többet tudnak erről. Felötlik a kérdés: talán a vezetőik arra a

belátásra jutottak, hogy ő a Messiás? A kétségekkel szemben Jézus újra kijelenti, hogy ő közvetlenül Istentől jött – ekkor kísérletet tesznek az elfogására. Így kiderül: Jézusnak igaza van, valóban meg akarják ölni. A zarándokok sokaságából többen hisznek benne: „*A Krisztus, amikor eljön, tesz-e több jelet, mint amennyit ez tett?*” -kérdezik. Ez még jobban zavarba hozza és tettekre ösztönzi a nép vezetőit (Jn 7,31-32). A házasságtörésen kapott asszony ítéletével teszik próbára Jézust, hogy bebizonyítsák: nem tiszta és nem tartja meg a törvény rendelkezéseit. A szívükig ható ítélet - „*az vesse rá az első követ, aki maga nem bűnös*” - mégis őket hozza szégyenbe. A jelenetet átgondolva felidéződik a prófécia: „*A tőled elpártolók nevét porba írják, mert elhagyták az Urat, a folyóvíz forrását.*” (Jer 17,13) A következő templomi beszédek középpontjában (Jn 8,12-59) Jézus Atyához való menetele áll. A vita végén a zsidók köveket ragadnak, hogy kivégezzék, de ő elhagyja az épületet. A vakon született meggyógyítása (a hatodik csodajel János evangéliumában) szemléltető igazolása Jézus lelki sötétségről és lelki látásról mondott tanításainak: „*Amíg a világban vagyok, a világ világossága vagyok...Én ítéletre jöttem e világra, hogy akik nem látnak, lássanak, és akik látnak, vakká legyenek.*” (Jn 9,5,39) A vakon született ember bizonyosságot tesz Jézusról. Az események folytatásában a Jó Pásztor példázatának elmondásával minden félreértést tisztázva jelenti ki Jézus Krisztus a jeruzsálemieknek: ő arra hivatott, hogy meghaljon Izraelért. Ennek időpontját maga szabja meg (Jn 10,18).

Miután halálát hirdette Jeruzsálemben, még egyszer – utoljára – visszatér Kapernaumba, hogy elbúcsúzzon Galileától, amely földi otthona volt oly sokáig. Csendben utazik ott, ahol nemrég még több ezres tömegek voltak körülötte (Mk 9,30). Ekkor jelenti be tanítványainak másodszorra szenvedését. Mondanivalójának új eleme: át fog adatni a zsidók

ellenségeinek kezébe, „*emberek kezébe*”. Átadatásában benne van mindnyájunk bűne. Kapernaumba érve eléjük állnak a templomi adószedők: „*A ti Mesteretek nem fizet templomadót?*” Meghökkenítő kérdés: Isten Fia adóköteles lenne? Megalázza magát így tölti be az igazságot - mégis különös természetfeletti hatalom kinyilvánítása mellett teszi ezt: az adópénzt egy tóból előparancsolt hal szájából húzatja ki a halással, Péterrel (Mt 17,24-27). Kapernaum felé, útközben a tanítványok a rangokról és váradalmakról vitatkoztak. Jézus egy kisgyermeket állít közéjük, hogy példáján elmondja: gyermeki bizalommal lehet csak bejutni a mennyek országába. Végül a bűnbánattal és bűnbocsánattal kapcsolatban ad hosszú tanítást: szól a gyülekezet elhívásáról, a „*kulcsok hatalmáról*” (a gyülekezeti fegyelemről), valamint elmondja az adós szolga példázatát. Ez a tanítás a negyedik nagy beszéde Jézusnak Máté evangéliumában (Mt 18,1-35). A két másik szinoptikus evangélium feljegyezi még Jézus véleményét egy ördögűzővel kapcsolatban (Mk 9,38-40, Lk 9,49-50), figyelmeztetését a bűncsapdájára, a botránkoztatásra és a félrevezetés veszélyére nézve, végül Jézus néhány szemléletes képét örökíti meg az igazi tanítványság áráról (Mk 9,41-50). Jézus három évig tartó galileai tanítói szolgálata ezzel véget ér.

Utazás a Jordánon túl (Pereán) és Júdeán keresztül

Máté és Márk evangéliuma egyetlen versen belül elviszi az olvasót Galileából a Jordánon túlon (Pereán) keresztül Júdeába, Jézusnak az utolsó ott tartózkodására (Mt 19,1 és Mk 10,1). Egészen másképp van ez Lukácsnál. Majdnem tíz fejezet (az evangélium több, mint egyharmada!) nála ez az úti beszámoló (Lk 9,51-19,27). Így is szokták nevezni: Lukács „útirajza”. Joggal feltételezhető, hogy Lukács ebben az időben maga is részese, szemtanúja volt az eseményeknek. A

beszámolóban újra meg újra felbukkan az emlékeztetés Jézus útjának végső rendeltetésére (Lk 9,51; 10,1.38; 13,22; 14,25; 17,11; 19,11.28). Amikor Jézus elindul, hogy a templom városában meghaljon, már nem „titokban” teszi ezt, nyíltan vonul föl, egyre növekvő számú embertömeg gyűlik köré. A végén ezrek vannak a környezetében (Lk 12,1; 14,25). Az útirajzon végig kiemelt szerepet kap Jézus irgalmassága. Ugyancsak főszerepe van annak, hogy Jeruzsálemben és sok más helyen elutasítják őt. Már az indulásnál így van. Egy szamaritánus falu nem ad szállást nekik. Jakab és János mennyei tüzet kérnének a falura. Jézus azonban megkíméli a helyet, ezzel is jelezve mentő szándékának fő hangsúlyát. Menet közben most Jézus követésének az áráról esik szó ismét. Aki Jézus követésére indul el, számos készítés lesz majd arra az életében, hogy meghátráljon. Három férfi szemtől-szemben beszélget erről Jézussal. Az első elhamarkodottan siet, a második nem tudja kötelességét és kívánságait (anyagiasságát) hátra hagyni, a harmadiknál az érzelgős családi kötődések állnak a követés útjában. Visszatántorodásuk tanulságát Jézus így vonja le: *„Aki az eke szarvára teszi kezét, és hátra tekint, nem alkalmas az Isten országára.”* (Lk 9,62)

Annak, hogy Jézus Galileából Jeruzsálembé való felvonulásának nagy nyilvánosságot adott, szembetűnő bizonyítéka a hetven tanítvány kiküldése. Kr.u. 32. őszén történhetett ez. A tanítványokat kettesével küldi a Jeruzsálem felé vezető úton előre. Számuk most nem Izrael törzseire, hanem Izrael bírására vonatkozóan bír jelentéssel (annyian vannak, mint a Nagytanács tagjai – vö. 2Móz 18,22). Felkészítésük a tizenkettő felkészítéséhez hasonló (Lk 10,2-16). A hetven kiküldött örömmel tér vissza: *„Uram, még az ördögök is engedelmeskednek nekünk a te nevedre.”* Ezúttal Jézus buzdító kinyilatkoztatással és hálaadó imádsággal osztozik örömükben

(Lk 10,18-24). Az út folytatásában egy törvénytudó arról érdeklődik: Hogyan osztozhat a Jézus által elhozandó nagy jövődöben, az „örök élet”-ben? Ekkor mondja el Jézus az irgalmas samaritánus példázatát.

Kr.u.32. templomszentelési ünnepére (ma: „Hanukka” ünnep) Jézus negyedik tanítói útjára megy fel Jeruzsálembe (Jn 10,22). Útközben látogatást tesz Betániában Mária, Márta és Lázár házában (Lk 10,38-42). Jeruzsálemben feszültség fogadja (a Galileából való nyílt felvonulás miatt). *„Meddig tartasz még bizonytalanságban bennünket? Ha te vagy a Krisztus, mondd meg nekünk nyíltan!”* - támad rá a tömeg a templomban, Salamon csarnokában. Jézus valóban nyíltan válaszol: *„Megmondtam nektek, de nem hisztek. Atyám nevében végzett cselekedeteim tanúskodnak mellettem.”* (Jn 10,24-25) Ezután Jézus visszatér a Jó Pásztorról és juhairól mondott példázatra: *„Nem hisztek, mert nem az én juhaim közül valók vagytok. Az én juhaim hallgatnak a hangomra...”* Beszéde zárásául kijelenti: *„Én és az Atya egy vagyunk.”* Ekkor köveket ragadnak, hogy istenkáromlásért halállal büntessék, de ő kimenekül a kezükből (vö. Jn 8,59!). Jézus visszatér a Jordánon túlra, mégpedig a Jordánon túli Betániába, arra a helyre, ahol egykor Keresztelő János megkeresztelte és tanúságot tett róla. Ezrek hisznek abban: mindaz, amit Keresztelő János mondott az Eljövendőről és annak hatalmáról, mind igaznak bizonyult Jézusban (Jn 10,40-42)! A Jordánon túli tartózkodást sok tanítás jellemzi. Jézus a hetven tanítvánnyal újra maga köré gyűjtötte a tömegeket. Jézus még egyszer, világosan észre akarja velük vetetni: csak a tanítása a kulcs élete tetteinek megértéséhez! Ott, ahol Keresztelő János imádkozni tanított, újabb oktatást ad az imádságról (a „Mi Atyánk”-at megismétli, a kenyeret kérő barát és az irgalmas édesapa példáján keresztül az Isten iránti bizalommal teli kérésről tanít, szól a Szentlélek adományáról).

Újra gyógyít: egy néma megszállottból démont űz ki, az embereket lenyűgözi, hogy a néma megszólal. A farizeusok ekkor megismétlik a már felhasznált „Belzebúb-vádat” (azaz, hogy az Ördöggel kötött szövetséget). Egy farizeus ekkor meghívja Jézust ebédre. A szándék nyilvánvaló, Jézus tudja ezt. A másik ismert vádat szegezik neki: nem tartja meg a tisztasági rendelkezéseket. Az ebédnél a tanítás alkalmát ezúttal arra használja fel Jézus, hogy hosszú beszédet mondjon a farizeusok és írástudók ellen (Lk 11,39-52). Az ilyen nyílt megszégyenítést Jézus ellenfelei nem fogadják köszönettel! Ettől a naptól fogva hevesen támadják és csapdákat állítanak, hogy vádat emeljenek ellene, ha olyat szól (Lk 11,53-54). Ilyen fenyegető háttérben beszél Jézus a ház előtt összegyűlt tömegnek a követőire váró üldöztetésekről és a kitarásról (*”Nektek, barátaimnak mondom: Ne féljete azoktól, akik megölik a testet...”, „Amikor zsinagógákba a hatóság és a felsőbbtség elé hurcolnak titeket, ne aggodalmaskodjatok” „Ha valaki vallást tesz rólam az emberek előtt, az Emberfia is vallást tesz arról az Isten angyalai előtt”, „Óvakodjatok a farizeusok kovászatól, vagyis a képmutatástól”). Azokat, akik munkáját ördögi eredetűnek mondják, a Szentlélek káromlóinak nevezi. A tömegből egy ember személyes ügyében való bíraskodásra kéri őt, erre válaszként mondja el Jézus a bolond gazdag példázatát. A tanítványokat óvja a világi gondok felől való aggodalmaskodástól, biztatja őket: *„Ne félj, te kicsiny nyáj, mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy nektek adja az országot.”* (Lk 12,32) Beszél a könyöradományról, a mennyei kincsekről és az éber várakozásról az ő visszajövetelére (a hű és a rest szolga példázata). A sokaságot arra figyelmezteti, hogy lesz eljövendő ítélet a mennyei bíró előtt (és ezt vegyék olyan komolyan, mint a zivatar előtti felleg megjelenését!). Intő véleményt mond a kor politikai és katasztrófa híreivel kapcsolatban: *„Ha meg nem**

tértek, mindnyájan hasonlóképpen elvesztek.” (Lk 13,5) A hátralevő kegyelmi időről a terméketlen fügefafa példázatán keresztül tanít. Egy zsinagógai gyógyítás következik szombatnapon: egy 18 éve meggörnyedt asszonyt old fel megkötözöttségéből Jézus (mint ahogy egy szerető gazda oldja fel a tulajdon jószágát – vö. Lk 14,5 és Mt 12,11-12). Ennél a gyógyításnál a zsinagógai előjáró a harmadik ismert vádat fogja rá Jézusra: nyilvánvaló, hogy ő a szombat megrontója. Amikor a Jeruzsálemben vezető úton tovább haladnak, föltámad a kérdés a tömegben: Mi a továbbvezető út vége? Ez lesz-e a szabadulás útja? Hányan maradnak meg? (*”Uram, kevesen vannak-e, akik üdvözülnek?”* - Lk 13,23) Jézus ekkor mondja el a szoros kapun való bemenetel figyelmeztető példázatát. Nem a szám a fontos, hanem a hitre jutás, az átmenetel a halálból az életre (vö. Jn 5,24). Az utazás újabb fordulóponthoz ér, amikor azzal a hírral jönnek a farizeusok Jézushoz fenyegetőzni, hogy Heródes Antipás meg akarja öletni (Lk 13,31). Jézus láthatólag nem ijed meg. Üzenetet küld: *„Menjetek, mondjátok meg annak a rókának...”* Ebben meghirdeti azt, hogy Jeruzsálemben fog meghalni, ezért megy Júdeába. A menetrend előtte áll, ő tartja magát a kitűzött célhoz: *„Ma és holnap ördögöket űzök ki és gyógyítok, de harmadnap bevégezem küldetésemet.”* (Lk 13,32-33) Prófétai szóval beszél Jeruzsálemről is. A város népe nem látja meg őt, amíg ki nem mondják, hogy ő a Messiás (Lk 13,34-35). Ezen a napon Jézus hírt kap arról, hogy Lázár haldoklik a júdeai Betániában (Jn 11,3-6). A Jordánon túl eltöltött utolsó szombatnapon egy vezető farizeus házában étkezik. Egy vízkóros (máj- vagy vesebeteg) ember is ott van a házban. Jézus, kezdeményező szerepet tölt be ennél a gyógyításnál. Kézen fogva bocsátja el a meggyógyultat. (Lukács, mint orvos, külön figyelmet fordít a beteggyógyítások leírására.) Ezen a vendégségen először int a lakoma főhelyeinek kiválasztásával

kapcsolatban, majd a nagy vacsora példázatát mondja el. A tartományból való elindulásakor a vele menő sokaságnak újra a követésének az áráról beszél (kereszthordozás, készenlét a vagyonról való lemondásra).

A hét első napján Jézus átkel a Jordánon és Júdeába érkeznek a tanítványai. Egyenesen Betániába megy. A tanítványok a bekövetkező események miatti félelem és kétségkedés érzéseivel követik (Jn 11,8.13.16). A Megváltó azonban előre megmondta: Lázár halála Isten dicsőségére való (Jn 11,4.11-15). A négynapos halott feltámasztása Jézus Krisztus mindent felülmúló, legnagyobb csoda tette (János evangéliumában az utolsó, hetedik jel). Lázár feltámasztása hatalmas fordulatot idéz elő a tömegeknek Jézusról alkotott véleményében, a helyszínre futnak, hogy lássák Jézust és a feltámadott Lázárt (Jn 11,45, 12,9). A jeruzsálemi Nagytanács ekkor hivatalosan összeül. Ez az első eset, hogy ilyen szintű tanácskozás folyik Jézus megölése ügyében (Jn 11,46-53). Még azt is mérlegelik, hogy Jézus fő tanúját, Lázárt megöljék (Jn 12,10-11). Jézusnak Júdeában is alkalma nyílik a tanításra (ez ötödik tanítói útja jeruzsálemi úti céllal). Sokan felkeresik, valószínűleg Betániában (vö. Jn 11,45). Az alkalom nem tart sokáig, mégis párbeszédet folytat barátokkal és ellenséggel. Ebben a rövid időszakban mondja el – mikor a farizeusok miatt méltatlankodnak, hogy magához fogadja az őt felkereső vámszedőket és bűnösöket – a három példázatot: az elveszett juhról, az elgurult drachmáról és a tékozló fiúról (Lk 15). A farizeusokhoz szóló példázatok után a tanítványok felé fordul: a hamis sáfár példázatát mondja el nekik. A farizeusok kigúnyolják emiatt a példázat miatt (Lk 16,14). Ekkor mondja el Jézus – a betániai feltámasztási csodához kapcsolódóan – a gazdag és Lázár példázatát. Ennek a példázatnak a többitől elütő vonása a benne előforduló tulajdonnév. A helyzet ismeretében

könnyebben érthető a példázat elmondásának elsődleges célja is: Lázár visszatérése sem hozott változást sokak hitetlen gondolkozásában és magatartásában. Aki nem hallgat a törvényre és a prófétákra, azt egy Lázár feltámadása sem téríti észre. Négy rövid tanítást mond ezután Jézus: a megbotrántoztatásról, a megbocsátásról, a mustármagnyi hitről és a szolgák kötelességéről (Lk 17,1-10). Jézus továbbhalad utazásán, északnak fordulva (visszahúzódó mozgás), Samária és Galilea határvidékén. A tizedik meggyógyult leprás visszatérésének epizódja következik az evangéliumi beszámolóban (a gyógyítás még a Jordánon túli utazás kezdetén történhetett). Az epizódot elsősorban Jézus zárószavai miatt beszéli el az evangélista: *„Nem akadt más, aki visszatért volna, hogy dicsőítse Istent, csak ez az idegen?”* (Lk 17,18) A történet végén újra középpontba kerül a hit. A vándorlás folytatásában a farizeusok megkérdézik Jézust, hogy, mikor jön el az Isten országa. Válaszában Jézus azt feleli, hogy *„az Isten országa közöttetek van”* (Lk 17,21). Ehhez kapcsolódva tanít az utolsó időkről, az idők jeleiről, amelyek megelőzik Isten országának teljes valóságban való megjelenését (vagyis az ő visszajövetelét). Két példázatot mond ezután a farizeusoknak: a hamis bíróról és az özvegyasszonyról és a farizeus és a vámszedő imádságáról szóló példázatokat. Ez az utóbbi a Lk 13,30-ban szereplő tanítást illusztrálja: Isten országában *„vannak utolsók, akik elsők lesznek, és vannak elsők, akik utolsók lesznek”*. Amikor újra nagy sokaság követi Jézust, a farizeusok a házassági elválásról kérdezik Jézust, bizakodva abban, hogy elítélhetik majd szavai miatt, ám Jézus nem ad engedményt sem a válás sem az újrահázasodás kérdésében, sőt, a szív keménységére mutat rá, mint a bocsánat gátjára. Máté evangéliuma ennek a tanításnak a végén a házasság nélküli állapotban való szolgálatról beszél (Mt 19,11-12, amit Jézus itt

tanít, az kivétel és nem alapelv). Az ezt követő részek mindhárom szinoptikus evangéliumban azonos sorrendben következnek: Jézus magához hívja és megáldja a gyermekeket; a gazdag ifjú az üdvösség kérdésével szívében érkezik, mégis megszorodva távozik, mert nem tudja Jézust a vagyona elé helyezni; Jézus – Péter kérdésére válaszolva - az ő követésének jutalmáról beszél. Ehhez kapcsolódik az úti beszámoló legvégén elhangzó példázat: a piacon álldogáló munkásokról, akiket a gazda a munkaidő végén fogad fel dolgozni. Jézus ennek elmondását követően egy Efraim nevű városkába vonul vissza (a Nagytanács már elhatározta megöletését). Ez a város Júdea pusztájának Jeruzsálem irányában levő szélén volt. Jeruzsálembe már érkeznek az ünnepi zarándokok, a városban nagy feszültség érezhető: várják, hogy Jézus feljöjjön az ünnepre. Kr.e. 33. tavasza van, egy héttel a páska ünnepe előtt.

Jézus is elindul az ünnepre, csak a tizenkét tanítvány van vele. Márk evangéliuma szemléletes leírást ad erről a felmenetelről: *„Felfelé mentek a Jeruzsálembe vezető úton, Jézus előttük haladt. Akik vele voltak, álméltak; akik pedig mégis követték, félték.”* (Mk 10,32) Jézus ekkor beszél harmadszor a tanítványainak szenvedéséről. Tanításában részletezi a rá váró kínokat (átadatás a főpapoknak, majd a pogányoknak, halálra ítézés, megcsúfolás, megostorozás, leköpdösés, halál, és feltámadás harmadnap: Mt 20,18-19; Mk 10,33-34, – a próféciák beteljesülnek öbenne: Lk 19,31). Jakab és János édesanyja kéri Jézust, hogy fiai díszhelyen legyenek Jézus országának dicsőségében. Jézus ekkor beszél a tanítványokra váró szenvedésekről és Isten országa szolgálóinak alázatáról. Önmagát adja példaként: *„Az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért.”*

Jézus Krisztus a szenvedés hete előtti utolsó szombatot Jerikóban tölti. A hegyeket kerülve erre vezet az út. Itt találkoznak az ünnepre igyekező tömegekkel (Mt 20,29; Mk 10,46; Lk 18,36). A városba bemenet és kijövet is vak koldusokat gyógyít Jézus. Annak, akivel a városba bemenetelkor találkoznak, a neve Bartimeus. Nemcsak a szeme világa, hanem hite is felragyog. Aznap étkezésre a vámszedő Zákeus házába tér be Jézus. Zákeus házában a megváltott és megváltozott élet örömét szemlélhetjük, a történet végén Jézus csodálatos összefoglalását adja életének: „Az Emberfia azért jött, hogy megkeresse és megtartsa, ami elveszett.” (Lk 19,10) A tíz mánáról mondott példázat Jézus utolsó tanítása Jerikóban (Lk 19,11-27).

Jézus tanításai

Isten Országáról – példázatokban: Jézus tanítói munkájának egyik legfontosabb témája az Isten Országá. Általában egy sajátos műfajban: példázatokban szól Isten királyi uralmáról. Egyrészt azt hangsúlyozta, hogy a jövőben valósul meg Isten mindenhová, mindenre kiterjedő uralma, másrészt ennek előízét már most érezhetjük: Őbenne már hiánytalanul, teljességgel megvalósult Isten uralma, tehát Jézusban már közöttünk van Isten Országá (Lk 17,21). Máté evangélista hét példázatot jegyez fel Isten Országáról (Mt 13). Ezek között van, melynek maga Jézus megadta a magyarázatát is (pl. a Magvető példázata), de általában a hallgatónak kellett a példázat fő üzenetét megérteniük. A példázat műfaja kettősséget hordoz: egyrészt az élet egy jól ismert jelenetéből merít (pl. a szántóvető ember), ami az érthetőséget segíti, felkelti a figyelmet és megjegyezhetővé teszi az elmondottakat, – másrészt mégsem mondja el közvetlenül az üzenetét, hanem a példázat egy kicsit rejtettséget is jelent (ld. Mt 13,10-14), tehát

nem hozza meg a legfontosabb döntést a hallgató helyett. A hallgatónak, ill. a mindenkori olvasónak kell megértenie, hogy számára mit üzen a példázat, pl. hogy Isten Országá minden áldozatot megér (Mt 13,44), vagy hogy kicsiny kezdetek ne kedvetlenítsenek el, mert Isten Országá ki fog teljesedni (Mt 13,1-8 a háromféle rossz földbe, majd a jó földbe esett magról; 13,31-32 a mustármagról).

Az Emberfiáról: Jézus igehirdetésének egy másik jellemző vonása, hogy gyakran szólt egyes szám harmadik személyben az Emberfiáról. Ezen versek alapján Jézus nagy valószínűséggel messiási címként, azaz titulusként használta e kifejezést, s saját magáról szólt Emberfiaként.

A végidőről: Jézus nem írta le részletesen, hogy mik fognak történni a végidőkben. Mégis, az erről szóló viszonylag rövid tanítása is tartalmazza a legdöntőbb elemeket, amiket tudnunk kell a végről. A legfontosabb talán az, hogy nem valaminek a közeledését várjuk, hanem valakiét: a visszatérő Jézusét. Mi visszajövetelnek, vagy második eljövetelnek szoktuk nevezni, a görög nyelvben parúszia, eljövetel. Azt hangsúlyozza, hogy amint „mennybe ment“, úgy fog eljönni is (v.ö. ApCsel 1,11-ben a fehérbe öltözött két férfi üzenete).

„Én vagyok“ mondások: Jézus tanításának vannak olyan sajátos elemei, melyek nincsenek meg minden evangéliumban, sőt melyek csak egy evangéliumban vannak meg. Ilyen hagyomány például csak a János evangéliumában található „Én vagyok...“ kezdetű mondások. Ezekben Jézus magáról vall, szinte definíció-szerűen: kicsoda ő. János evangéliuma hét ilyen mondást őrzött meg: Jn 6,35: „Én vagyok az élet kenyere“. 8,12: „Én vagyok a világ világossága“. 10,7: „Bizony, bizony, mondom néktek: én vagyok a juhok ajtaja.“ 10,14: „Én vagyok

a jó pásztor“. 11,25: „*Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbennem, ha meghal is, él“.* 14,6: „*Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, csakis énáltalam.“* 15,1: „*Én vagyok az igazi szőlőtő, és az én Atyám a szőlősgazda.“*

A „Búcsúbeszédek“: János evangéliuma feljegyzi, hogy miután Jézus Nagycsütörtökön megmosta a tanítványok lábait (13. rész), elbúcsúzott tanítványaitól. Az ekkor mondott beszédeit nevezzük búcsúbeszédeknek (14-16. rész).

A sákramentumok szereztetési igéi: Református tanításunk szerint azért van két sákramentum, mert kettőnek van szereztetési igéje, azaz kettőt parancsolt meg kifejezetten Jézus. Az úrvacsora szereztetési igéi megtalálhatók a szinoptikus evangéliumokban, melyek elmondják Jézus utolsó vacsorájának eseményeit (Mt 26,26-29; Mk 14,22-25; Lk 22,14-20). A lukácsi feljegyzésből látszik, hogy a vacsora során többször is volt kehelyből való ivás, Máté és Márk csak azt említi, melyhez Jézus az Új Szövetségre való utalást fűzte. Érdekes, hogy János evangélista ezen estéről úgy számol be, hogy nem írja le a szereztetési igéket, viszont csak ő mondja el, hogy Jézus megmosta a tanítványok lábait, majd e tettről is azt mondta, hogy példát adott nekünk, hogy mi is ekként cselekedjünk (Jn 13,1-17). Pál idézi a jézusi hagyományt, s mi ezt szoktuk megismételni minden úrvacsoraosztáskor (1 Kor 11,23-26): „*Mert én az Úrtól vettem, amit át is adtam néktek, hogy az Úr Jézus azon az éjszakán, amelyen elárultatott, vette a kenyeret, és hálát adva megtörte, és ezt mondotta: „Vegyétek, egyétek, ez az én testem, amely tiérettetek megtöretik, ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.“ Hasonlóképpen vette a poharat is, miután vacsoráltak, és ezt mondta: „E pohár amaz új szövetség az én vérem által, ezt cselekedjétek, valamennyiszer isszátok az én*

emlékezetemre. “ Mert valamennyiszer eszitek e kenyeret, és isszátok e poharat, az Úrnak halálát hirdessétek, amíg eljön.” A keresztség sákramentumát Jézus feltámadása után rendelte, amikor feltámadottként megjelent tanítványainak. Ezekkel a szavakkal fejeződik be a Máté evangéliuma (28,18-20): *„Nekem adatott minden hatalom mennyen és földön. Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.”*

A nagyhét eseményei - Virágvasárnaptól Húsvét reggelig

Jézus ünnepélyes keretek között vonul be Jeruzsálembe. Ezzel az elbeszéléssel kezdődik meg jeruzsálemi munkássága. Világosan kinyilvánítja, hogy ő nem politikai messiás, hanem a békesség fejedelme, hiszen nem harci lovon, hanem számárháton érkezik a béke városába. A számár Zak 9,9 szerint a békesség fejedelmének, a szelíd, alázatos királynak az ismertetőjele. A tömeg elismeri Jézust Messiás-királynak. Ezt fejezi ki, hogy pálmaágakat szelnek, ruháikat a számárra, majd az útra vetik szőnyegnek. Azokat az énekeket énekelik, amelyeket páska ünnep alkalmával szoktak énekelni, melynek csúcspontja a Zsoltárok 118,26: *„Áldott, aki az Úr nevében jön!”* A páska ünnepére óriási tömeg ment fel minden évben Jeruzsálembe. A templom megtisztítása is messiási jel. Jézus nemcsak tanít a szentségtelenségek ellen, de prófétai haraggal cselekszik is. Fellép az öncélú, formális istentisztelet ellen. Jézus azért tisztítja meg a templomot, hogy az betöltse rendeltetését, Isten jelenlétének helye, imádság háza legyen Izráel és a népek számára.

Kétféle adatot találunk az Újszövetségben arra, hogy pontosan mikor történt az utolsó vacsora. Máté, Márk és Lukács alapján Niszán hónap 14-én este történt, a másnap kezdődő páska ünnep előestéjén, amely már az ünnephez tartozott. Ebben az esetben Jézus a vacsorát kovásztalan kenyérral ette, mert a kovásztalan kenyerek ünnepe aznap kezdődött, mégpedig úgy, hogy a házból minden kovászoszt eltakarítottak. E szerint Jézust 15-én végezték ki, és azért temették el aznap, hogy a szombatot ne fertőztesse meg a szabadon hagyott holttest. Ezzel szemben János szerint (18,28 és 19,14) Jézust aznap feszítették meg, amelyik este a páskabarányt ették, azaz Niszán 14-én. Ha ezt az időpontot vesszük alapul, Jézus nem evett kovásztalan kenyeret az utolsó vacsora alatt. A keleti egyház ez utóbbit fogadta el, míg a nyugati az előbbi alapján kovásztalan kenyeret használ az úrvacsorához. A keleti felfogás tűnik helyesebbnek, mert sok apró jelből arra lehet következtetni, hogy, amikor az utolsó vacsora történt, még nem volt ünnep.

Jézus utolsó vacsorája az új szövetség szerzésének ideje, amelyet Jézus tanítványainak később újra és újra meg kell ismételnie rá való emlékezéssel. Vacsora utáni beszélgetés során Jézus megígéri, hogy másik Vigasztaló fog jönni, majd beszél a Sátán erős támadásáról, arról, hogy Péter háromszor fogja megtagadni, majd kimentek együtt a Gecsemáné kertbe. Jézus elfogása a Gecsemáné kertben történik, ahol Jézus imádsággal készül fel szenvedéseire és halálára. Jézus rövid időre hátrahagyta tanítványait, mert érezte, utolsó harcát egyedül kell megvívnia. A római helyőrség és a zsidó templomőrség vezetői vonultak fel ellene, a főpapok és a Nagytanács tagjai kíséretükkel, botokkal és fegyverrel felszerelt emberek. A tömeg vezetője Júdás volt, aki csók formájában árulta el mesterét. Péter kardot rántott és lecsapta a főpap szolgálójának a fülét, amit Jézus azonnal meg is gyógyított. Jézust

ezután a főpap palotájába kísérték. Jézus először a tiszteletbeli főpap, Annás elé kerül, majd Kajafáshoz, ahol tanúkihallgatás is történik. Kajafás Jézushoz kérdést intéz. Jézus csendben marad. Kajafás megkérdezi: „*Te vagy-e a Messiás, az élő Isten Fia?*“ Jézus erre azt válaszolja: „*Én vagyok.*“ A főpap szerint nincs szükség további kihallgatásra, hiszen istenkáromlást követett el és méltó a halálra. Ezután Jézust a főpapi palota belső udvarában őrzik. Itt tagadta meg Péter háromszor. A kakas azonnal megszólal, ami Jézus szavaira emlékezteti, és elmenekül a helyszínről. Reggel a Templom-hegyen történt meg a Nagytanács ülése, amely formális jellegű volt. Jézust halálra ítélik hamis próféta vádjával. A Nagytanács kíséretében vezetik Pilátus, a római helytartó elé. Pilátus nem talál benne bűnt, a vádak ellenére sem. Júdás végez magával (Mt 27,3-10; vö. ApCsel 1,16-20). Az események vonalát először Péter, majd Júdás sorsának elbeszélése szakítja meg röviden. Pilátus Heródeshez küldi, mivel Jézus galileai. Heródes az ünnep alkalmából Jeruzsálemben volt. Heródes azonban lemond jogköre gyakorlásáról és visszaküldi Pilátushoz. Pilátus kegyelmet akar gyakorolni Jézus felett. Ünnepeken szokás volt egy foglyot szabadon bocsátani, így megadja a lehetőséget a népnek, hogy válasszanak Barabás és Jézus között. A nép Barabást választja, nem Jézust. Pilátus megostoroztatta Jézust, hogy a tömeget, vádlóit szánalomra indítsa, majd eléjük állítja, és ezt mondja: „*Íme az ember.*“ A nép azonban még mindig megfeszítését kéri, Kajafás pedig kikényszeríti belőle az ítéletet: „*Ha ezt szabadon bocsátod, nem vagy a császár barátja.*“ Pilátus ezután kimondja a halálos ítéletet, majd leírítja a bűnt, amelyet Jézus elkövetett: „*A Názáreti Jézus, a zsidók királya.*“ Ezt függesztették ki Jézus keresztje fölé is, bármennyire tiltakoztak ellene a zsidó vezetők. Jézusról leszedték a ruháit, majd egy nagy vörös anyagot terítettek rá, amelyet kineveztek

királyi palástnak. Tövisből koszorút fontak és a fejére tették koronaként. A kezébe egy nádszalat adtak, ami a királyi jogar volt. Ezután térdet hajtottak előtte, mint egy király előtt, közben arcul ütötték, szembeköpték, a végén még a nádszalat is eltörték a fején. Jézust a Golgotán feszítették meg két gonosztevő között. Koponya helyének is hívták. Még szenvedése közepette is másokért imádkozott, bocsánatért könyörgött azok számára, akik keresztre jutatták: „*Atyám bocsásd meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.*“ (Lk 23,24). A kereszten megtért bűnösnek részt ígér országából. Életét Isten kezébe ajánlva hal meg: „*Atyám, a te kezedbe teszem le lelkemet*“ (Lk 23,46). A pogány százados így nyilatkozik róla: „Bizony ez az ember Isten Fia volt“. A természeti világ és a templomban történt jelek is ezt bizonyították. János evangéliuma itt összhangban van a másik három evangélium tudósításával. Arimáthiai József, aki titokban Jézus tanítványa volt, illő temetésben részesítette a halott Jézus testét. Amíg a tizenegy tanítvány megbénult a félelemtől, addig a titkos tanítványok tevékenykedtek. *Jézus feltámadása*: Jézus sírját üresen találták az asszonyok a hét első napjának reggelén. A nagy kő, amely a sírt elzárta, el volt hengerítve. A sír, amelyben Jézus feküdt, üres volt és mennyei fényt sugárzó férfiak voltak benne. Ezek a férfiak így szóltak az asszonyokhoz: „*Mit keresitek a holtak között az élő? Nincs ott, hanem feltámadott*“ (Lk 24,5-6). Az asszonyok a nagy örömhírt azonnal elmondták a tanítványoknak, akik nem hittek nekik. Péter és János kifutott a sírhoz. Péter bement a sírkamrába, de Jézus teste nem volt ott, viszont minden szépen rendben volt. Jézust Isten támasztotta fel, amely a mai napig jele és ígérete a halottak feltámadásának. Jézus feltámadása után először a magdalai Máriának jelenik meg. Ezután a tizenegy tanítvány és az emmausi tanítványok láthatták. Később többször is megjelent tanítványainak. Feltámadása után még negyven napig a

tanítványai között maradt. Erősítette az övéit és felkészítette őket küldetésükre. Jézus megjelenései feltámadása után azt hirdetik számunkra, hogy, bár az ember feltámadása után nincs alávetve a földi világ törvényszerűségeinek, mégsem válik test nélküli lélekke, hanem dicsőséges teste lesz. Az apostolok Galileában találkoztak Jézussal, amely egyben búcsú is volt számukra Máté evangéliuma alapján (Mt 28,16-20). A tanítványokban még mindig nem szűnt meg a kételkedés. Jézus azonban távozni készül az övéi közül, és ez az a pillanat, amikor megbízza őket küldetésükkel. E megbízás alapja Jézus világ fölötti hatalma. A küldetés célja: tanítvánnyá tenni azokat, akik befogadják Isten üzenetét. A küldetés külső jele a keresztesítés és a tanítás. Itt leomlik a válaszfal a pogányok és a zsidók között, és Jézus megígéri, hogy együtt marad egyházával e világkorszak végéig. Van egy rövid történet, amely csak a János evangéliumában fordul elő, viszont nagy jelentőséggel bír. Jézus és Tamás találkozása (Jn 20,24-29), ami János számára példaértékű volt abban, hogyan győzte le Jézus a kételkedést tanítványai szívében. Amíg a „szeretett tanítványnak“ elég volt az üres sír megpillantása, hogy hitre jusson, addig Tamásnak látnia kellett Jézust. Az világos a történet alapján, hogy a jövőben a hitre jutás már nem látás alapján történik: „*Boldogok, akik nem látnak és hisznek*“ (Jn 20,29). A feltámadott Jézus és Péter találkozása újra egy szép és gazdag üzenetet tartalmazó történet János evangéliumában (21,15-19). Jézus megjelenik a Tibériás-tengernél, majd Péterrel beszélget. Jézus három kérdést intéz felé. Az Úr nem véletlenül kérdezi meg Pétertől háromszor azt, hogy szereti-e. Péter így kapott lehetőséget arra, hogy jóvátegye azt, amit Jézus ellen vétett, amikor nem volt bátorsága megvallani, vállalni Jézust. Jézus mennybemenetele (Mk 16,19-20; Lk 24,50-53; vö. ApCsel 1,4-12) tanítványai szeme láttára történt, miután teljesítette földi küldetését. Tanítványainak

megígérte a Szentlélek ajándékát és rájuk bízta a bizonyágtétel feladatát. Jézus földi küldetését emberi formában végezte, emberi testben. Ez változott meg mennybemenetelével. Először alászállt az emberek közé, majd visszament a mennybe, Isten világába, ahova Isten őt felemelte. Ahogy elment, úgy fog visszatérni világunkba, hogy lezárja a történelemnek e korszakát, amelyben a bűnnek még van hatalma az emberek felett, de már megváltó munkájának hatása érezhető. Jézus útbaigazította övéit, amire eljövendő szolgálatuk, életük szempontjából szükségük volt. Visszatért Atyjához, Isten dicsőségébe, amelyből közénk jött, amikor embernek született. Márk evangéliuma azzal a képpel fejeződik be, hogy mi történt ezek után az események után. A 16,20-ban ezt olvassuk: *„Azok pedig (ti. Jézus tanítványai) elmentek, hirdették az igét mindenütt, az Úr pedig együtt munkálkodott velük, megerősítette az igehirdetést a nyomában járó jelekkel“*. Az ige itt a „földre“ irányítja tekintetünket, amikor beszámol a tanítványok igehirdetéséről. Azért is tértek meg sokan igehirdetésükre, mert Jézus „együtt munkálkodott“ velük.

MÁTÉ EVANGÉLIUMA

Szerző

Az evangéliumok közül ez áll az első helyen. Ez az egyetlen, amely önálló, befejezett, kerek. A hagyomány szerint egy a 12 közül, akit Lévinek is hívtak és vámszedő volt. Máté olvasni tudta az Ószövetségi írásokat, a Jézusi tanításról még Jézus életében jegyzeteket készíthetett, jártas volt a görög nyelvben. Máté evangéliumában érezhető az arám háttér, és az evangélium feltételezi, hogy az olvasó kiismeri magát a zsidó írások, törvények és hagyományok között.

Keletkezési helye és ideje

A palesztinai keresztyénség az első zsidó háború után szervezetileg szétesett és intézményeiben felbomlott. Máté evangéliuma egy olyan egyházi közösséget tükröz, amely ismeri zsidó gyökereit, azonosul velük, de ugyanakkor az egyetemesség jegyében minden nemzetet meg akar téríteni. A Máté evangéliumának megírása az első zsidó háború kitörése idején, vagy legfeljebb közvetlenül utána történt meg. A keletkezése így 70-80 között lehetett Palesztinában. A Jeruzsálemi templom akkor már nem állt.

Teológiai mondanivaló

Az evangélium olvasói egyértelműen zsidók voltak. Erre utal az evangélium teljes zsidó stílusa és az Ószövetségre való hivatkozások. Szinte refrénként ismétlődik: „*ez azért történt, hogy beteljesedjék*”. Máté evangéliuma Jézusban az Ószövetségi ígérek beteljesedését látja. Az evangélium Jézust, mint Dávidi messiást említi, tehát Jézusról, mint Dávid utódjáról van szó. Az evangéliumban fontos üzenetet hordoz a mennyek országa, mert kb. 50 alkalommal fordul elő az evangéliumban.

Az Isten országának a hegyi beszédben való meghirdetése határozza meg az egész Máté evangélium erkölcsi alapját. Az evangélium fő gondolata tehát, hogy Jézusban eljött a megígért messiás, akin beteljesednek a régi Isteni ígéretek. Mivel a zsidó nép elutasítja, új népet egyházat hív el magának Isten. Az új Izrael az egyház lesz.

Máté evangéliumának tartalma

I. RÉSZ

Mt 1,1–17 Jézus Krisztus származása

Mt 1,18–25 Jézus Krisztus születése

II. RÉSZ

Mt 2,1–12 A keleti bölcsek Betlehemben.

Mt 2,13–15 József és családja Egyiptomba menekül.

Mt 2,16–18 A betlehemi gyermekgyilkosság.

Mt 2,19–23 Visszatérés Názáretbe.

III. RÉSZ

Mt 3,1–12. Keresztelő János

Mt 3,13–17 Jézus megkeresztelése

IV. RÉSZ

Mt 4,1–11 Jézus megkísértése

Mt 4,12–17 Jézus munkásságának kezdete

Mt 4,18–22 Jézus elhívja első tanítványait

Mt 4,23–25 Jézus tanít és gyógyít

V. RÉSZ

Mt 5,1–12 A Hegyi Beszéd bevezetése, boldogság ígérete

Mt 5,13–16 Föld sava, világ világossága

Mt 5,17–48 Jézus és a törvény

VI. RÉSZ

Mt 6,1–4 Az adakozás.

Mt 6,5–15 Az imádkozás

Mt 6,16–18 A böjtölés.

- Mt 6,19–21 Az igazi kincs
Mt 6,22–23 A test lámpása
Mt 6,24 Isten és a mammon
Mt 6,25–34 Óvás az aggodalmaskodástól

VII. RÉSZ

- Mt 7,1–5 A képmutató ítélkezés
Mt 7,6 A szent dolgok megbecsülése.
Mt 7,7–11 Az imádság meghallgatása
Mt 7,12 A keresztény élet „aranszabálya”
Mt 7,13–14 Szoros kapu, keskeny út
Mt 7,15–20 A hamis próféták
Mt 7,21–23 A mennyei Atya akaratának cselekvése
Mt 7,24–27 Aki kősziklára épít
Mt 7,28–29 A Hegyi Beszéd befejezése.

VIII. RÉSZ

- Mt 8,1–4 A leprás meggyógyítása
Mt 8,5–13 A kapernaumi százados szolgájának
meggyógyítása
Mt 8,14–15 Péter anyósának meggyógyítása
Mt 8,16–17 Jézus sok beteget meggyógyít
Mt 8,18–22 Jézus követése
Mt 8,23–27 Jézus lecsendesíti a tengert
Mt 8,28–34 A gadarai megszállottak meggyógyítása

IX. RÉSZ

- Mt 9,1–8 A béna meggyógyítása
Mt 9,9–13 Máté elhívása, Jézus a bűnösök között
Mt 9,14–17 Jézus tanítása a böjtről
Mt 9,18–26 A vérfolyásos asszony meggyógyítása, Jairus
leányának feltámasztása
Mt 9,27–31 Két vak meggyógyítása
Mt. 9,32–34 Egy megszállott néma meggyógyítása
Mt 9,35–38 Az aratnivaló sok, a munkás kevés

X. RÉSZ

Mt 10,1–42 A tanítványok kiküldése

XI. RÉSZ

Mt 11,1–19 Keresztelő János és Jézus

Mt 11,20–24 A galileai városok kárhoztatása

Mt 11,25–30 Jézus messiási szózata

XII. RÉSZ

Mt 12,1–8 Kalásztépés szombaton

Mt 12,9–21 Jézus szombaton gyógyít

Mt 12,22–37 Jézust Belzebub szövetségésének mondják

Mt 12,38–45 Jézustól jelt kívánnak

Mt 12,46–50 Jézus igazi rokonai

XIII. RÉSZ

Mt 13,1–23 A magvető példázata

Mt 13,24–30 A búza és a konkoly példázata.

Mt 13,31–35 A mustármag és a kovász példázata

Mt 13,36–43 A búza és konkoly példázatának értelme

Mt 13,44–52 Az elrejtett kincs, az igazgyöngy, a háló pl.

Mt 13,53–58 Jézust Názáretben

XIV. RÉSZ

Mt 14,1–12 Keresztelő János halála

Mt 14,13–21 Az ötezer ember megalégítése

Mt 14,22–33 Jézus a tengeren jár

Mt 14,34–36 Jézus betegeket gyógyít

XV. RÉSZ

Mt 15,1–20 Az igazi tisztaság

Mt 15,21–28 A kanaáni asszony

Mt 15,29–39 A négyezer ember megalégítése

XVI. RÉSZ

Mt 16,1–12 A farizeusok jelkívánása

Mt 16,13–20 Péter hitvallása

Mt 16,21–23 Jézus először szól nyíltan haláláról és feltám.

Mt 16,24-28 Jézus követése

XVII. RÉSZ

Mt 17,1–13 Jézus megdicsőülése

Mt 17,14–21 Az epilepsziás gyermek meggyógyítása.

Mt 17,22–23 Jézus másodszor jelenti halálát és feltámadását.

Mt 17,24–27 A templomadó.

XVIII. RÉSZ

Mt 18,1–10 A kisgyermek példája, óvás botránkoztatástól.

Mt 18,11–14 Az eltévedt juh

Mt 18,15-20 Testvériség a gyülekezetben

Mt 18,21–35 Az adós szolga példázata

XIX. RÉSZ

Mt 19,1–12 Házasság és válás

Mt 19,13–15 Jézus megáldja a gyermekeket

Mt 19,16–26 A gazdag ifjú

Mt 19,27-30. A tanítványok jutalma

XX. RÉSZ

Mt 20,1–16 A szőlőmunkások példázata.

Mt 20,17–19 Jézus harmadszor jelenti halálát és feltámadását

Mt 20,20–28 Zebedeus fiainak kérése

Mt 20,29–34 Két vak meggyógyítása

XXI. RÉSZ

Mt 21,1–11 Jézus bevonul Jeruzsálembe

Mt 21,12–17 A templom megtisztítása

Mt 21,18–22 A fügefafa megátkozása

Mt 21,23–27 Honnan van Jézus hatalma?

Mt 21,28–32 A két testvér példázata.

Mt 21,33–46 A gonosz szőlőmunkások példázata

XXII. RÉSZ

Mt 22,1–14 A királyi menyegző példázata

Mt 22,15–22 Az adópénz

Mt 22,23–33 Kérdés a feltámadásról

Mt 22,34–40 A nagy parancsolat

Mt 22,41–46 Dávid fia és Ura

XXIII. RÉSZ

Mt 23,1–36 Jézus beszéde az írástudók és a farizeusok ellen

Mt 23,37–39 Jézus panasza Jeruzsálem ellen

XXIV. RÉSZ

Mt 24,1–2 Jövendölés a templomról

Mt 24,3–22 A nagy megpróbáltatás ideje

Mt 24,23–44 Az Emberfia eljövetele

Mt 24,45–51 Az okos és a gonosz szolgálta példázata

XXV. RÉSZ

Mt 25,1–13 A tíz szűz példázata.

Mt 25,14–30 A talentumok példázata

Mt 25,31–46 Az utolsó ítélet.

XXVI. RÉSZ

Mt 26,1–5 A nagytanács terve Jézus megölésére

Mt 26,6–13 Jézus megkenetése Betániában

Mt 26,14–16 Júdás elárulja Jézust

Mt 26,17–29 Az utolsó vacsora

Mt 26,33–35 Az Olajfák hegyén

Mt 26,36–46 A Gecsmáné-kertben

Mt 26,47–56 Jézus elfogatása

Mt 26,57–68 Jézus a nagytanács előtt

Mt 26,69–75 Péter megtagadja Jézust

XXVII. RÉSZ

Mt 27,1–2. Jézust átadják Pilátusnak

Mt 27,3–10 Júdás halála
Mt 27,11–14 Jézus Pilátus előtt
Mt 27,15–26 Jézus és Barabbás
Mt 27,27–30 Jézus megcsúfolása
Mt 27,31–44 Jézus megfeszítése
Mt 27,45–56 Jézus halála
Mt 27,57–61 Jézus temetése
Mt 27,62–66 A sír őrzése.

XXVIII. RÉSZ

Mt 28,1–10 Jézus feltámadása
Mt 28,11–15 Az őrség megvesztegetése.
Mt 28,16–20 Az apostolok kiküldése

MÁRK EVANGÉLIUMA

Szerző

Az evangéliumot korai, megbízható egyházi hagyomány Márknak tulajdonítja. Márk csak egy szerény apostol, és tanítvány. Jeruzsálemből származik, anyja Mária házukba gyakran gyűltek össze az első gyülekezet tagjai és vezetői. Személyi nevét az Újszövetségben úgy jelzi, hogy János Márk (ApCsel.12,12.25). Márk elrejtette az ő nevét az evangéliumban 14,13-ban. Keramion-visszafelé Marek. Pállal és Barnabással együtt indul el az első missziói útra. Barnabásnak unokaöccse volt Márk. Márk állandóan azoknak a köröknek a közelében él, amelyek az első időben az evangéliumi hagyomány hordozói. Márk személyét az egyházi hagyomány szorosan kapcsolatba állítja Péterrel. 1Pét.5,13 arra enged következtetni, hogy Márk Péterrel bensőséges atyai barátságot fejlesztett ki. Papias Péter tolmácsának és igehirdetése feljegyzőének nevezi. Író deákja Péternek. Márkról feltételezhetjük, hogy ismerte a Q-nek egy részét és használta is.

Keletkezési helye, ideje és nyelve

A hagyomány szerint Márk evangéliuma római keletkezésű. Az evangélium nyelve a görög, ennek a nyelvnek a használata Rómában és Itáliában is ismert volt. Márk 9 helyen használ latin, vagy latinos kifejezést. Bár ezekből 5 előfordul más evangéliumokban is. Ehhez járul a kereszt hordozó cirenei Simon két fiának neve: Rufus és Alexander, akiket egyedül Márk nevez meg (Mk 15,21).

Márk Rómában hosszabb időt tölthetett Péterrel és valószínűleg Péter halála ösztönözte, hogy művét megírja. A legvalószínűbb, hogy 60-70 között keletkezett. Inkább a 60-hoz áll közelebb, mivel többszöri utalás van arra, hogy a templom elpusztul. Az evangélium stílusa és anyagválogatása arra utal, hogy pogány keresztyéneknek írta a szerző. Az evangélium csonka vagy vázlatos jellege nem jelenti az irodalmi szerkezet hiányát. Mind az amit innen-onnan Márkról megtudunk jól beleillik abba a képbe, ami a „kata Markon” néven közzé tett evangélium szerzőjéről a szöveg alapján kialakul. Márk aránylag keveset ír Jeruzsálemről és helyrajzi ismeretei Galileáról, valamint attól északra fekvő területekről hiányosak. Pl. Márk amikor a gadaraiak földét említi úgy beszél, mintha az a galileai tó mellett volna Mk 5,1. Vagy a Galileai tavat és Deka polis vidékét összekapcsolja. Ezek valóban azt a benyomást keltik, hogy nem ismeri pontosan ezek fekvését. Továbbá nem egy tévesnek tűnő földrajzi adat esetleg egy arám név görög átírás körüli félreértés eredménye pl a Szidonon át kifejezés, amely földrajzilag értelmetlennek tűnik. Az ilyen arám háttérű különlegességek Márk evangéliumára nagyon jellemzőek. Márk evangéliumában nagyon sok olyan nyelvi jellegzetesség van, amilyennel leginkább élő szóban előadott közleményekben találkozunk. A mondatok általában az „és” kötőszóval kezdődnek. Márk evangéliumának jellegzetessége az is, hogy a mondatban utólagosan adja hozzá az ő kedvenc „gar”= ugyanis kötőszót.

Teológiai mondanivaló

Márk evangéliuma Jézus származásáról és gyermekkoráról nem tudósít. Ez az evangélium szinte teljességgel elhanyagolja, hogy a főszereplőjéről világos személyi adatokkal szolgáljon. Se születéséről, se származásáról nem beszél. Máriának, Jézus anyjának neve csak mellékesen merül fel egy kérdő mondatban, nem ez az ács a Mária fia? (Mk.6,3). De József neve, aki Máté Lukács és János szerint mindenki szemében Jézus apjának számított, nincs is megemlítve. De az evangélium befejezése még több gondot okoz. A régi kéziratokban Márknak 2 befejező része van. Van egy rövidebb és egy hosszabb. Egyesek szerint az evangélium eredeti szövege a 16. fejezet 8. versével megszakad. Mk.16,8-szerint az utolsó szó így hangzik: és nem mondtak senkinek semmit: féltek ugyanis. Nem ismeretes egyetlen olyan görög írásmű, amely az ugyanis=gar szóval fejeződne be. Márk evangéliumának záradéka azonban a különféle kéziratokban nem egyforma. Márk könyvét (Mk 16,9-20.) ezzel a végződéssel sorolták a kanonikus könyvek közé. Ezt a végződést találjuk a mi bibliánkban is. Márk evangéliuma tehát különös írásmű. Az eleje nem nyújt megfelelő bevezetést és a vége nyilvánvalóan befejezetlen. Hozzátehetjük még, hogy az egész könyv vázaltszerű és hiányos, legalábbis annyiban, hogy sok mindent csak futólag említ, de nem fejt ki. Egyik legfeltűnőbb hiányossága az, hogy rögtön az elején említi Jézus tanítói tevékenységét, de Jézus tanításából csak nagyon keveset közöl. Jézus rendszerint a tömegeket példabeszédben oktatta, de az evangélium mindössze 4 példázatot tartalmaz. 3 az elején (4. rész) és 1 a végén (12. rész). A mű igazában felkelti, de nem elégíti ki az olvasó

érdeklődését. Úgy tesz, mintha feltételezné, hogy az olvasó sok mindenről más forrásból is értesülhet, amit Jézus életéről, vagy tanításáról elmond, annak fontosságát jelentőségét és történelmi háttérét pusztán e könyv ismerete alapján nem lehet megérteni. Márk evangéliumában Jézus szavainál sokkal nagyobb hangsúly esik tetteire. Tanítására csak néha utal, de még rövid tartalmukat sem adja. Jézus tetteinek ez a kiemelése az író teológiai döntése. Pogány keresztyén olvasóinak Jézus tettei mondtak valószínűleg legtöbbet. Márk az Ószövetségben ígéretekkel nem állítja kapcsolatba Jézus életének eseményeit, de az evangélium szilárd teológiai alapja Márk felfogásában is Jézus messiás voltának titka. Márk és olvasói tudják, hogy ez a titok Jézus földi életében nem válik tapasztalati úton szemlélhetővé. Márk Jézusa másként ad jelt messiási küldetéséről. Megjelenik az emberek életében, cselekszik, tetteit nem magyarázza, hanem visszavonul és várja azok döntését, akiknek az életét így megérintette. Jézus földi életében se ő maga, se tanítványai nem hitték, hogy Ő a messiás, így vélekedik a liberális Biblia kritika. Csak halála után, amikor már a feltámadásba vetett hit létre jött, vetítették vissza a múltba a tanítványok Jézus messiási mivoltába vetett hitüket. Nem azt mondják, hogy a messiási titok kitalálója maga Márk volna, de mint hogy Márkot tartották a legrégebb evangéliumnak, elméletüknek jelentős súlyt adott az a tény, hogy valóban Mk-ban tiltja meg Jézus leggyakrabban szinte rendszeresen, hogy akár az emberekből kiűzött démonok akár csodáinak tanúi messiás voltáról beszéljenek. Bár Mt és Lk szerint is Jézus általában nem engedi, hogy messiási mivoltát szétkürtöljék ez a két evangélista nem annyira

következetes, vagy legalább is nem annyira aggályos, mint Mk. Míg Mk a messiási titok anyagát kimerítően egybegyűjti, Mt és Lk lazábban bánnak a titokkal és a hozzá fűződő tilalommal. Márk evangéliumának sajátos krisztológiai szemléletét a „Messiási titok” kifejezéssel szokás illetni. A nyilvános működés során Jézus hallgatást parancsol a démonoknak, a meggyógyítottaknak, a tanítványoknak. A tanítványok előtt Jézus így kommentálja a példabeszédeket: *„Nektek megadatott az Isten országának titka, de a kívülállóknak minden példázatokban adatik, hogy akik néznek, nézzenek ugyan, de ne lássanak, és akik hallanak, halljanak ugyan, de ne értsenek.”* (Mk 4,11-12) A tanítványok a nyilvános működés során mindvégig értetlennek bizonyulnak, mind Jézus tetteivel (Mk 7,18; 8,17), mind Jézus szenvedésével (Mk 8,32) kapcsolatban. Vagyis a messiási titok igen is sajátos módon kapcsolódik Mk anyagához. Valóban a mű azt akarja bemutatni, hogy Jézus a messiás, a Krisztus és Isten fia.

Márk evangéliumának tartalma

Márk evangéliumát 4 nagyobb részre oszthatjuk. Márk szerkezetének a vizsgálata azért is fontos, mert ez határozza meg Mt és Lk szerkezetét is. Az evangélium döntően igehirdetés kíván lenni, a dolog természetéhez híven tanítói formában. Ennek megfelelően gyűjti össze a hagyomány elemeit és ezeket egy életrajzi keretben helyezi el. Ez nem lép fel részleteiben a történeti helyesség igényével de egészében híven követi Jézus életének döntő szakaszait, munkásságának előkészületeit, galileai tevékenységét, útját galileába, galileából Jeruzsálembe és

a Jeruzsálemi időszakot Jézus szenvedését és halálát és a halála utáni eseményeket.

Márk evangéliumának tartalma

I. RÉSZ

Mk 1,1–8 Keresztelő János fellépése

Mk 1,9–11 Jézus megkeresztelése

Mk 1,12–13 Jézus megkísértetése

Mk 1,14–15 Jézus prédikálni kezd

Mk 1,16–20 Jézus elhívja első tanítványait

Mk 1,21–28 Jézus tisztátalan lelket űz ki

Mk 1,29–31 Jézus meggyógyítja Péter anyósát

Mk 1,32–39 Jézus sok beteget meggyógyít

Mk 1,40–45 Jézus meggyógyít egy leprást

II. RÉSZ

Mk 2,1–12 Jézus meggyógyítja a bénát

Mk 2,13–17 Jézus elhívja Lévit

Mk 2,18–22 Jézus tanítása a böjtről

Mk 2,23–28 Kalásztépés szombaton

III. RÉSZ

Mk 3,1–6 Jézus szombaton gyógyít

Mk 3,7–12 Jézus sok beteget gyógyít

Mk 3,13–19 A tizenkét tanítvány elhívása

Mk 3,20–21 Jézus családjának szándéka

Mk 3,22–30 A Belzebúb-vita

Mk 3,31–35 Jézus igazi rokonai

IV. RÉSZ

Mk 4,1–20 A magvető példázata

Mk 4,21–25 A lámpás és mérték

Mk 4,26–29 A magától növekvő vetés példázata.

Mk 4,30–34 A mustármag példázata

Mk 4,35–41 A tenger lecsendesítése

V. RÉSZ

Mk 5,1–20 A megszállott meggyógyítása

Mk 5,21–43 Jairus leány feltámasztása,
a vérfolyásos asszony meggyógyítása

VI. RÉSZ

Mk 6,1–6 Jézus Názáretben

Mk 6,7–13 A tizenkettő kiküldése

Mk 6,14–29 Keresztelő János halála

Mk 6,30–44 Ötezer ember megalégítése

Mk 6,45–52 Jézus a tengeren jár

Mk 6,53–56 Jézus sok beteget meggyógyít

VII. RÉSZ

Mk 7,1–23 Jézus tanítása a tisztaságról

Mk 7,24–30 A szíroföníciai asszony

Mk 7,31–37 A siketnéma meggyógyítása

VIII. RÉSZ

Mk 8,1–10 Négyezer ember megalégítése

Mk 8,11–21 A farizeusok jelkívánása

Mk 8,22–26 A betsaidai vak meggyógyítása.

Mk 8,27–30 Péter hitvallása

Mk 8,31–33 Jézus először jelenti szenvedését

Mk 8,34–9,1 Jézus követése

IX. RÉSZ

Mk 9,2–13 Jézus megdicsőülése

Mk 9,14–29 Az epilepsziás gyermek meggyógyítása

Mk 9,30–32 Jézus másodszor jelenti szenvedését

Mk 9,33–37 A kisgyermek példája

Mk 9,38–41 Egy ismeretlen ördögűző

Mk 9,42–48 Óvás botránkoztatástól

Mk 9,49–50 A megízetlenült só

X. RÉSZ

Mk 10,1–12 Kérdés a házassági válásról

Mk 10,13–16 Jézus megáldja a gyermekeket
Mk 10,17–31 A gazdag ifjú
Mk 10,32–34 Jézus harmadszor jelenti szenvedését
Mk 10,35–45 Zebedeus fiainak kérése
Mk 10,46–52 A vak Bartimeus meggyógyítása

XI. RÉSZ

Mk 11,1–11 Jézus bevonul Jeruzsálembe
Mk 11,12–14 A fügefa megátkozása
Mk 11,15–19 A templom megtisztítása
Mk 11,20–26 A fügefa kiszáradása
Mk 11,27–33 Honnan van Jézus hatalma?

XII. RÉSZ

Mk 12,1–12A gonosz szőlőmunkások példázata
Mk 12,13–17 Az adó garas
Mk 12,18–27 Kérdés a feltámadásról
Mk 12,28–34 A nagy parancsolat
Mk 12,35–37 Krisztus Dávidnak fia és Ura
Mk 12,38–40 Óvás az írástudóktól
Mk 12,41–44 A szegény özvegy

XIII. RÉSZ

Mk 13,1–2 Jövendölés a templomról
Mk 13,3–20 Az utolsó idők jelei
Mk 13,21–37 Az Emberfia eljövetele

XIV. RÉSZ

Mk 14,1–2 Jézus megölésének terve
Mk 14,3–9 Jézus megkenetése
Mk 14,10–11 Júdás árulása
Mk 14,12–25 Az utolsó vacsora
Mk 14,26–31 Az Olajfák hegyén
Mk 14,32–42 A Gecsemáné-kertben
Mk 14,43–52 Jézus elfogatása
Mk 14,53–65 Jézus a nagytanács előtt

Mk 14,66–72 Péter megtagadja Jézust

XV. RÉSZ

Mk 15,1–5 Jézus Pilátus előtt

Mk 15,6–15 Jézus és Barabbás

Mk 15,16–19 Jézus megcsúfolása

Mk 15,20–32 Jézus megfeszítése

Mk 15,33–41 Jézus halála

Mk 15,42–47 Jézus temetése

XVI. RÉSZ

Mk 16,1–8 Jézus feltámadása

Mk 16,9–13 Jézus megjelenései

Mk 16,14–18 Az apostolok kiküldése

Mk 16,19–20 Jézus mennybemenetele

LUKÁCS EVANGÉLIUMA

Szerző

A 3. evangélium annak az egy írótól származó 2 könyvből álló műnek az első könyve, amelynek második könyvét az ApCsel címen ismerünk. E két könyv későbbi szétválasztása az Újszövetségben kánonnak az az igénye okolja, hogy a 4 szerző bizonyágtétele szerint hagyományozott, de egységesnek tartott evangélium egy tömbben szerepeljen a kánoni iratok gyűjteményében, de ez világos, hogy a Lk 1-4 mindkét könyv közös bevezetője. Lukács személyét soha nem azonosították mással, mint azzal a személlyel, akinek neve szerepel néhány Páli levél végén, pl Filemon, Kolossé, 2Tim végén. Fontos adatokat szolgáltat Lukácsról az ApCsel számos összefüggő része, amelyben a szerző többes szám első személyben beszél. Ezért a keresztyén ókortól fogva általános vélemény szerint Lukács Pál munkatársa és útítársa volt. Marcion egyedül Lk evangéliumát fogadta el, mert egyedül Lukácsot tekintette olyan evangélistának, aki Pálhoz következetesen hű maradt. Hagyomány szerint szír származású volt ezért esetleg Anthiókhiában lett keresztyén. A Lukács név görögül Lukas, nagyon sok formában felbukkant az első században. Lukács hellenista műveltségű keresztyén, aki az Ószövetségben nagyon járatos, főleg annak görög szövegét ismerte. Lk eredetileg névtelen irat mai címirata későbbi, mint a többi evangéliumé is. Írója személyére az evangélium se utal, de azt jól kivehetjük belőle, hogy nem szemtanú, nem palesztinai, nem zsidó keresztyén, görög anyanyelvű és korának művelt embere. Foglalkozására nézve orvos volt. Ezt az magyarázza, hogy az orvostudományban használt kifejezéseket használja. Pl leprával borított ember, nagy láz gyötörte. Műve világosan nem zsidó olvasóknak szól, ő tehát nagyjából ugyan azok számára írja, mint

Mk. A pogányságból megtért keresztyéneknek. Lk a gyengéd finom kezű alkalmazkodás példaképe.

Keletkezési helye és ideje

A Lk mű legalább egy- két évtizeddel későbbi, mint Péter és Pál halála. Lk használta Mk evangéliumát, amely 60-70 között keletkezett, tehát Lk megírása 70-80 között történhetett. Ennél későbbre viszont aligha tehetjük, mert a Páli levelek összegyűjtése és elterjedése a 80-as években előre haladt, vagy be is fejeződött. Bár elképzelhető, sőt ésszerű feltételezni, hogy Lukács ismerte Pál leveleit. Ezért vannak szerzők, akik joggal mutatnak rá arra, hogy Lk nagyon sok olyan képletes kifejezést használ, mint amelyet Pál. Beszél az üdvösségről, a megigazulásról, a bűnbocsánatról, az evangélium örömről. Ez arra utal, hogy Pálnak, nem csak útitársa volt, hanem munkatársa is szó szoros értelemben és innen hozta magával Pál megigazulás teológiai felfogását, evangéliumi változatba. Az evangéliumot írója görög anyanyelvű olvasóknak szánta, így sem Palesztínában sem Szíriában nem keletkezhetett. A 2Kor 8,18 alapján a hagyomány Achairára utal, de nem lehetetlen, hogy Rómában keletkezett az ApCsel-lel együtt. Időben MK és Mt feltétlenül megelőzte Lukácsot. Lukács tud több, sajátját megelőző evangéliumról. Erre utal a „polloi”=sokan. Lukács tudatában van annak, hogy számos evangélium van forgalomban. Azokról, akik Jézusról írásban beszámoltak nem mond többet, mint hogy „vállalkoztak már arra, hogy tudósítsanak bennünket. Magát és kortársait még ahhoz a nemzedékhez sorolja, akik szemtanúktól tudomást szereztek az eseményekről. Eseményekről beszél, de ezzel a kifejezéssel nem csak történeteket, hanem tanításokat is magába foglal. Írásában sorjában és pontosan akar beszámolni az eseményekről, már a mondat elején hangsúlyozza, hogy mindennek pontosan utána járt, azaz rendszerbe foglalja

gondolatait. Művét nagyra becsült Teofilusnak ajánlotta. Lukács közli, hogy Teofilus már tanítást nyert az evangélium tartalmát képező dolgokról, de Lukács művére szüksége van ahhoz, hogy ezen dolgok szilárd megalapozottsága világossá váljék. Lukács eszménye tehát a gondos kutatás, pontosság, megbízhatóság és rendszerbe fogott előadás.

Teológiai mondanivaló

Lukács félreismerhetetlenül szorosabb kapcsolatban áll Márkkal. Kétségtelen rokonságot mutat Mátéval is ezek mellett a szinoptikusok közül a legnagyobb mértékben nyújt önálló anyagot. Alapvető forrása Márk, ennek szerkezetét követi. Lukács mint művelt görög szükségesnek tartja forrásainak nyelvi és tartalmi simítását. De mint korának képzett embere, aki az akkori történet írásban is járatos, korszerű történeti művet is akar alkotni. Erre utal a bevezetés. Lukács sajátosságát képezi az is, hogy evangéliumát nem fejezi be ott, ahol a többi evangélista. Ez a könyv, mint egy bevezetéssé válik az ApCsel-ben megírt egyháztörténeti nühez. Annak ellenére, hogy a feltámadt Jézus megjelenéseiről gazdagabb anyagot közöl, mint Máté vagy Márk, sőt Jézus mennybemenetelét is említi, de evangéliumának utolsó mondatai nem zárják le a művet. Lukács a keresztyénség eredetét akarja szélesebb vásznon ábrázolni. Jézus tettei és tanítása után az apostoli egyház történetét is bemutatja. A korabeli gnózis és a görög gondolkozással ellentétben hangsúlyozza Jézus életének és munkásságának történeti voltát, de sajátos történetírása közben megmarad bizonyágtévő keresztyénnek. Lukács hasonlóan Mátéhoz részletesen foglalkozik Jézus családjával és őseivel. Beszél a fogantatásáról, születéséről, de szól gyermekkoráról is. Mátéval közös vonás az is, hogy Jézus tanítását részletesen ismerteti. A két evangélium sok közös tanítást alkalmaz. Máté hegyi beszédének nagy része megvan Lukácsnál is. Ahol Lukács

olyan történetet ad elő, amely Márknál és Máténál egyaránt megtalálható Lukács szövege általában kifejezéseiben, stílusában, szókincsében közelebb áll Márkhoz. Lukács hibátlan nyelvtannal, rendszerint kitűnő stílusban és kiművelt irodalmi érzékkel fogalmaz. Jézus útja Jeruzsálemben szinte kizárólag olyan anyagot tartalmaz, amit a másik két szinoptikusnál nem találunk meg. Lukács nagyon sok adatot összegyűjtött, amely más evangéliumokban nem található. Ezek valószínűleg szájhagyományból, epizodikus formában jutottak el hozzá.

Lukács nagy szerepet tulajdonít az asszonyoknak. A 8.fejezet elején is általánosságban összefoglalja Jézus vándorútjait és működését falukon és városokon át. Társasága nem csak a 12-ből áll, hanem vele volt néhány asszony is. Pl.: Magdalai Mária, Johanna, Zsuzsanna. Lukács itt bemutatja, hogy Jézus környezetében az asszonyoknak különleges szerepük van, hiszen Lukácsnak külön gondja van arra, hogy a nők szerepére Jézus missziójában hangsúlyt fektet. A teológusok között vannak feltevések, hogy amikor Pál cézárába volt két évig Lukács felkereste Máriát, Jézus anyját, valamint Pétert Jánost és Jakabot, akiktől nagyon sok anyagot gyűjthetett össze. Tudta, hogy Mária és Jézus testvérei tagjai voltak Jeruzsálemi gyülekezetnek. Lukács központi gondolata az evangélium egyetemes érvénye. Hangsúlyozza, hogy Jézus Krisztus megváltó tette Isten terve szerint kezdettől fogva az egész ember világra tekint, minden emberi korlátozás nélkül. Így a többi evangéliumnál nagyobb hangsúlyt tesz Jézusnak az elveszettek iránti szeretetére is. ehhez szorosan kapcsolódik a földi javakhoz való viszonyunk kérdése. Erőteljes hangsúlyt kap az evangéliumban a Szent Lélek jelentősége. Ez végig vonul Jézus egész életén. A lélek munkájának gyümölcse a Jézusban beköszöntő új korszak eljövetele és a Lélek teremt meg a folyamatosságot Jézus élete és az egyház élete között. Ezzel függ össze Lukács eschatológia

szemlélete is. Az eschatológikus váradalom valóság alapja Jézus földi élete. Krisztusba vetett hite alapján Vár a földi egyház urának dicsőséges visszajövetelére. Pál teológiája nagy hatással volt Lukácsra nézve. Az evangélium magába foglalja az egyházi év főbb ünnepeit. a születés betlehemi eseménye pásztorokkal és angyalokkal, mennybe szállás, mint a feltámadást követő utolsó megjelenés, amit már csak a parúzia megjelenése fog követni és végül a Szent Lélek eljövetele az 50. napon, mint a missziók kezdete az üdvtörténet időrendi forduló pontjait sarkítja ki. Végül még meg kell említenünk néhány teológiai témát, amely Lukácsnál különösképpen kidomborodik. Ilyen az imádság jelentősége. Jézus mind példájával, mind tanításában hangsúlyozza hogy az élet egészét az imának kell átjárnia. A szüntelen imára való buzdítást találjuk nála. Imádkozni kell és nem szabad belefáradni. Az ima témájához közel áll a Szent Lélek gyakori említése. Lukács teológiájának gazdagságát nincs módunk még csak vázlatosan sem feltárni. Evangéliuma a legkielégítőbb, mert első olvasásra ez az evangélium tűnik a legrendezettebbnek.

Lukács evangéliumának tartalma

I. RÉSZ

Lk 1,1–4 Ajánlás

Lk 1,5–25 Keresztelő János születésének ígérete

Lk 1,26–38 Jézus születésének ígérete

Lk 1,39–45 Mária Erzsébetnél

Lk 1,46–56 Mária ének

Lk 1,57–66 Keresztelő János születése

Lk 1,67–80 Zakariás éneke

II. RÉSZ

Lk 2,1–20 Jézus születése

Lk 2,21–40 Jézus bemutatása a templomban. Simeon és Anna

Lk 2,41–52 A tizenkét éves Jézus a templomban

III. RÉSZ

Lk 3,1–20 Keresztelő János

Lk 3,21–22 Jézus megkereszteltetése

Lk 3,23–38 Jézus nemzetségtáblázata

IV. RÉSZ

Lk 4,1–13 Jézus megkísértése

Lk 4,14–30 Jézus Názáretben

Lk 4,31–37 Jézus Kapernaumban

Lk 4,38–39 Péter anyósának meggyógyítása

Lk 4,40–44 Jézus sok beteget meggyógyít

V. RÉSZ

Lk 5,1–11 Péter elhívása

Lk 5,12–16 Jézus meggyógyít egy leprás

Lk 5,17–26 A béna meggyógyítása

Lk 5,27–32 Lévi elhívása

Lk 5,33–39 Jézus tanítása a böjtről

VI. RÉSZ

Lk 6,1–5 Kalásztépés szombaton

Lk 6,6–11 Jézus szombaton gyógyít

Lk 6,12–16 A tizenkét tanítvány elhívása

Lk 6,17–19 Jézus tanít és gyógyít

Lk 6,20–26 Kik a boldogok?

Lk 6,27–36 A szeretet parancsa

Lk 6,37–42 Képmutató ítélkezés

Lk 6,43–46 Amilyen a fa, olyan a gyümölcse

Lk 6,47–49 Aki kősziklára épít

VII. RÉSZ

Lk 7,1–10 A kapernaumi százados szolgájának meggyógyítása

Lk 7,11–17 A naini ifjú feltámasztása.

Lk 7,18–35 Keresztelő János kérdése és Jézus válasza

Lk 7,36–50 A bűnös nő megkeni Jézus lábát

VIII. RÉSZ

Lk 8,1–3 Jézus női követői.

Lk 8,4–15 A magvető példázata

Lk 8,16–18 A lámpás példázata

Lk 8,19–21 Jézus igazi rokonai

Lk 8,22–25 A tenger lecsendesítése

Lk 8,26–39 A gadarai megszállott meggyógyítása

Lk 8,40–56 A vérfolyásos asszony meggyógyítása. Jairus leányának feltámasztása

IX. RÉSZ

Lk 9,1–11 A tizenkettő kiküldése

Lk 9,12–17 Ötezer ember megelégtése

Lk 9,18–22 Péter hitvallása. Jézus először jelenti szenvedését

Lk 9,23–27 Jézus követése

Lk 9,28–36 Jézus megdicsőülése

Lk 9,37–43a Az epilepsziás gyermek meggyógyítása

Lk 9,43b–45 Jézus másodszor jelenti szenvedését

Lk 9,46–48 A kisgyermek példája

Lk 9,49–50 Ismeretlen ördögűző

Lk 9,51–56 Jézust elutasítják egy samáriai faluban.

Lk 9,57–62 Jézus követése

X. RÉSZ

Lk 10,1–12 A hetvenkét tanítvány kiküldése

Lk 10,13–16 A meg nem térő városok kárhoztatása

Lk 10,17–20 A hetvenkettő visszatérése.

Lk 10,21–24 Jézus hálaadása

Lk 10,25–37 Az irgalmas samaritánus

Lk 10,38–42 Mária és Márta

XI. RÉSZ

Lk 11,1–13 Jézus imádkozni tanít

Lk 11,14–23 Jézus az erősebb fegyveres

- Lk 11,24–26 A démon visszatérése
Lk 11,27–28 Ki boldog igazán?
Lk 11,29–32 Jónás jele
Lk 11,33–36 A lámpás és a szem példázata
Lk 11,37–54 Jézus beszéde a farizeusok és a törvénytudók ellen

XII. RÉSZ

- Lk 12,1–12 Bátorítás hitvallásra
Lk 12,13–21 A bolond gazdag
Lk 12,22–34 Óvás aggodalmaskodástól
Lk 12,35–48 Éberség és hűség a várakozásban
Lk 12,49–53 Meg hasonlítás az evangéliumért
Lk 12,54–56 Az idők jelei
Lk 12,57–59 Megbékélés útközben

XIII. RÉSZ

- Lk 13,1–5 Megtérésre intő jelek
Lk 13,6–9 A terméketlen fügefa
Lk 13,10–17 A nyomorék asszony meggyógyítása szombaton
Lk 13,18–21 A mustármag és a kovász példázata
Lk 13,22–30 Kik mennek be Isten országába?
Lk 13,31–33 Jézus üzen Heródesnek
Lk 13,34–35 Jézus ítélete Jeruzsálem fölött

XIV. RÉSZ

- Lk 14,1–6 Vízkóros meggyógyítása szombaton
Lk 14,7–11 Példázat az ülésrendről
Lk 14,12–14 Példázat a meghívásról
Lk 14,15–24 A nagy vacsora példázata
Lk 14,25–27 A tanítványok önmegtagadása
Lk 14,28–35 Számvetés Krisztus követésében

XV. RÉSZ

- Lk 15,1–10 Az elveszett juh és az elgurult dragma példázata
Lk 15,11–32 A tékozló fiú példázata

XVI. RÉSZ

Lk 16,1–13 A hamis sáfár példázata
Lk 16,14–18 A farizeusoknak szóló tanítások
Lk 16,19–31 A gazdag és Lázár

XVII. RÉSZ

Lk 17,1–10 Jézus intelmei tanítványaihoz
Lk 17,11–19 Tíz leprás meggyógyítása
Lk 17,20–37 Isten országának és az Emberfiának az eljövetele

XVIII. RÉSZ

Lk 18,1–8 A hamis bíró
Lk 18,9–14 A farizeus és vámszedő példázata
Lk 18,15–17 Jézus megáldja a gyermekeket
Lk 18,18–30 A gazdag ifjú
Lk 18,31–34 Jézus harmadszor jelenti szenvedését
Lk 18,35–43 A jerikói vak meggyógyítása

XIX. RÉSZ

Lk 19,1–10 Zákeus
Lk 19,11–27 A minák példázata
Lk 19,28–40 Jézus bevonul Jeruzsálembe
Lk 19,41–44 Jézus siratja Jeruzsálemet
Lk 19,45–48 A templom megtisztítása

XX. RÉSZ

Lk 20,1–8. Honnan van Jézus hatalma?
Lk 20,9–19 A gonosz szőlőművezők példázata
Lk 20,20–26 Az adógaras
Lk 20,27–40 Kérdés a felmtámadásról
Lk 20,41–44 Krisztus Dávidnak fia és Ura
Lk 20,45–47 Óvás az írástudóktól

XXI. RÉSZ

Lk 21,1–4 A szegény özvegy adománya
Lk 21,5–6 Jézus jövendölése a templomról
Lk 21,7–19 Az utolsó idők jelei

Lk 21,20–24 Jeruzsálem pusztulása

Lk 21,25–38 Az Emberfia eljövétele

XXII. RÉSZ

Lk 22,1–6 Júdás elárulja Jézust

Lk 22,7–23 Az utolsó vacsora

Lk 22,24–30 Ki a legnagyobb?

Lk 22,31–38 Jézus intelmei a tanítványokhoz

Lk 22,39–46 A Gecsemáné kertben

Lk 22,47–53 Jézus elfogatása

Lk 22,54–65 Jézus a főpap házában; Péter megtagadja Jézust

Lk 22,65–71 Jézus a nagytanács előtt

XXIII. RÉSZ

Lk 23,1–5 Jézus Pilátus előtt

Lk 23,6–12. Jézus Heródes előtt

Lk 23,13–25 Jézus és Barabbás

Lk 23,26–31 Jézus útja a kereszthez

Lk 23,32–43 Jézus megfeszítése

Lk 23,44–49 Jézus halála

Lk 23,50–57 Jézus temetése

XXIV. RÉSZ

Lk 24,1–12 Jézus feltámadása

Lk 24,13–35 Az emmausi tanítványok

Lk 24,36–49 Jézus megjelenik a tanítványoknak

Lk 24,50–53 Jézus mennybemenetele

JÁNOS EVANGÉLIUMA

Szerző, keletkezési helye és ideje

Bár a negyedik evangélista, nincs név szerint megnevezve, köztudomásul hogy ezt az evangéliumot Jézus legfiatalabb tanítványa írta, akit Jézus szeret. Az ógyházi hagyomány szerint az evangélium szerzője János apostol a Zebedeus fia. Ezt erősíti meg az evangélium belső bizonyágtétele is. az a tanítvány, aki ebben az evangéliumban megszólal: szemtanú. Jézus mellett van, mégpedig közvetlen közelében, földi életének, munkásságának, kereszthalálának, és feltámadásának idején. Az utolsó vacsora alkalmával Jézus közvetlen szomszédja volt. Jn 13,23 szerint. Ő kérdezi meg Péter ösztönzésére, hogy ki az, aki elárulja Jézust. A kereszt feszített Jézus rá bízta édesanyját 19,26. Őt értesíti a magdalai Mária Péterrel együtt, hogy nyitva találta Jézus sírját, majd a sírhoz siet. Ő ismeri fel Jézust a parton rendkívül gazdag halfogás alkalmával. Az egyházatyák nyilatkozatai egyértelműen azt bizonyítják, hogy az evangélium szerzője János apostol és az iratát Efézusban írta. Eusebius Ireneustól vette a következő idézetet:”azután János is az Úrnak tanítványa, aki az Úr kebelén pihent, kiadta az evangéliumot az Ázsiai Efézusban időzván”. Ireneus megállapítását a későbbi egyházatyák nem csak megerősítik, de meg is indokolják. Aelxandriai Kelemen azt mondja, hogy miután más evangéliumban közlés van a testi dolgokról a *tá somatika*, János a Szent Lélek inspirációjára egy lelki evangéliumot ír, *to pneumatikon euangélion*. Ireneus megállapítása azért rendkívül jelentős, mert ő olyan tanúra hivatkozik, név szerint Polikarpusra, akiről feljegyezték, hogy együtt volt Jánossal és Andrással, akik az Urat látták. János evangéliumának szerzője azzal a határozott igénnyel lép fel, hogy szemtanúként tesz bizonyágot a Krisztus eseményről. János mellet tesz bizonyágot az a tény is, hogy az evangélium már a

második század elején ismert, tehát az evangélium keletkezési ideje az első század végénél későbbre nem tehető. Valamikor élete végén kb. 90-100 között. Luter és Kálvin fő evangéliumnak tekintik az evangéliumok között. Az Újabb kutatások során feltételezett álláspontok kritikát váltottak ki, mivel Papiasnak arra az adatára hivatkoznak, hogy János neve mellet egyszer az apostol egyszer pedig a presbiter meghatározást említi. Ennek alapján azonban nem szükség két személyt feltételezni. A történeti hagyomány csak egy Jánosról tud Kis Ázsiában. Az evangélium fellépése művészi munka, amely az anyaga kiválasztásában, felépítésében és megfogalmazásában egyaránt megmutatkozik. Ez azonban nem csak az egész evangéliumra érvényes, hanem minden egyes perikópára is. Az evangélium szerzője tehát nem más, mint Zebedeus fia János, aki a 12 körén belül is az ún. legbizalmasabb tanítványi körhöz tartozott Péterrel és Jakabbal együtt. Az evangéliumban a szeretet tanítvány meghatározás mögé rejtje személyét. János az evangélisták között a teológus, aki munkájával adja jelét annak, hogy Jézus ígérete beteljesedett a pártfogó a Szent Lélek megérkezett, aki megtanította mindenre földi munkájának szemtanúit, eszükbe juttatta Krisztus tanítását és tetteit és eljuttatta a teljes igazságra. János úgy hirdeti a Názáreti Jézust, hogy bizonyágtétele nyomán láthatóvá teszi a dicsőség Krisztusát. János az Isteni titok mélységeit látja az isteni kinyilatkoztatás mély és gazdag kincseit tárja fel. A keletkezési helyet illetően bár némelyek Palesztinára gondolnak a pontos földrajzi és történeti adatok alapján, az ógyházi hagyomány szerint Kis Ázsia a keletkezési helye.

János evangéliumának a szinoptikusokhoz való viszonya

A szinoptikusok és János is Jézus képet ábrázol Jézus-történetet ír a hit alapján állva és abból kiindulva a hívők számára. A közös cél a hit ébresztése és a hit megerősítése. Mindkét típusú

evangélium Jézus munkásságáról számol be, beszédeit közli, jeleiről szól, szenvedéseit, halálát és feltámadását mondja el. Mindkét típusú evangéliumban közvetlenül, vagy közvetlen formában Jézus munkásságának szemtanúi szólalnak meg. Ugyan ahhoz a műfaji kategóriához tartozik János evangéliuma, mint a szinoptikusoké. Evangélium azonban az azonos műfaj ellenére feltűnő különbség van köztük. Az evangélium anyagában, mivel János evangéliuma nagy részének nem található paralelje a szinoptikusoknál. Más a történeti keret ábrázolása János szerint Jézus munkássága legalább három évre tehető és ez alatt többször megfordult Jeruzsálemben. János szerint Jézus munkálkodott Galileában, Júdeában, és Jeruzsálemben, Samáriában. Fő törekvése az volt, megmutatni Jézus szívét és azt, amit csak hit által láthatunk Jézusnál. A szinoptikus anyagot ismerte már, de egészen más alapon dolgozik, mint ők. Hiányoznak a karácsonyi történetek, démonűzések annál inkább előtérbe hozza Keresztelő János működését. Elmélkedik Jézus egyes kijelentésein, melyeket összegyűjt (én vagyok). Úgy, mint a levelekben, itt is dualisztikus párhuzamok jönnek elő (sötétség, világosság) ami nagyon különös szépen távolba néző imádkozó eschatológia. A logosz ennek az eschatológiának a hordozója. János evangéliumának a csodái messiási jelek. Isten dicsőségét jelenti ki a Fiú által és a Fiú személyének a jelentőségét hangsúlyozzák. Hirdetik az ember szabadítását. A szinoptikusokban többnyire rövid, csattanós tömör mondások sorozatát találjuk. János nagy összefüggő, gondosan felépített beszédeket közöl. Egy témánál hosszan időz, több oldalról megvilágítja. Az ige, a beszéd, a logosz nem csak a teremtés eszköze, hanem az újjá teremtés is. a teremtő ige azonos az újjá teremtő igével. Szinoptikus evangéliumok szerint Jézus beszédeinek rendkívül gazdag a tartalma. A gnosztikus tévtanítások ellen az evangéliumnak nemcsak a prólógusa mondja ki az érvényes szót azzal, hogy az ige testé lett, hanem a Jézus

feltámadásáról szóló híradás is, azzal, hogy a megfeszített és valóságosan meghalt Názáreti Jézus testben támadt fel.

Végül a szinoptikusok és János jellemvonásait egy irodalmi példával is szemléltetjük:

REMÉNYIK SÁNDOR: János evangéliuma

Ravasz Lászlónak

Összehajolnak Máté, Márk, Lukács,
És összedugják tündöklő fejük
Bölcső körül, mint a háromkirályok,
Rájok a Gyermek glóriája süt.
A gyermeké, ki rejtelmesen bár
S természetfölöttin fogantatott:
De fogantatott mégis, született
S emberi lényként, tehetetlenül,
Babusgatásra várón ott piheg.
A gyermek, a nő örök anya-álma,
Szív-alatti sötétből kicsírázott
Rongyba, pólyába s egy istálló-lámpa
Sugárkörébe. Bús állati pára
Lebeg körötte: a föld gőz-köre.
A dicsfény e bús köddel küszködik.
Angyal-ének, csillagfény, pásztorok
S induló végtelen karácsonyok,
Vad világban végtelen örömök
Lobognak, zengnek — mégis köd a köd.
S mindez olyan nyomorún emberi
S még az angyalok Jóakarata,
Még az is emberi és mostoha.

De János messze áll és egyedül.
Nem tud gyermekről és nem tud anyáról,
Nem születésről, nem fogantatásról,
Csillag, csecsemő, angyalok kara,
Jászol, jászol-szag, — József, Mária,
Rongy és pólya, királyok, pásztorok,
Induló végtelen karácsonyok:
Nem érdeklik — vagy mint rostán a szem
Kihull az ő külön történetéből,
Kihull mindez, és mindez idegen,
Apró, földízű, emberi dolog.
Nagyobb, nagyobb, ó nagyobb a Titok!
János, evangelista, negyedik
Külön áll, világvégén valahol,
Vagy világ-kezdetén, vad szikla-völgyben
S a fénytelen örvény fölé hajol.
És megfeszül a lénye, mint az íj,
Feszül némán a mélységek fölé,
Míg lényéből a szikla-szó kipattan
S körülrobajlik a zord katlanokban
Visszhangosan, eget-földet-verőn,
Hogy megrendül a Mindenség szíve:
Kezdetben vala az ige.
S az Ige testté lőn.
1939

Teológiai mondanivaló

János evangéliuma a maga korában a Lélek által megszólaló bizonyság tétel a Názáreti Krisztusról, aki a dicsőség Krisztusa. A hit az Istennel való közösség alapja. Az ember új életének feltétele. Izrael már akkor, amikor János ír egységes

tömb, judaiói néven szerepel és a hitetlenség tipikus képviselője a világ az evangélium alap motívuma és igénye a szeretet: az ember szeretet és a testvér szeretet. Úgy szeressétek egymást, mint én szeretlek titeket(15,12). Az evangélium szerint Jézus világosságban való járást igényel követőitől. Aki Krisztust követi, az nincs a közösségben a sötétség semmi féle formájával, világosságban jár, azaz tiszta életet él, tiszta szívű.

Az evangélium bevezetését általában prológusnak nevezi a szakirodalom. János evangéliumának prológusa nem szabványos megszokott értelemben bevezetés, sem formáját, sem tartalmát illetően. Az evangélista ebben a munkájában a testé lett logosz dicsőségét ábrázolja és a Fiú megváltó munkáját hirdeti. Azért volt szükség prológusra, hogy himnikus formában átfogó jellegű hitvallást szólaltasson meg Krisztusról. János prológusa semmi kétséget nem hagy a tekintetben, hogy ki volt földi Jézus lénye szerint kezdettől fogva. A prológusnak az a feladata, hogy bevezessen az evangéliumába. A prológus kultikus, liturgikus költemény formája hitvallásként szólaltatja meg Isten páratlan jelentőségű kijelentését.

János evangéliumának tartalma

I. RÉSZ

Jn 1,1–18 Prológus

Jn 1,19–34 Keresztelő János bizonyágtétele

Jn 1,35–51 Jézus első követői

II. RÉSZ

Jn 2,1–12 A kánai menyegző

Jn 2,13–25 A templom megtisztítása

III. RÉSZ

Jn 3,1–21 Jézus és Nikodémus

Jn 3,22–36 Jézus munkája Júdeában: Keresztelő János.

IV. RÉSZ

Jn 4,1–42 Jézus és a samáriai asszony

Jn 4,43–45 Jézus Galileában.

Jn 4,46–54 A kapernaumi főember fiának meggyógyítása.

V. RÉSZ

Jn 5,1–18 Gyógyítás a Bethesda tavánál

Jn 5,19–30 A Fiú feltámaszt és ítél

Jn 5,31–47 Bizonyságtétel Jézus mellett.

VI. RÉSZ

Jn 6,1–15 Ötezer ember megvendéglése.

Jn 6,16–21 Jézus jár a tengeren

Jn 6,22–34 A sokaság mennyei kenyeret kér

Jn 6,35–51 Jézus az életet kenyere

Jn 6,45–51 A pusztai manna és az „élő kenyér”.

Jn 6,52–59 Jézus teste igazi étel és vére igazi ital

Jn 6,60–71 A tanítványok zúgolódása. Péter vallástétele

VII. RÉSZ

Jn 7,1–13 Jézus Jeruzsálemben a lombosátor-ünnepen

Jn 7,14–30 Jézus nyilvánosan tanít a templomban.

Jn 7,31–39 Jézus az élő vizet ígéri

Jn 7,40–53 Ellentétes vélemények Jézusról

VIII. RÉSZ

Jn 8,1–11 A házasságtörő asszony

Jn 8,12–20 Jézus a világ világossága.

Jn 8,21–29 Jézus az Atyától jön, és az Atyához megy

Jn 8,30–36 Jézus megszabadít a bűntől

Jn 8,37–47 Ábrahám utódai és az ördög fiai

Jn 8,48–59 Jézus előbb volt, mint Ábrahám.

IX. RÉSZ

Jn 9,1–12 A vakon született meggyógyítása.

Jn 9,13–34 A meggyógyult ember kihallgatása.

Jn 9,35–41 A meggyógyított vak hite és a farizeusok vaksága

X. RÉSZ

Jn 10,1–21 A jó pásztor

Jn 10,22–30 A templomszentelés ünnepe

Jn 10,31–42 Jézust meg akarják kövezni istenkáromlásért

XI. RÉSZ

Jn 11,1–44 A Lázár feltámasztása.

Jn 11,45–57 A nagytanács elhatározza Jézus megölését

XII. RÉSZ

Jn 12,1–8 Jézus megkenése Betániában.

Jn 12,9–11 A nagytanács elhatározza, Lázár megölését

Jn 12,12–19 Jézus bevonulása Jeruzsálembe.

Jn 12,20–33 A földre esett búzaszem

Jn 12,24–36 Járjatok a világosságban

Jn 12,37–43 A nép hite és hitetlensége

Jn 12,44–50 Aki hisz Jézusban, az Atyában hisz

XIII. RÉSZ

Jn 13,1–11 A lábmosás.

Jn 13,12–20 A lábmosás magyarázata.

Jn 13,21–30 Júdás árulásának leleplezése.

Jn 13,31–35 Az új parancsolat.

Jn 13,36–38 Péter fogadkozása.

XIV. RÉSZ

Jn 14,1–11 Jézus az út az Atyához

Jn 14,12–31 A Pártfogó ígérete

XV. RÉSZ

Jn 15,1–8 Az igazi szőlőtő.

Jn 15,9–17 Aki Krisztusban marad, megmarad a szeretetben

Jn 15,18–27 A tanítványok és a világ

XVI. RÉSZ

Jn 16,1–4a Ezeket mondtam néktek.

Jn 16,4b–15 A Szentlélek elvezett a teljes igazságra

Jn 16,16–23a Jézus közeli visszatérését ígéri

Jn 16,23b–33 Jézus az imádság meghallgatását ígéri

XVII. RÉSZ

Jn 17,1–26 Jézus főpapi imádsága

XVIII. RÉSZ

Jn 18,1–11 Jézus elfogatása.

Jn 18,12–27 Jézus Annás és Kajafás előtt.

Jn 18,28–40 Jézus Pilátus előtt

XIX. RÉSZ

Jn 1–16a Pilátus kiszolgáltatja Jézust. Az ítélet.

Jn 19,16b–27 Jézus megfeszítése

Jn 19,28–37 Jézus halála.

Jn 19,38–42 Jézus temetése.

XX. RÉSZ

Jn 20,1–10 Az üres sír

Jn 20,11–18 Jézus megjelenik a magdalai Máriának

Jn 20,19–23 Jézus megjelenik tanítványainak

Jn 20,24–29 Jézus és Tamás.

Jn 20,30–31 Az evangélium célja.

XXI. RÉSZ

Jn 21,1–14 A Feltámadott megjelenése a Tibériás-tengernél.

Jn 21,15–19 Jézus és Péter.

Jn 21,20–23 Jézus és a szeretett tanítvány.

Jn 21,24–25 Záró szavak.

APOSTOLOK CSELEKEDETEI

Szerző

Az ApCsel kimondottan a történetek könyve. A címet nem a szerző adta művének. Ha volt is a könyvnek eredetileg címe, vagy felirata, amiről nem tudunk, akkor az más volt, mint a ma ismert cím. A szerző számára az apostolok elnevezés a 12-től jelentette. Ebbe a könyvben olyanokról van szó akik nem tartoztak a 12 közé. A könyv egyébként Lukács evangéliumának a második kötete, jelenlegi címét akkor kapta, amikor a kanonizálás folyamán elszakadt az első kötettől. Ez a cím a 2 század elejének gondolkodását tükrözi Péter és Pál tekintélyére utal. A könyv szerzője Lukács a harmadik evangélium írója. Lukács Antiochiából származó képzett szír keresztyén. Személyéről csak annyit tudunk amennyit a ránk maradt iratok közölnek. Pál munkatársa Troászban csatlakozott hozzá az eseményeknek egy tekintélyes részének szemtanúja. Pál leveleiben is szeretettel emlékezik meg róla. Lukács Rómába is elkísérte az apostolt.

Keletkezési helye és ideje

Kutatások eredményeinek mérlegelése után az látszik elfogadhatónak, hogy az ApCsel Rómában keletkezett valamikor 70-90 között. A tudósítás célja pedig az volt, hogy kimutassa, hogy milyen hatalmas munkát végzett apostolai által a feltámadott és megdicsőült Úr.

Teológiai mondanivalója

A könyv anyagát tekintve három nagy csoportba osztható. Azaz nagyobb, összefüggő beszédek, az egyház életének összefoglaló jellemzései, Lukács szerkesztő és értékelő munkájának eredményei. Lukács anyagának egy részét Palesztinában gyűjtötte össze szemtanúk beszámolója alapján. Fülöp és a jeruzsálemi gyülekezet tagjai sok érdekes anyaggal szolgálhattak. Az ApCsel elbeszéli, hogy a Jeruzsálemből kiinduló misszió Júdeán és Samárián át az akkor ismert világ centrumába is eljutott. Vagyis Rómába. A könyv célja Jézus missziói parancsa szerint való missziói munka útjának szemléltetése. Az ApCsel tehát bemutatja egyrészt azt, hogy mi történt Jézus menybemenetele után a tanítványokkal, másrészt nyomon követi az apostolok főleg Pál misszióját a pogányok között. Lukács mint orvos Pál munkatársa volt és az utak nagyobb részét Pál oldalán tette meg. így szemtanúja volt sok eseménynek, amit ebben a könyvben leír. Érdekes hogy Lukács nem akar tudni azokról a feszültségekről, és teológiai vitákról, amelyek az ősegyház gyülekezeteit terhelték. Ő egyszerűen azt mutatja be, hogy az evangélium elindult hódító útjára a világban. Az egész könyv azon kívül, hogy tele van felemelő élménnyel reálisan mutatja azt is, hogy az első egyház hogyan próbált élni úgy, hogy egyfajta zárt közösséget alakított volna ki magának. Isten lelke ezt azonban csak addig hagyta, amíg az első keresztyének nem rendezték soraikat. Akkor beállt a keresztyén üldözés a zsidók részéről. Ez a nyomás szétvitte a keresztyén tüzet az egész világba. Az apostolok örömmel szolgáltak és örömmel viselték akár a bilincseket is az Úr útjáért. A könyvbe Pál teológiája, amely leveleiben jön elő igazán itt már kezd formálódni. Erről a formálódásról növekedésről és kemény élet próbákról finom érzékkel ír munkatársa Lukács. A könyv kompozíciója tartalmazza az egyház keletkezését és a belső életet

Jeruzsálemben a keresztyén üldözést István vértanú. Pál megtérését és a keresztyén misszió megindítását. Az első dogmatikai problémákat, Jeruzsálemi zsinatot és a misszió sikeres terjedését.

ApCsel könyv tartalma

I. RÉSZ

ApCsel 1,1–3 Bevezetés

ApCsel 1,4–14 Szentlélek ígérete. Jézus mennybemenet.

ApCsel 1,15–26 Júdás helyének betöltése - Mátyás választása

II. RÉSZ

ApCsel 2,1–13 Szentlélek kitöltetése.

ApCsel 2,14–36 Péter igehirdetése.

ApCsel 2,37–47 Az első gyülekezet élete.

III. RÉSZ

ApCsel 3,1–10 Péter meggyógyítja a sántát.

ApCsel 3,11–26 Péter bizonyágot tesz Jézusról

IV. RÉSZ

ApCsel 4,1–4 Péter és János a börtönben.

ApCsel 4,5-12 Péter a nagytanács előtt.

ApCsel 4,13-22 Péter és János szabadon bocsátása

ApCsel 4,23-31 A gyülekezet imádsága

ApCsel 4,32–37 Testvéri közösség a gyülekezetben.

V. RÉSZ

ApCsel 5,1–11 Anániás és Szafira.

ApCsel 5,12–16 Az apostolok gyógyításai.

ApCsel 5,17–32 Az apostolok 2. fogsága és szabadulása.

ApCsel 5,33-42 Gamáliel tanácsa.

VI. RÉSZ

ApCsel 6,1–7 Hét férfi beállítása a gyül. szolgálatra.

ApCsel 6,8–15 István munkálkodása és letartóztatása.

VII. RÉSZ

ApCsel 7,1–53 István beszéde.

ApCsel 7,54–60 István megkövezése.

VIII. RÉSZ

ApCsel 8,1–3 Saul üldözi az egyházat.

ApCsel 8,4–25 A samáriaiak megtérése.

ApCsel 8,26–40 Az etiópiai főember megtérése.

IX. RÉSZ

ApCsel 9,1–30 Pál megtérése

ApCsel 9,31–43 Péter Liddában és Joppében.

X. RÉSZ

ApCsel 10,1–16 Kornéliusz és Péter látomása.

ApCsel 10,17-23 Kornéliusz követői Péternél.

ApCsel 10,24-48 Péter Kornélisz házában.

XI. RÉSZ

ApCsel 11,1–18 Péter beszámol a pogányok megtéréséről.

ApCsel 11,19–26 Az antiókhiai gyülekezet alapítása.

ApCsel 11,27–30 Agabosz próféciája.

XII. RÉSZ

ApCsel 12,1–5 Jakab kivégzése, Péter újabb fogsága.

ApCsel 12,6-19 Péter megszabadul a börtönből.

ApCsel 12,20-15 I.Heródes Agrippa halála.

XIII. RÉSZ

ApCsel 13, 1-3 A szentlélek elhívja Barnabást és Pált.

ApCsel 13,4–12 Barnabás és Pál küldetése: a ciprusi út.

ApCsel 13,13–52 A pizídiái Antiókhiaiban.

XIV. RÉSZ

ApCsel 14,1–7 Ikóniumban

ApCsel 14,8–18 Lisztrában.

ApCsel 14,19-20 Pált megkövezik, de életben maradt.

ApCsel 14,21–28 Visszatérés Antiókhiaiba.

XV. RÉSZ

ApCsel 15,1-5 Vita a pogánykereszty. körülmetéléséről.

ApCsel 15,6–11 A jeruzsálemi apostoli gyűlés. Péter beszéde.

ApCsel 15,12-21 Jakab beszéde az apostoli gyűlésen.

ApCsel 15,22-35 Az apostoli gyűlés határozata.

ApCsel 15,36–41 Pál és Barnabás elválása.

XVI. RÉSZ

ApCsel 16,1–5 Pál Debrében és Lisztrában.

ApCsel 16,6-10 Pál Macedóniában indul.

ApCsel 16,11–40 Filippiben.

XVII. RÉSZ

ApCsel 17,1–9 Thesszalonikában.

ApCsel 17,10–15 Béreában.

ApCsel 17,16–21 Athénben.

ApCsel 17,22-34 Pál beszéde az Areopágoszon.

XVIII. RÉSZ

ApCsel 18,1–17 Korinthusban.

ApCsel 18,18–22 Pál visszatér Antiókhiaába.

ApCsel 18,23.Pál harmadik missziói útjára indul.

ApCsel 18,24–28 Apollós Efézusban.

XIX. RÉSZ

ApCsel 19,1–7 Ker.János tanítványai Efézusban.

ApCsel 19,8-22 Pál tanításai és csodatét Efézusban.

ApCsel 19,23-40 Az ötvösök zavargása Efézusban.

XX. RÉSZ

ApCsel 20,1–6 Görögországban.

ApCsel 20,7–12 A troászi istentiszteleten.

ApCsel 20,13–16 Troászból Milétoszba.

ApCsel 20,17–38 Elbúcsúzik az efézusi vénektől.

XXI. RÉSZ

ApCsel 21,1–16 Milétosztól Jeruzsálemig.

ApCsel 21,17–26 Pál Jeruzsálemben.

ApCsel 21,27–40 Pál elfogatása.

XXII. RÉSZ

ApCsel 22,1–21 Pál beszéde Jeruzsálem népéhez.

ApCsel 22,22-30 Pált a várba viszik.

XXIII. RÉSZ

ApCsel. 23,1–11 Pál a nagytanács előtt.

ApCsel 23,12–22 Összeesküvés Pál ellen.

ApCsel 23,23–35 Pált Cézareába kísérik.

XXIV. RÉSZ

ApCsel 24,1–9 Pál Félix előtt.

ApCsel 24,10–21 Pál védőbeszéde Félix előtt.

ApCsel 24,22–27 Pál fogsága.

XXV. RÉSZ

ApCsel 25,1–5 Fesztusz Jeruzsálemben.

ApCsel 25,6–12 Pál a császárhoz fellebbez.

ApCsel 25,13–27 Pál Agrippa és Fesztusz előtt

XXVI. RÉSZ

ApCsel 26,1–32 Pál Agrippa előtt.

XXVII. RÉSZ

ApCsel 27,1–26 Útban Róma felé.

ApCsel 27,27-44 Hajótörés és menekülés.

XXVIII. RÉSZ

ApCsel 28,1–10 Málta szigetén.

ApCsel 28,11–16 Máltától Rómáig.

ApCsel 28,17–28 Pál Rómában.

ApCsel 28,29-31 Pál kétévi fogsága Rómában.

III. Az Újszövetség tanítói könyvei

- **Pál apostol levelei: gyülekezetekhez, személyekhez**

Az Újszövetség mintegy harmada levelekből áll. Ezek egészen különböző témákkal foglalkoznak, de valamennyi fontos, mivel nyilvánvalóvá teszik, mit tanítottak az apostolok és munkatársaik. Az evangélium hirdetését összekapcsolták az életre és magatartásra vonatkozó utasításokkal. Egyidejűleg betekintést kapunk általuk az ősgyülekezet problémáiba és kísértéseibe és abba, hogyan diadalmaskodtak Jézus Krisztus kegyelme által, és milyen bukásaik voltak engedetlenségük következtében. A levelek konkrét szituációkat is tárgyalnak. Ezért fontos mindegyiknek külön-külön a háttérével is foglalkozni. Akkor lehet valóban a levelek főtémáját hangsúlyozni. Pál levelei az Újszövetség legérdekesebb dokumentumaihoz tartoznak. Az irodalmi alkotások legszemélyesebb formája. A levelekben az író saját lelkét is kijelenti. Mivel olyan sok levelét ismerjük, az az érzésünk, hogy az apostol jó ismerősünk. A levelekből azonban megismerjük azokat is akiket Pál szeretetett. Olyan nagy lélekkel találkozunk, akinek a szíve azokért dobog, akik tévelyegnek. A levelek megértésénél azonban nehézségek is adódnak. Nem tudjuk biztosan, hogy milyen szituációban milyen konkrét problémákkal küzdve írta ezeket. Kettős nehézséggel kell megküzdeni, egyrészt a levél tartalmát kell megérteni, másfelől a körülményeket megismerni, amelyekben a levél született. Fáradoznunk kell azon, hogy rekonstruáljuk a szituációt, hogy megérthessük a levél tartalmát.

Pál levelei az ókori levélforma szerint épültek fel:

- Bevezető üdvözet
- Az Istennek való hálaadás
- A levél tárgya, tulajdonképpeni tartalom
- Jókívánságok a címzetteknek
- Személyes köszöntés

Négy csoportot különböztethetünk meg Pál levelei gyűjteményében: 1. korai levelek (1- 2Thessz), 2. az úgynevezett „nagylevelek” (Róm, 1- 2Kor, Gal), 3. fogságból írt levelek (Ef, Fil, Kol, Filem) és 4. pásztori levelek (1- 2Tim, Tit).

Kevés kivételtől eltekintve a levelek konkrét szituációban születtek. Nem író asztal mellett, hanem a gyülekezetet fenyegető veszélyt maga előtt látva írta azokat. Nem az utókornak szánta, arra sem gondolt, hogy Bibliát ír, hanem kifejezetten azokhoz fordult, akikre mondanivalója vonatkozott. Mivel a gyülekezetek veszélyben vagy szükségben voltak, levelei aktuálisak maradnak, mert ezek a körülmények máig sem változtak. Így Isten ma is szól hozzánk az apostol levelei által. Azt is meg kell jegyezni, hogy abban az időben a levélírók általában diktálták levelüket és a hitelesség kedvéért saját kezűleg aláírták. 2Thessz 3,17 – *„a köszöntést én Pál saját kezemmel írom.”* Ez a magyarázata, hogy nehéz megérteni Pál leveleit. Sokszor nem vezet végig a gondolatokat, mondatai töredékesek, nem nyugodt körülmények között diktált, hanem élő gyülekezeteket lát maga előtt és igyekszik segíteni. Nem a dolgozószoba csendjében ír, hanem az élet sűrűjéből.

- **Pál apostol élete**

Pálról való ismereteket két fő forrásból meríthetjük. Az ApCselből és Pál leveleiből. Nem szabad elfelejtenünk, hogy e források egyike sem íródott abból a célból, hogy Pál életrajzát

közölje. Pál egyik levelében sem adott magáról életrajzot, hanem mindig egy meghatározott kérdéssel említett egy-egy részletet az életéből. Az ApCsel sem tartalmazza Pál élettörténetét, hiszen Lukács őt az ősegyház szempontjából magyarázza. Az ApCselből közvetlenül kiemelkedik egy apostol, aki azt írja magáról később, hogy legutoljára neki jelent meg a feltámadott Úr, mint egy torz szülöttnek (1Kor 15,8). Ez az ember Pál apostol volt. Szerény és alázatos tudott lenni az apostolok előtt, de ahol kellett ott erélyesen kiállt az igazságért. Pál apostol eredeti neve Saul. Pál neve latin eredetű: Paulus latinul kicsit jelent. Valószínű, hogy nem a természetéből kapta.

Lukács a könyv elején tudatosan csak a Saul nevet használja. Az ApCsel 13,9-ben jegyzi meg: „*Saul pedig, akit Pálnak is hívnak*”. Ettől fogva aztán a Saul nevet elhagyja és csak Pálról beszél. A névcseré az első missziói út elején Páfoszban történik. Sokan felfigyeltek arra a körülményre, hogy Lukács akkor kezdi Pálnak nevezni az apostolt, amikor Páfoszban Szergiusz Paulusz helytartót megtéríti. Az apostol leveleiben mindig Pálnak nevezi magát. Az apostol Lukács szerint Tarsusban született (ApCsel 21,39). Ez a város Ciliciában (Kis-Azsia) a hellenista műveltség és pedagógia fontos központja volt. Pál hellenista műveltsége felől valóban senki nem kételkedhet. Levelei mutatják, hogy nemcsak a görög nyelvet használta folyékonyan és anyanyelvi szinten, de a hellenista retorika szokásai szerint érvelt, vitatkozott. Ugyancsak Lukács mondja, hogy Pál „római polgár” volt (ApCsel 22,27-28). Ez kiváltságos jogi helyzetet jelentett, amely - Lukács szerint - az apostolt felhatalmazta, hogy fogsága idején a császárhoz fellebbezzék és ügyét áttettesse Rómába.

Nemcsak Lukács, de maga az apostol is hangsúlyt fektet arra, hogy Pál hithű, sőt vakbuzgó farizeus volt. E pontban a levelek és az ApCsel egyetértenek (ApCsel 23,6; 26,5; Fil 3,6; Gal 1,14).

Lukácsnál azt olvassuk, hogy „*Gamáliel lábainál*” tanult (ApCsel 22,3). Megtérése a damaszkuszi úton történt. Az ApCsel 9. fejezetben maga a szerző, Lukács adja elő a történetet. Később Pál két beszédét közli, amelyben az apostol maga utal vissza csodás megtérésére (ApCsel 22,3-21; 26,9-20). Elmondja, hogy kinyilatkoztatásban volt része. Isten megfeszített és feltámadt Fiával Jezus Krisztussal találkozott. Pál úgy vélte, hogy őt ez a látomás nemcsak Krisztus-hivővé, de apostollá is tette: „*hogy kinyilatkoztassa Fiát énbennem, hogy hirdessem evangéliumát a pogányok között*” (Gal 1,16; vö.: 1Kor 9,1). Bár önmagát a „*legkisebb apostolnak*” nevezi (1 Kor 15,9), az apostol címet rendszeresen használja, és ha kell megvédi. Hogy a látomást követően milyen változásokon ment át, Lukács csak nagyon vázlatosan adja elő a megtérés villámcsapásszerű élményét, damaszkuszi keresztségét. Pálnak nyilván magányra és időre volt szüksége, hogy az Írások tanulmányozása alapján teljes mértékben feldolgozza hitét: Jézus a Krisztus, aki keresztre és feltámadása által teljesítette be az isteni ígéreket. A tizenkettő közül Péterrel, Jánossal és Jakabbal „*az Úr testvérével*” ismerkedett meg. A későbbi levelek jelzik, hogy Pál Jézus életéről, haláláról és feltámadásáról apostoli hagyományt vett át „*azt adtam át nektek, amit én magam is kaptam*” (1Kor 15,3). Így beszél az Utolsó Vacsora eseményéről (1Kor 11,23-26), a feltámadt Jézus megjelenéseiről, sőt a keresztyén életmód szabályairól (vö.: 1Kor 7,25). Pál önálló missziós tevékenysége Kr. u. 50 után bontakozik ki. Tevékenységét Lukács missziós körutakban foglalja össze. Pál levelei közül egyik sem tartalmaz olyan dokumentumokat, amelyek lehetővé tennék élete pontos kronológiája megállapítását. Mégis életrajzához forrásként mindenekelőtt az ApCsel és levelei szolgálnak.

Pál apostol munkásságának időrendje:

- Barnabás elhívja Pált, hogy felügyeljen az Antiochiában végzett munkára: 45-46
- Az első missziói út Ciprusra és Galáciába: 47-48
- Az apostolok jeruzsálemi tanácskozása: 49
- A második missziói út (Galácia, Troász, Filippi, Thesszalónika, Berea és Athén): 49-50
- Korinthusi tartózkodása (az 1-2 Thessz levél keletkezése): 50-52
- Látogatása Jeruzsálemben és Antiochiában: 52
- A harmadik missziói út kezdete: 52
- Efézusban és környékén. (Ez időszak vége felé kelt az első Korinthusi levél; ezt megelőzte egy elveszett másik levél s követte a Korinthusba, „könnyhullatással írt” levele. Egyes tudósok erre az időszakra teszik a Galácia-beliekhez, a Filippibeliekhez, Kolossébeliekhez, Efézusiakhoz és Filemonhoz írt leveleket is): 52-55
- Macedóniai utazás (2 Kor megírása): 55
- Utolsó korinthusi látogatása (a Rómaiakhoz írt levél keletkezése): 56
- Letartóztatása Jeruzsálemben: 56
- Megérkezése Rómába: (Általában ebbe az időszakba sorolják az Efézusiakhoz, Kolossébeliekhez, Filemonhoz és a Filippibeliekhez írt leveleket): 59 elején

Jeruzsálemben fogják el, de mivel a császárra apellált, Rómába szállították. Ott nyoma veszik. Állítólag 67-ben halt mártírhalált Rómában.

PÁL LEVELE A RÓMAIAKHOZ

Római gyülekezet

Meglepő, hogy az ApCsel nem tudósít a Rómában végzett misszióról. Csak egy helyen tesz említést róla, ahol már viszont mint kész gyülekezetéről nyilatkozik (Róm 28,13-15). A római gyülekezetet nem Pál alapította. Keletkezéséről az ApCsel könyve sem számol be. Pál római levele azért íródott meg, mert az apostol egy nagy missziói tervet készített, mely szerint számolt a keresztyén misszió nyugatra terjedésével (15,24). És ebben a vonalban fontos helyet kaphatott volna éppen Róma, amely mint kiinduló bázisa szerepelhetett volna ebben a nyugati missziójában. Amikor Pál a városba érkezik, ott már talál keresztyéneket. Hogy kik alapították a gyülekezetet, nehéz megállapítani. Azt viszont tudjuk, hogy a pünkösdi csodánál jelen voltak római zsidók (ApCsel 2,10), akik közül biztosan némelyek magukkal vitték a keresztyén tüzet. Mivel Pál nem ismeri személyesen ezt a gyülekezetet, a konkrét helyzetekre való utalásai nem annyira világosak, mint más leveleiben. Viszont ő maga nem ismeretlen a gyülekezet előtt, annyira, hogy már tanításairól alkotott hamis híresztelések és gyanúsítgatások is eljutottak Rómába (Róm 3,8; 6.1). A levél egyik határozott célja, hogy a félreértéseket eloszlassa. Pál többször akart már Rómába menni (Róm. 1,13). Róm 16 elárulja, hogy Pál előtt milyen kiváló keresztyének éltek és működtek Rómában, néhányan közülük Pál régebbi munkatársai és ismerősei: Akvila és Priscilla, Epainetosz, Arisztobulosz, Rúfusz, Hermász, Olympász..stb.

A levél írásának helye és ideje

A levél keletkezési helye valószínű Korinthus, ezt erősíti a Korinthus melletti Kenkhreai gyülekezet és egy Fébé nevű nőtestvér említése, aki valószínűleg kézbesítette a levelet (Róm

16,1). A korinthusi tartózkodás adatait figyelembe véve kb. 56-58 között íródott e levél. Mindkét korinthusi levél után íródott (tehát Pál harmadik korinthusi tartózkodása idején) amiről 2Kor 13-ban olvasunk.

A levél tartalmi sajátosságai

A levél mindenképpen egyedülálló, mert Pál egyedül ezt a levelet írta olyan egyházi közösségnek, amelyet nemcsak nem ő alapított, de személyesen nem is ismert. Ennek következtében ez a levél sosem utal olyasmire, ami a közösség és Pál viszonyát érintené, ugyanakkor minden részében azt a célt szolgálja, hogy Pál személyét és tanítását a római keresztyén közösség előtt hiteles módon bemutassa. A Róm 2,16 és 16,25-ben Pál *"az én evangéliumom"*-nak nevezi Jézus Krisztusról szóló üzenetét. Szerkezetét tekintve a levél szinte egyetlen textus alapján elmondott prédikáció. A Habakuk 2,4 kifejtése *„Az igaz ember hitből él”* (Róm 1,17). Pál exegézise azonban jóval túlmegy az Ószövetségi ige értelmének azon a szűkebb körén, melyben maga a próféta érthette Isten szavát, s ennek sokkal teljesebb értelmét ragyogtatja fel. Pál tiltakozik (mint mindig és mindenütt) a Judaizmus törvényértelmezése ellen. A pogánykeresztyének számára viszont tisztázni akarja Izráelnek Isten tervében betöltött szerepét. A levél alaphangulatát a 3,19-ben az az intellem adja meg, hogy Isten színe előtt el kell némulnia minden kérdésnek. A kegyelemről azt tanítja, hogy a hit válasz Isten minden embernek felkínált kegyelmére. Ez a kegyelem meghalad minden emberi fogalmat, nem hiúsíthatja meg a bűn megsokasodása sem (5,18), de ez nem azt jelenti, hogy az emberi logika szerint felelhetünk rá: adjunk tehát alkalmat Istennek bűneinkkel a kegyelemre (6,1). A törvényről szóló tanítását a Róm 7-ben foglalja össze. A különböző gyökerű hívők együttélésének, a

tolerancia szükségességének és létjogosultságának alapvető tanítása a 14. fejezet.

Róm levél tartalma

I. RÉSZ

Róm 1,1-7 Címzés, üdvözlés

Róm 1,8-15 Pál hálaadása és útiterve

Róm 1,16-17 A levél tárgya

Róm 1,18-32 Isten haragja minden emberen

II. RÉSZ

Róm 2,1-10 Isten nem személyválogató

Róm 2,11-16 A törvény nélkül élők bűnössége

Róm 2,17-29 A törvény alatt élők bűnössége

III. RÉSZ

Róm 3,1-8 Izráel előnye és ítélete

Róm 3,9-20 Isten előtt nincs igaz ember

Róm 3,21-31 Isten igazsága minden emberé kegyelemből, hit által

IV. RÉSZ

Róm 4,1-8 Ábrahám hit által igazult meg

Róm 4,9-12 Ábrahám minden hívő atyja

Róm 4,13-25 Ábrahám az ígéletben bízó hit példája

V. RÉSZ

Róm 5,1-11 A megigazulás megbékélés Istennel

Róm 5, 12-21 Ádám és Krisztus

VI. RÉSZ

Róm 6,1-11 Keresztség és új élet

Róm 6,12-23 A kegyelem állapotában ne a bűnnek, hanem az igazságnak szolgáljunk

VII. RÉSZ

Róm 7,1-6 Többé nem vagyunk a törvény uralma alatt

Róm 7,7-13 A törvény jó, de a bűn által halált okoz

Róm 7,14-25 A belső ember harca a benne lakó bűnnel

VIII. RÉSZ

Róm 8,1-17 Akik Krisztusban vannak, Lélek szerint járnak

Róm 8,18-30 Isten fiainak reménysége

Róm 8,31-39 A választottakat semmi sem szakíthatja el Isten szeretetétől

IX. RÉSZ

Róm 9,1-5 Pál fájdalma népe miatt

Róm 9,6-13 Az ígéret gyermekei az igazi izráeliták

Róm 9,14-29 Isten szabad kegyelme

Róm 9,30-33 Krisztus a megütközés köve Izráel számára

X. RÉSZ

Róm 10,1-13 Törvényből és a hitből való igazság

Róm 10,14-21 A hit igehirdetésből van

XI. RÉSZ

Róm 11,1-10 Isten nem vetette el Izráelt

Róm 11,11-16 Izráel elesése üdvössége a pogányoknak

Róm 11,17-24 A szelíd és a vad olajfa

Róm 11,25-32 Az egész Izráel üdvözülni fog

Róm 11,33-36 Isten bölcsességének dicsérete

XII. RÉSZ

Róm 12,1-2 Az okos istentisztelet

Róm 12,3-8 A kegyelmi ajándékok sokfélesége és a gyülekezet egysége

Róm 12,9-21 A képmutatás nélküli szeretet

XIII. RÉSZ

Róm 13,1-7 Minden hatalom Istentől van

Róm 13,8-10 A törvény betöltése a szeretet

Róm 13,11-14 Az Úr eljövételének sürgető közelesége

XIV. RÉSZ

Róm 14,1-4 A hitben erősek ne ítéljék meg az erőtleneket

Róm 14,5-12 Senki sem él önmagának

Róm 14,13-23 Isten országa nem evés és ivás

XV. RÉSZ

Róm 15,1-6 Az erősek hordozzák az erőtlenek gyengeségeit

Róm 15,7-13 Zsidók és pogányok együtt dicsőítik Istent a gyülekezetben

Róm 15,14-21 Pál nem akar mások munkaterületén működni

Róm 15,22-33 Pál részletes utiterve

XVI. RÉSZ

Róm 16,1-16 Fébé ajánlása és személyes üdvözlések

Róm 16,17-20 Óvás a zavarkeltőktől

Róm 16,21-24 Pál munkatársainak üdvözletei

Róm 16,25-27 Isten dicsőítése

PÁL LEVELE A KORINTHUSIAKHOZ

A város múltjából

A város története visszanyúl egészen az ősidőkbe (Kr. e. 2. évezred). Már Homérosz az ő művében nagyon gazdag városként mutatja be. A város gazdagsága a nagyon jó földrajzi fekvéstől is függhetett. Korinthus nagyon fontos politikai, kulturális és üzleti központ volt. Két nagy kikötője volt, (Lekhaion, Kenkreai) ami összekapcsolta a várost az egész akkori világgal. Ugyancsak Homérosz említi a várost régi nevén: Ephyra. Azonban pontosan nem állapítható meg a régi város helye, mert Mummius hadvezér Kr.e. 146-ban a földig rombolta, eltüntette a föld színéről. És mintegy száz évig romokba hevert. Kr.e. 44-ben Iulius Caesar újjraalapította a várost, régi szépségét és gazdagságát már nem érte el, de így is forgalmas kereskedő várossá lett. Pezsgő életű pogány fővárossá lett, annak minden előnyével és hátrányával. A görög civilizáció magas eszméi Korinthus polgárait bizonyos spiritualításra, aszketizmusra, valamint az esztétika művelésére

ösztönözték. A gazdaság és a politika terén elért sikerek nem járultak hozzá szükségszerűen az erkölcsi fejlődéshez. A korinthusiak híresek voltak kicsapongásaikról.

Pál apostol idejében Korinthus hatalmas, kb.700.000 lakosú város volt. A várost nagyon kevert lakosság jellemezte (görögök, rómaiak, zsidók, rabszolgák, többnyire laza erkölcsű emberek). Korinthusban az Akrokorinthus nevű dombon állt a szerelem istennőjének, Afroditénak szobra és temploma, melyben vagy 1000 papnő (kultikus parázna nő) végezte a szakrális korinthiadzesthai-t az Afrodité-tisztelők gyönyörére. Emellett Korinthusban nagyon elterjedt volt - főleg a Kréta szigetéről származó őslakosok körében – a Dionysos isten tisztelete, akit a bor, szüret és a vidámság istenének tartottak.

A város és később a keresztyén gyülekezet társadalma kis részben jómódú, szabad polgárokból állt. Róm 16,21-23 megemlíti Erasztosz nevét, aki a város gazdasági vezetője volt. ApCsel 18,8 szerint Kriszposz egykor a zsinagóga előjárója volt, Gájusznak pedig a gyülekezetet befogadni képes háza volt. Róm 16,22 egy Terciusz nevű rabszolgát említ, akivel az apostol Korinthusból Rómába írta levelét. Viszont a városi proletárok jelentős része írástudatlan maradt, nem tudták használni a görög Ószövetséget.

Pál Korinthusban

Pál Korinthusba Athénból jött, második missziói út alkalmából, valószínűleg 50-51 telén. Korinthusban találkozott zsidókeresztyénekkel Akvilával és Priscillával, akik később segítőtársai lettek. Pál Athénban tapasztalt sikertelensége miatt, a korinthusi zsinagógában kezdi hirdetni az evangéliumot, félve, rémülten, ahogyan olvassuk az I Kor 2,3-ban. A zsidók vitába szállnak vele, másfél évi tevékenysége után, bíróság elé állították, hogy elítéljék. De ekkorra már Pál számos életképes keresztyén

gyülekezetet alapított. A gyülekezet tagjai is kevert származású nép volt. Sokszor feszültségek adódtak a görögök és zsidók között, rabszolgák és szabadok, férfiak és nők között, gazdagok és szegények között. Pál eltávozása után Apollós szolgál a gyülekezetben. A hagyomány szerint Pál négy levelet írt a Korinthusiakhoz.

ApCsel 18, 1–17-ben találjuk a gyülekezet alapításának történetét. Amikor Pál elkezdte a missziót, akkor voltak ellenfelei és ezért egy gazdag embernél név szerint Titus Justus-nál folytatta a missziót. Közel másfél évig volt a városban. Az ellene való fellépések odáig fajultak, hogy az utcai csőcseléket is ráuszították. Ezért innét el kellett menekülnie.

A levél írásának helye és ideje

Bizonyos, hogy Pál apostol legalább négyszer járt Korinthusban. Sajnos, csak két levél maradt ránk, ez sem az eredeti sorrendben. Pál apostol harmadik missziói útján írta ezt a közismert 1. korinthusi levelét, feltehetően Efézusból, valamikor az 56. (57.) évben (1Kor 16, 5-9, ApCsel 19). Ezt megelőzően azonban már írt nekik, amire az 1Kor 5,9 céloz, „*levelemben már írtam nektek*”. Az a levél elveszett. Ezután ő kapott a gyülekezettől egy erkölcsi kérdésekkel teli levelet, amit egy háromtagú küldöttség (16,17) vitt el hozzá. Erre való válaszként született meg az első korinthusi levél, mely itt-ott céloz (és válaszol) a feltett kérdésekre („*Amiről pedig írtatok...*”, 7,1; 8,1.4). Határozott eligazítást próbál adni a bajok közt vergődő gyülekezetnek.

Bizonyos szemlélet szerint az 1Kor két levélből utólag összeszerkesztett mű és eredetileg két levél volt. Ezt a benne található átmenetekre, egyenetlenségekre alapozzák.

A levél tartalmi sajátosságai

Mint a többi páli levélben, itt is mindjárt a bevezető sorokból kiderül a mű központi mondanivalója: „*Mert a keresztről szóló beszéd bolondság ugyan azoknak, akik elvesznek, de nekünk, akik üdvözülünk, Istennek ereje*” (1, 18). Az egész levél e köré a gondolat köré csoportosítható.

Pál apostol Korinthusból való távozása után is kapcsolatban volt ezzel a gyülekezettel. Főleg egy Klóé nevű jó módú asszony emberei szokták őt tájékoztatni a gyülekezet belső életéről. Az újszövetségi levelek közül egyik sem mutat ilyen mély és konkrét betekintést e gyülekezet problémáiba és konfliktusaiba a hitnek világába, mint éppen a korinthusi levél. Számítások szerint a keresztyén gyülekezetnek Pál idejében kb. 200 tagja lehetett. A gyülekezetet főképp pogányokból lett keresztyének alkották, jóval kevesebben voltak a zsidó keresztyének. A gyülekezet tagjai más - más vallási háttérrel rendelkeztek, és éppen ez adott okot a konfliktusok és a széthúzások keletkezésére. A nehézségek legfőképpen az istentiszteletek végzésekor és az úrvacsora alkalmával keletkeztek. Oly mértékű káosz keletkezett, hogy túllépte a gyülekezet határait és befolyással volt az egész városra. Némely keresztyének nem tudták magukat elhatárolni a pogány múltuktól. Teológiai nézeteltérések keletkeztek, amelyek következtében alakult ki a feltámadás tagadása. Különböző teológiai irányzatok keletkeztek a gyülekezetben. Pál ezért készletét érez arra, hogy a gyülekezet életébe és a hit kérdések tisztázása érdekében beavatkozzon az ő levelei által. A korinthusi levelek érdekes szemszögből mutatják, hogy a zsidóságtól már szabadult keresztyénség hogyan kezd meghonosodni a görög világban, és milyen problémákkal kell megküzdenie, mielőtt áthatol a hellénista kultúrán, beleértve a görög vallást is. Ha tehát összevetjük, hogy az egyik oldalon a gnosztikus libertinusok

veszélyeztették a gyülekezetet, a másik oldalon a végidők jegyében élő enthuzianisták zavartak, a harmadikon pedig az Afrodité és Dionysos volt tisztelői, a negyediken a különböző prédikátorok csoportjai voltak - nem beszélve a gazdagok és szegények közötti problémákról -, kitűnik, milyen összeférhetlenség ütötte fel a fejét. Nem csoda, hogy Pál "könnyek között" gondol rájuk és imádkozik értük (2Kor 2, 4). De talán éppen a széthúzásra való ilyen fájdalmas emlékezés vezette őt oda, hogy az egyik legcsodálatosabb himnuszt írja pergamenre, mégpedig a szeretet himnuszat (1Kor 13).

1Kor levél tartalma

I. RÉSZ

1Kor 1,1-3 Címzés, üdvözlés

1Kor 1,4-9 Hálaadás a gyülekezet lelki ajándékaiért

1Kor 1,10-17 Óvás a pártoskodástól

1Kor 1,18-31 A kereszti igéje Isten hatalma

II. RÉSZ

1Kor 2,1-5 Pál a megfeszített Krisztust hirdeti

1Kor 2,6-16 Isten elrejtett bölcsessége

III. RÉSZ

1Kor 3,1-5 A vizálykodás a lelki kiskorúság jele

1Kor 3,6-23 Isten munkatársai egy alapra építenek

IV. RÉSZ

1Kor 4,1-5 Isten titkainak sáfárai

1Kor 4,6-13 Korinthusiak gögje és Pál alázata

1Kor 4,14-21 Pál atyai szeretete a korinthusiak iránt

V. RÉSZ

1Kor 5,1-13 A gyülekezet nem adhat helyet parázsnaságnak

VI. RÉSZ

1Kor 6,1-8 Hívők ne pereskedjenek egymással

1Kor 6,9-20 A keresztyén szabadság nem szabadosság

VII. RÉSZ

1Kor 7,1-16 Házasság és elválás

1Kor 7,17-24 A keresztyén különféle hivatásban

1Kor 7,25-40 Hajadonok, nőtlenek és özvegyek

VIII. RÉSZ

1Kor 8,1-13 A bálványáldozati hús kérdése

IX. RÉSZ

1Kor 9,1-18 Pál ingyenessé teszi az evangéliumot

1Kor 9,19-23 Pál mindenki szolgájává tette magát

1Kor 9,24-27 Verseny a hervadhatatlan koszorúért

X. RÉSZ

1Kor 10,1-13 A pusztai vándorlás intő példája

1Kor 10,14-33 Az úrvacsora és a bálványáldozat

XI. RÉSZ

1Kor 11,1-16 Az asszonyok fejének befedése

1Kor 11,17-34 A gyülekezet összejövedele, az úrvacsora megbecsülése

XII. RÉSZ

1Kor 12,1-11 A kegyelmi ajándékok sokfélesége és a Lélek egysége

1Kor 12,12-31 Krisztus teste és tagjai

XIII. RÉSZ

1Kor 13,1-13 A szeretet

XIV. RÉSZ

1Kor 14,1-25 Nyelveken való szólás és prófétálás

1Kor 14,26-40 A gyülekezeti összejövetel rendje

XV. RÉSZ

1Kor 15, 1-11 Krisztus feltámadásának tanúi

1Kor 15,12-34 Krisztus feltámadt, mi is feltámadunk

1Kor 15,35-58 A test feltámadása

XVI. RÉSZ

1Kor 16,1-4 Az adakozás rendje

1Kor 16,5-9 Pál bejelenti látogatását
1Kor 16,10-12 Timóteus ajánlása. Apollós kimentése
1Kor 16,13-18 Intések és buzdítások
1Kor 16,19-24 Befejező üdvözlések

A MÁSODIK KORINTHUSI LEVÉL

A levél keletkezésének helye és ideje

A korinthusi gyülekezet keletkezése és helyzete azonos az 1Kor általános bevezetésével. Fontos azonban foglalkoznunk a két levél megírása közötti idő eseményeivel. Az első levél megírása után Timóteus, aki a levelet vitte Korinthusba, újabb nyugtalanító hírekkel érkezett. Erre Pál kiküldte Tituszt, de ő sem járt sikerrel (2Kor 1,13).

Így Pál apostol Efézusból útra kelt és egy rövid látogatást tett a gyülekezetben, talán személyes fellépése súlyában bízva. Ezzel azonban éppen az ellenkező eredményt érte el: a gyülekezettel nem sikerült a kérdéseket rendezni, sőt személyében érte egy rendkívül súlyos sértés. Megbántódva hagyta el Korinthus, és valószínűleg ekkor született a 2Kor 2,4-ben említett, „könnyhullatással írt” levél, amely kifejezte az apostol fájaldalmát a gyülekezetben levő rendellenességek miatt, ugyanakkor szigorú és kíméletlen szemrehányást tett a korinthusiaknak.

Sajnos ez a Titusz által küldött levél elveszett. A hatása viszont meglelt. Isten rajta keresztül bűnbánatra készítette a vétkezőket (2, 5-10), akik beismerték, hogy Pál ellen jogtalanul vétkeztek (7, 7-12) és újra szeretett apostoluknak tartják. Pál annyira kétségek közt várta a híreket, hogy Titusz elé sietett Troászból Macedóniába. Itt hallotta meg a visszaérkező Titusztól, hogy a gyülekezet újra Pál mellé állt; a sértegetőt nyilvánosan

megbüntették. Ebben a megbékélt hangulatban fogott újra íráshoz Pál – és ez a kezünkben lévő 2Kor anyaga, vagy legalábbis annak jó része. Közben azonban újabb zsidó tévtanítók - "Ábrahám utódai" (11, 22) - és gnosztikus rajongók érkeztek a gyülekezetbe, és megint csak Pál apostolságát vették célba. Mivel Pálnak közben Efézusból a keresztyének ellen irányított támadás miatt el kellett mennie, Macedónia valamelyik gyülekezetébe húzódva írta meg ezt a 2.-nak nyilvánított levelet. Miután a két levél sorsa szorosan összefügg, mindenképpen az 1Kor keletkezésének időpontjához kötődik. Az említett eseményekre (levél, látogatás, megbékélés stb.) pár hónapnyi időt tartanak valószínűnek. Általánosan elfogadott az, hogy az 1Kor megírása után mintegy három hónap és fél év közötti idő telhetett el a 2Kor megírásáig, tehát valamikor 57 nyarán.

A levél tartalmi sajátosságai

Az Apostol örül a Titustól kapott jó híreknek, de közötté és a gyülekezet között mélyebb véleménykülönbség is volt. Apostoli hivatását is kétségbe vonták, ezért a 2Kor teljes egészében védekező jellegű. Ugyanakkor az egyik legszemélyesebb levél is: az őt ért támadások alkalmat adnak az Evangélium ügyének védelmezésére. Ahogy önmagáról, apostoli szolgálatáról beszél, végig az ügyet védi, noha mindez személyével kapcsolatos. Előkerül az adakozás kérdése is, mint a pogány- és zsidó-keresztyén gyülekezetek összetartozásának kézzelfogható bizonyítéka, ami Pálnak különösen szívügye.

A levélben egyrészt összefoglalja az eddigi problémákat és a keletkezett vitákat, másrészt újabb adatokat közöl magáról, munkájáról, terveiről, látomásairól, de szenvedéseiről is. Ugyanakkor az első levélnek néhány befejezetlen témáját most fejezi be, így a halálban előálló közbeeső időről és állapotról, a feltámadásról (5, 1-10), az adakozásról stb.

2Kor levél tartalma

I. RÉSZ

2Kor 1,1-2 Címzés, üdvözlés

2Kor 1,3-11 Hálaadás a vigasztalásért

2Kor 1,12-24 Pál megokolja látogatásának elhalasztását

II. RÉSZ

2Kor 2, 1-4 Pál könnyhullatással írt levele

2Kor 2,5-11 Pál megszomorítójának bűnbánata

2Kor 2,12-17 Pál Troászban és Macedóniában

III. RÉSZ

2Kor 3,1-3 Pál ajánló levele: a korinthusi gyülekezet

2Kor 3,4-18 Az ó és az új szövetség szolgálatának dicsősége

IV. RÉSZ

2Kor 4,1-6 Pál nem önmagát prédikálja

2Kor 4,7-18 Isten erejének kincse cserépedényekben van

V. RÉSZ

2Kor 5,1-10 Krisztus ítélőszéke elé kell állnunk

2Kor 5,11-15 Krisztus szorongató szeretete

2Kor 5,16-21 Békéltetés szolgálata

VI. RÉSZ

2Kor 6,1-10 Pál szolgálatának gyalázata és dicsősége

2Kor 6,11-13 Pál nyíltsága viszonzásra vár

2Kor 6,14-18 Krisztus vagy Beliál

VII. RÉSZ

2Kor 7,1-4 Pál szeretet gyülekezet iránt

2Kor 7,5-7 Titusz jó hírei a gyülekezettről

2Kor 7,8-16 A gyülekezet Isten szerinti megszomorodása

VIII. RÉSZ

2Kor 8,1-6 Adakozás a jeruzsálemi gyülekezetet számára

2Kor 8,7-15 Krisztus példája legyen a gyülekezeti adakozás mértéke

2Kor 8,16-24 Titusz segítsége az adakozás irányításában

IX. RÉSZ

2Kor 9,1-5 Az adakozás rendje

2Kor 9,6-15 Az adakozás áldása

X. RÉSZ

2Kor 10, 1-11 Pál megérkezésekor erélyes lesz

2Kor 10,12-18 Pál Krisztus mértékéhez igazodik

XI. RÉSZ

2Kor 11,1-15 Pál önzetlensége és az apostolok hamissága

2Kor 11,16-33 Pál szenvedéseivel dicsekszik

XII. RÉSZ

2Kor 12,1-10 Pál erőtlensége és Isten ereje

2Kor 12,11-21 Pál szeretetből nem terhelte meg a gyülekezetet

XIII. RÉSZ

2Kor 13,1-10 Pál érkezéséig rendeződjék a gyülekezet

2Kor 13,11-13 Befejezés, üdvözlés, áldás

PÁL LEVELE A GALATÁKHOZ

A levél címzettjei nem egy gyülekezet, hanem azoknak egész csoportja, Akkor Galácia nevű római provincia számtalan gyülekezete (1,2). Hogy konkrétan mely gyülekezetekről lehet szó, ez pontosan nem deríthető ki. Gal. 4,13 utal rá, hogy Pál alapította a gyülekezetet. A Gal 1,6 szerint eredetileg egészséges evangéliumot vettek és jól indultak. Ezért lepi meg Pált, hogy később nyugtalanító hírek jöttek felőlük, zsidó tanítók kétségbe vonták a Pál hirdette evangélium hitelét és a törvény betartása általi üdvösséget hirdették.

A levél tartalmi sajátosságai

Az egész levél egyetlen szenvedélyes vitairat a "Sola Fide" az egyedül hit által és a "Sola Gratia" egyedül kegyelemből való

üdvösség tanának a védelmezésére. Különösen akkor tett jó szolgálatot az Egyháznak, mikor ezek kerültek veszélybe. Az érvelés során először Pál személyére és apostoli tisztére vonatkozó dolgokat kellett tisztázni. Fontos, hogy magától az Úrtól kapta elhívását, és hogy a tizenkettes kör tagjaival teljes egyetértésben, szilárd szövetségben végzi munkáját. Amit hirdet az nem új és nem más mint az apostoltársak üzenete. Azután jön a páli misszió teológiai alapjainak tisztázása. Szól a törvény és az evangélium üdvtörténeti viszonyáról. Utóbbi a szív keménysége miatt időlegesen adatott, mint Krisztusra vezérlő nevelő (Gal 3,24 "pedagógus" = szolgál). Azonban Krisztusban nagykorúvá lettünk, nem vagyunk a nevelő alatt többé. (Gal 3,25) Isten népének szilárdan meg kell állnia a szabadságban, melyre minket Isten elhívott. (Gal 5,1). Az Izrael-kérdésben a Gal 3,14 mintha ellentétben lenne a Róma 11,2-vel. Előbbi Izraelt látszólag kizárja az üdvösségből, mikor Ábrahám áldását a Krisztusban a pogányokra vonatkoztatja. Utóbbi pedig hirdeti a "szent maradék" elvét. Nem arról van itt szó, hogy Pál időközben belső fejlődésen ment volna keresztül. Hanem figyelembe kell venni a konkrét háttérrel, melyben az egyes kijelentések íródtak. A Galácia levélben a júdaizmus képében Pál tulajdonképpen Izrael nemzeti gőgje ellen harcol. A Római levélben pedig azok ellen, akik Izraelt ki akarták zárni az üdvösségből. Pál az Evangélium teljes üzenetének, a nagy titoknak igyekszik hol az egyik, hol a másik oldalát megrajzolni. Rész szerint elmondani a kibeszélhetlent.

A levél írásának helye és ideje

Pál az 1. és a 2. missziói útja során járt ezen a vidéken, ahol lassan több helyen is keletkeztek keresztyén gyülekezetek. A levelet a 3. missziói útja során írta valamikor 54 körül, valószínűleg Efézusból.

Gal levél tartalma

I. RÉSZ

Gal 1,1-5 Címzés, üdvözlés

Gal 1,6-9 Nincs más evangélium

Gal 1,10-24 Pál nem embertől vette át az evangéliumot

II. RÉSZ

Gal 2,1-10 Pált az apostolok elismerik Jeruzsálemben

Gal 2,11-14 Pál vitája Péterrel Antiókiában

Gal 2,15-21 Megigazulás a Jézus Krisztusban való hit által

III. RÉSZ

Gal 3,1-5 A galaták is a hit hallásából kapták a Lelket

Gal 3,6-18 Ábrahám a hit példája

Gal 3,19-29 A törvény nevelőnk Krisztusig

IV. RÉSZ

Gal 4,1-7 Krisztus által Isten fiai vagytok

Gal 4,8-11 Óvás a visszaeséstől

Gal 4,12-20 Emlékeztetés a galaták első szeretetére

Gal 4,21-31 Hárág és Sára a két szövetség példája

V. RÉSZ

Gal 5,1-15 Az igazi szabadság a szeretetben való szolgálát

Gal 5,16-26 A test cselekedetei és a Lélek gyümölcse

VI. RÉSZ

Gal 6,1-10 Krisztus törvényének betöltése

Gal 6,11-18 Pál sajátkezével írt záró sorai

PÁL LEVELE AZ EFEZUSIAKHOZ

A gyülekezet, a címzettek, az irodalmi probléma

A várost Kr.e. 2. század végén görög telepesek alapították. A római uralom idején Ázsia prokonzulátus székhelye lett a pogány vallási központ Artemis híres temploma révén. Az ApCsel 19-ből tudjuk Demetriosz ötvös szavaiból, hogy ez nem kis anyagi előnyt biztosított, ennek veszélybe kerülése idézte elő a páli misszió elleni támadást (ApCsel 19,23-40). Ugyanakkor ApCsel 18,19-21-ig terjedő szakaszból azt is tudjuk, hogy először Pál csak rövid ideig, de a 19,10 szerint harmadik útja során több mint két évig tartózkodott ott, eredményesen munkálkodva. A Gyülekezetnek később is jó hírneve van, az ősegyházi tradíció szerint János apostol is itt élt élete utolsó éveiben. Különös, hogy miközben Pál bensőséges kapcsolatban volt a gyülekezettel, ennek ellenére a levelet az jellemzi, hogy hiányoznak belőle a gyülekezetre vagy akármely más gyülekezetre vonatkozó konkrét utalások. Ráadásul a legrégebbi kéziratokból a címfeliratokból hiányzik a helymegjelölés. A 2. század vége után a levélcím minden kéziratban megtalálható. Ezzel kapcsolatban különféle találgatások láttak napvilágot. Sokan azon a véleményen vannak, hogy az Efézusi levél eredetileg körlevél volt. A tartalom megerősíti a páli szerzőséget. A kegyelem általi megtartás, a gyülekezet, mint Krisztus teste, a vér által való váltság, a Szentlélek általi elpecsételés - mind olyan üzenetek, melyekkel a római, a galatai, a korinthusi levélben is találkozunk. Gyülekezetet Isten üdvözítő tervével, élő módon betagolni Krisztus egyházába, továbbá, hogy találják meg helyüket a világban, szilárduljanak meg hitükben, szeretetükben, valamint ezek erkölcsi konzekvenciáiban.

A levél tartalmi sajátosságai

A levél szép himnikus stílusban íródott. Érződik belőle azonban a féltő védekezés a gnózissal szemben, amely bizonyos kozmikus tiszteletre csábítja a keresztyéneket. Ezért az olvasóknak csak Krisztusra vonatkozó „titok” és „ismeret” lehetséges, csak Krisztus lehet az egyház számára a legfőbb imádat tárgya, egyedül Ő az egyház Feje (Ef 5,21-33). Két fő részből áll a levél. Az elsőben Isten üdvözítő munkáját mutatja be a lehető legszélesebb távlatokban, a másodikban részletesen szól arról, hogy mit vár Isten a megváltott embertől. Az egység gondolata uralkodik a levél tanításán. Például: *„Az idők teljességének rendje, hogy ismét egybe szerkeszt mindeneket”* (Ef 1,10).

Az Efézusi levél tartalma

I. RÉSZ

Ef 1,1-2 Címzés, üdvözlés

Ef 1,3-14 Isten magasztalása Krisztusért

Ef 1,15-23 Isten Krisztust mindenek fölé emelte

II. RÉSZ

Ef 2,1-10 A bűn miatt halottak életre keltése Krisztusban

Ef 2,11-22 Krisztus a maga testében egyesíti Isten új népét

III. RÉSZ

Ef 3,1-13 Pál apostolsága a pogányok között

Ef 3,14-21 Krisztus szeretetének megismerése

IV. RÉSZ

Ef 4,1-16 Az elválasztáshoz méltó élet a hit nagykorúságában és egységében

Ef 4,17-32 Az új ember felöltözése

V. RÉSZ

Ef 5,1-14 A világhosszág gyermekeiként jártatok!

Ef 5,15-17 Az alkalmas idő

Ef 5,18-20 Igazi ünneplés

Ef 5,21-33 Házastársak intése

VI. RÉSZ

Ef 6,1-4 Szülők és gyermekek intése

Ef 6,5-9 A szolgák és uraik intése

Ef 6,10-20 Isten fegyverzetének felöltése

Ef 6,21-24 Befejezés, áldáskívánás

PÁL LEVELE A FILIPPIEKHEZ

A gyülekezet alapításáról az ApCsel 16,11-40 tudósít. Többes szám első személy utal rá, hogy Lukács ebben az időben Pállal volt. 50 tavaszán érkeztek Filippibe. Zsinagóga nem volt a városban, a folyóparton imádkozó asszonyok között hirdették az Igét, itt találkoznak Lídia nevű asszonnyal. Összeütközésbe került az apostol a városi hatósággal, börtönbe kerülése a börtönőr megtérését, bocsánatkérését eredményezte. Hamarosan távozniuk kellett a városból. Ezek az események alig néhány hetet vettek igénybe. Lídia háza volt az első gyülekezeti otthon. A gyülekezet összetételében zsidó keresztyének is voltak, de biztos, hogy a pogány származásúak kerültek rövidesen túlsúlyba. A Fil levélben említett nevek (Epafróditus, Evódia, Syntiké) is erre utalnak. Pálnak a gyülekezethez való viszonya mindig kiemelkedő volt és maradt (Fil 1,5, 4,10). Pál intenzív kapcsolatban volt velük. ApCsel 20,2 szerint 55 őszén Macedónián átutazóban hosszabb időt tölthetett itt és innen írhatta a második Korinthusi levelet. ApCsel 19,29 szerint Pálnak voltak Macedóniából való útítársai, tőlük állandóan értesülhetett

a gyülekezet helyzetéről. A Filippi levél utal rá, hogy már azelőtt is írt nekik levelet (Fil 3,1-18). A megírás célja és oka Pál huzamosabb ideje fogságban van (Fil 1,12). Értesítést akar küldeni a gyülekezet szeretetadományának megérkezéséről (Fil 4,10-18), Epafrodítus egészségi állapotáról (Fil 2,25-30). Saját szabadulásának kilátásairól (Fil 1,23-25) és más időszerű kérdésekről. Saját helyzetére más leveleiben ennyire nem tér ki.

Tartalmi sajátosságok

Egy olyan gyülekezet, melyben az apostolnak öröme telt. A Krisztusról szóló bizonyágtétel s annak etikai következményei elválaszthatatlanok. A keresztyén tökéletesség lényege a jóra való törekvés (Fil 3,12-14), a pozitívumra kell igyekezni (Fil 4,8-9). Krisztus váltság művének bemutatásával célja elmondani Krisztus azzá lett, ami természete szerint nem volt: emberré, szolgává-, hogy az embert azzá tegye, ami természete szerint nem sajátja, szentté, Isten gyermekévé. Az apostolnak a gyülekezethez való viszonya gyengéd, még mulasztásaikra is talál mentséget (Fil 4,10/b) - de ez nem akadályozza meg, hogy intő szavakkal forduljon hozzájuk, ha kell. A fogság értékelésében is fontos a Filippi levél tanítása. A testvéreknek meg kell tanulniuk, hogy Pál nélkül is haladhat az evangélium ügye és a fogságban maradni is jelenthet kegyelmi állapotot (Fil 1,20).

A Fil levél tartalma

I. RÉSZ

Fil 1,1-2 Címzés, üdvözlés

Fil 1,3-11 Hálaadás és könyörgés a gyülekezetért

Fil 1,12-18 Pál fogsága az evangélium terjedését szolgálja

Fil 1,18-30 Nekem az élet Krisztus!

II. RÉSZ

Fil 2,1-11 Krisztus példája: engedelmissége a kereszthalálig

Fil 2,12-18 Az üdvösség munkálása félelemmel és retteéssel

Fil 2,19-30 Timóteus és Epafroditosz elküldése

III. RÉSZ

Fil 3,1-11 Pál Krisztusért kárnak ítélte mindent

Fil 3,12-14 Pál egyenest a cél felé fut

Fil 3,15-21 Mennyei polgárok vagyunk

IV. RÉSZ

Fil 4,1-9 A keresztyén élet becsületben és örömben

Fil 4,10-20 Köszönet a gyülekezet gondoskodásáért

Fil 4,21-23 Befejezés és áldáskívánás

PÁL LEVELE A KOLOSSÉIAKHOZ

Kolossében a levél írásának idején már kialakult gyülekezeti élet volt (Kol 2,5). Zsidók élhettek ugyan a városban, de a levélből, a Kol. 1,27 és 2,13 alapján zömmel pogánykeresztényekre kell gondolnunk. A gyülekezetet nem Pál alapította, személyesen nem ismeri őket (Kol 1,7-8 és 2,1), Epafrász lehetett vagy az alapító (ezt bizonyítani nem lehet, de kizárni sem) vagy a gyülekezetnek akkori vezetője. A gyülekezet közvetve páli keletkezésű. A nagyobb centrumokban megalakított gyülekezetekből ment tovább az evangélium a kisebb helyekre.

A keletkezés célja és oka

A fő indíték nyilván Epafrásznak Pálnál tett látogatása és az általa hozott hírekre való reagálás. Hiszen az örömdetes vonások mellett (Kol 1,3), komoly veszélyek is leselkednek. A Kolosséi levél fő témája a tévtanítás. Ennek mibenléte két különböző hatást tükröz: egyrészt júdaista elemeket (ünnep, újhold, szombat), másrészt gnosztikus vonásai is vannak

(aszkézis, pneumatikus gőg, angyalok tisztelése, maga választotta istentisztelet). A zsidó gnózisnak a kereszténységgel összeszövődő formája ez. Krisztus szerepét és jelentőségét azért hangsúlyozza Pál, mert ezek a tévtanítók nem hittek abban, hogy az ő hatalma az egész világra, a teljes kozmoszra kiterjed és a kozmikus hatalmaknak is felette áll.

A levél sajátosságai

Szókincs és mondatszerkesztés tekintetében a Kolosséi levél sok sajátos elemet mutat fel. 33 hapax legomenon mellett 15 további olyan szó található benne, amely az egész Újszövetségben előfordul ugyan, de Pálnál másutt nem. Stílusa nehézkes, terjengős, bonyolult mondatszerkesztésű. Krisztus az egyház feje.

Érdekes az olvasók és az írók közötti kapcsolat több ponton párhuzamot mutat. A Filemonhoz írt eltérések részben abból adódnak, hogy a Kol a többenél nagyobb mértékben liturgikus és himnuszis jellegű. Az eltérő sajátosságok éppen ezekben a jellegzetes részekben található meg leginkább. Viszont találunk bőven páli sajátosságokat, amelyek elegendők arra, hogy eredetiségét kétségbe ne vonjuk szituációjával, a két levélben azonos személyek szerepelnek (Epafrás, Aristarkhus, Márk, Lukács, Démás). Mindkettőben szó van Onésimus elküldéséről (Kol,4,19 — Filemon 12). Mindkettő megszólítja Arkhippust (Kol 4,17; Filemon 1,2), az érintkezések tehát nem a dogmatikai hanem éppen a személyes textusokban egyértelműek.

A levél megírásának helye és ideje.

A Kolosséi levél fogságban keletkezett, a Kol 4,3; 10:18 szerint. Ennek helyére nézve több feltételezés van. Efézus, Cezárea, Róma. Egyértelmű, hogy a Kolosséi levél az Efézusival

és a Filemon levéllel egyidőben keletkezhetett. Legvalószínűbb a római fogság ideje, kb. 62-63 táján.

A Kol levél tartalma

I. RÉSZ

Kol 1, 1-2 Címzés, üdvözlés

Kol 1,3-8 Hálaadás a gyülekezet hitéért

Kol 1,9-23 Krisztus mindeneket megbékéltetett testében

Kol 1,24-29 Pál szolgálata szenvedések között

II. RÉSZ

Kol 2,1-7 Pál küzdelme a gyülekezet állhatatosságáért

Kol 2,8-15 Keresztre szegezett adós levél

Kol 2,16-23 Óvás a hamis tanítóktól

III. RÉSZ

Kol 3,1-4 A Krisztusban elrejtett élet

Kol 3,5-17 Az új ember felöltözése

Kol 3,18-25 A keresztyén család

IV. RÉSZ

Kol 4,1-6 Buzdítás kitartó imádkozásra, bölcs megtartásra

Kol 4,7-17 Személyes üdvözletek és üzenetek

Kol 4,18 Áldás

PÁL ELSŐ LEVELE A THESSZALONIKAIÁKNAK

Pál Thesszalonikában.

Pál apostol második térítői útján jutott el Silás és Timótheus társaságában az Égei-tenger thermaei öblénél levő Thesszalonikába, a mai Thessalonikibe, a római birodalom Macedónia tartományának fővárosába. A helybeli zsinagóga körül tömörült zsidók nagy többsége elutasította Pál és társai

igehirdetését, de az „istenfélő görögök”, vagyis az Izrael egyistenhite felé tájékozódó, de a zsinagóga közösségébe formálisan még fel nem vett személyek, valamint a pogányok közül is sokan engedtek az evangélium hívásának (ApCsel 17,1–8). Voltak közöttük „előkelő asszonyok” is, de többségükben bizonyára kisemberek voltak; kézművesek, kereskedők és feltehetően a híres hajójavító műhely munkásai is. A zsidók részéről megindított üldözés miatt az apostolnak társaival együtt néhány hét múltán menekülnie kellett. Először Béreába menték, majd onnan Pál először Athénbe, később Korinthusba utazott. Az újonnan alapított és nagy szorongatások között élő gyülekezet további sorsa igen nagy gondot okozott az apostolnak. Valószínűleg éppen emiatt hagyta hátra két munkatársát Béreában. Kétszer is gondolt arra, hogy visszatér, de tervét nem tudta megvalósítani. Amikor munkatársai utolérték őt, Timótheust visszaküldte Thessalonikába. Timótheus a gyülekezet problémáiról is beszámolt, és a levél tartalmában ezek is tükröződnek. Az evangélium ellenségei továbbra sem nyugodtak. Próbálták az apostol jellemét befeketíteni és a keresztyének életét minden lehetséges módon megnehezíteni. De nyugtalanította az elméket az a kérdés is, hogy mi lesz azokkal, akiket nem talál életben Jézus Krisztusnak a közeljövőben várt eljövetele. Mindenképpen szükségesnek látszott, hogy maga az apostol írjon a gyülekezetnek. Így jött létre Korinthusban az első levél, amely Pál apostol fennmaradt írásai között a legkorábbi.

A levél megírásának ideje.

Mivel tudjuk, hogy Pál apostol korinthusi működésének egy része egybeesett Lucius Junius Gallio akhájai proconsul hivataloskodásának idejével (ApCsel 18,12), akinek hivatalba lépésekor az apostol már Korinthusban volt (ApCsel 18:11.12), továbbá ha elfogadjuk azt a megállapítást, hogy Gallio szolgálata

Kr. u. 51 közepétől kezdődött, akkor Pál apostol, 1Thessz levelének szerzetési idejét a Kr. u. 50. év első felére helyezhetjük.

A levél sajátossága

Az apostol nyilvánvalóan azért küldi levelét, hogy a thesszalónikai híveket a hitben megerősítse, személyes kapcsolatát velük még szorosabbra fűzze, s hogy általában kifejezze azt a mély és maradéktalan örömet, amit a városban kialakult keresztyén csoport hűsége és jósága táplál benne. Másodlagos fontosságúnak tűnik a negyedik fejezet tartalma, amellyel Pál egy neki - akár szóban, akár írásban - feltett kérdésre válaszol. 4,13-18 rövid feleletben válaszol azok aggodalmaskodására, akik attól tartanak, hogy az elhunyt testvérek - akik a földön nem érik meg az Úr második eljövetelét, a parúziát - nem jutnak be az örök dicsőségre. A páli szöveg túl rövid ahhoz, hogy pontosan lássuk, mi adott okot Pál prédikációjában erre a félreértésre; Az mégis világos, hogy Pál úgy prédikált, mint aki feltételezte az Úr második eljövetelének egy, nemzedéken belüli bekövetkezését. Hiszen így ír: *"mi élők, akik az Úr eljöveteléig megmaradunk"* (4,15). Ezt az *"Úr igéjére"* alapozza. Vajon mit tanított Pál a thesszalónikaiaknak és honnan merítette az *"Úr igéjét"*? A legszembeütőbb párhuzamokat Máté eszkatologikus beszéde (Mt 24-25) szolgáltatja. Ezért tanulságos az 1Thessz 4-5 és Mt 24-25 ide vonatkozó darabjait párhuzamba állítani.

A fenti párhuzamok azt mutatják, hogy Pál az *„Úr igéjéről"* behatóan prédikált, hiszen most, amikor hívei egy részletkérdésre *viszakérdeznek*, emlékezteti őket arra, amit tanított, vázlatosan összefoglalva a parúziáról szóló jézusi tanítást. Meglepőnek kell-e találnunk, hogy eszkatologikus összefoglalója annyira hasonlít a Máté evangélium gondolatmenetére? Pál, ugyanazt az anyagot

használja, mint ami Máténál megtalálható. Valószínűleg a fenti anyag önmagában nem volna elégséges annak bizonyítására, hogy a Máté evangélium akár csak részleteiben is, már írásban Pál rendelkezésére állt volna. Annyi azonban állítható, hogy Pál hiteles forrásokból szerezte a Jézus-hagyomány anyagát, s ezt hűségesen átadta híveinek.

Az 1Thessz levél tartalma

I. RÉSZ

1Thessz 1,1 Címzés, üdvözlés

1Thessz 1,2-10 Hálaadás a gyülekezet példás hitéért

II. RÉSZ

1Thessz 2,1-12 Pál emlékeztet a gyülekezet alapítására

1Thessz 2,13-16 Pál beszédét Isten beszédeként fogadják

1Thessz 2,17-20 Pál szeretné újra látni a gyülekezetet

III. RÉSZ

1Thessz 3,1-8 Timóteus útján jött örömdetes hírek

1Thessz 3,9-13 Hálaadás az örömért, könyörgés további áldásért

IV. RÉSZ

1Thessz 4,1-8 Intés megszentelődésre

1Thessz 4,9-12 Intés a csendes munkára

1Thessz 4,13-18 Feltámadás rendje Krisztus eljövetelekor

V. RÉSZ

1Thessz 5,1-11 Krisztus eljövetelének várása

1Thessz 5,12-22 Mindenki iránt a jóra törekedjete

1Thessz 5,23-28 Üdvözetek, áldás

PÁL MÁSODIK LEVELE A THESSZALONIKAIÁKNAK

A levél tartalmi sajátossága.

Ami a levél tartalmát illeti, különösen két tanítást kell kiemelnünk. Az egyik helyreigazítja a gyülekezetben az első levél óta elterjedt tévedést, mintha itt volna már „*a Krisztusnak ama napja*” (2,2). A második tanítást kiváltó probléma már az első levelet megelőzőleg is kezdett jelentkezni, azóta azonban súlyossá vált: némelyek esetében az eltorzult váradalom munkakerüléssel és rendtelenséggel járt együtt. Az eltorzult reménység tényleg gátolhatja az ember tevékenységét: tétlen várakozást, álmodozást, a földi élet kérdéseitől való elfordulást, munkakerülést eredményezhet. Pál célja nemcsak az, hogy a thesszaloniak kisiklott eschatológiáját helyreigazítsa, hanem az is, hogy a helyes keresztyén reménységből következő aktív, felelősségteljes, munkás életet hangsúlyozza. Az igazi keresztyén reménység ugyanis erőfokozó, aktivizáló érzés; megóv attól; hogy „*ne fáradjatok bele a jó cselekvésébe.*” (3,13).

A levél megírásának helye és ideje

Timóteus az ApCsel 18,5 szerint Korinthusban találkozik ismét Pállal, aki valószínűleg innen írta a levelet, az itteni időzés első időszakában. Eszerint a levél kb. 50-ben keletkezhetett és ezért a legrégebb (fennmaradt) páli levél.

A 2Thessz levél tartalma

I. RÉSZ

2Thessz 1,1-2 Címzés, üdvözlés

2Thessz 1,3-12 Hálaadás a gyülekezet hitéért, emlékeztetés az Úr eljövételére

II. RÉSZ

2Thessz 2,1-12 Az Úr eljövételét megelőzi a törvénytípró

2Thessz 2,13-17 Állhatatosságra való buzdítás

III. RÉSZ

2Thessz 3,1-5 Könyörgés az evangélium terjedéséért

2Thessz 3,6-18 A rendetlenül élők figyelmeztetése

PÁSZTORI LEVELEK

Fontos különbség az eddigi páli iratokhoz képest, hogy míg azok gyülekezetekhez, az első, második Timótheus és a Titusz személyekhez szólnak. A Tituszhoz írt levélnek és a Timóteushoz írt két levélnek közös nevet – „pásztori levelek” - a korai bibliakritika adott a 18. században. Mind a három levél Pál fő munkatársaihoz szól és főleg egyházszerkezeti kérdésekkel foglalkozik. Titusz és Timóteus személyéről elég sok adatot tartalmaznak mind a páli levelek, mind az Apostolok Cselekedetei.

A levelekből világos, hogy néha egyes munkatársait, mint helyetteseit küldte, hogy egy-egy közösségben rendet csináljon. Fil 2,20 szerint Pálnak nem volt hozzá hasonló lelkületű társa. Pál athéni útja előtt Thesszalonikába küldi az ottani gyülekezet erősítésére (1Thessz 3,1). De küldte őt az apostol több ízben Korinthusba is (1Kor 4,17; 16,10). Hogy mennyire bizalmas munkatársa Pálnak, azt az bizonyítja, hogy hat páli levélben szerepel a neve Pálé mellett. (1-2Thessz, 2Kor, Fil, Kol és a Filem) Timóteus Pál helyettese a távollétében. Titus feltehetően szintén a fiatalabb korosztályból származott, személye csak a levelekből ismeretes, az ApCsel nem említi. A Tit 1,4 szerint „*igaz fiának*” említi, ami feltehetőleg utalás rá, hogy Titusz Pál

igehirdetésére tért meg. Többször említi a 2Kor, adatai szerint jelentős szolgálatot végzett Titusz Pál és a gyülekezet kapcsolatának rendezésében. A levél adatai szerint Titusz a levél megírásakor már Krétán volt. Pál megírja ottani tartózkodása célját: a hátramaradt dolgok rendbehozatala - vagyis a fiatal gyülekezet életének megszilárdítása.

Az utolsó adat közli, hogy Titusz Dalmáciába ment (nyilván Pál megbízásából, 2Tim 4,10). A későbbi hagyomány szerint Krétán halt meg 94 éves korában.

PÁL LEVELEI TIMÓTEUSHOZ

A Timóteushoz írt két levél feltételezi, hogy Pál Timóteust Efezusban hagyta, hogy vigyázzon a hit és erkölcs tisztaságára. Az első levél fő témája az Egyház belső rendje: liturgikus élet, egyházi előjárók kinevezése, óvás a tévtanítókkal szemben és hosszú kifejtése annak, hogy Timóteus miben legyen elővigyázatos, hogyan éljen példás életet. A második levél ugyanezt a személyes intést és óvást folytatja, de minduntalan utal az apostol saját múltjára, jelen helyzetére és egyre világosabban beszél arról: Pál apostoli-vértanúi alakjának kell Timóteusban is megvalósulnia. Pál tudja, hogy hamarosan áldozatul esik és „*elköltözésének ideje*” érkezett: „*Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat megharcoltam, a hitet megtartottam. Végezetre eltétem nekem az igazság koronája...*” (2Tim 4,6-8). A befejezés szerint Titusz már Dalmáciában van, egyedül Lukács van vele. Kéri, hogy Timóteus jöjjön hozzá és hozza magával Márkot. Közben Tükhikosz Efezusba megy. (4,9-12). Az utolsó versekben megjelenik Akvila és Priszka neve, feltételezhetően mindketten Timóteussal Efezusban vannak, ezenkívül még hat név (4,19-21). Mindkét levelet Pál látszólag

ugyanabból a fogságból írja; ennek helye pedig 2Tim 2,17 szerint Róma, ahol a hagyomány szerint Pált kivégezték.

1Tim levél tartalma

I. RÉSZ

1Tim 1,1-2 Címzés, üdvözlés

1Tim 1,3-11 Óvás a hamis tanítóktól

1Tim 1,12-17 Pál, az Isten bűnösöket megmentő kegyelmének példája

1Tim 1,18-20 Buzdítás a nemes harcra

II. RÉSZ

1Tim 2,1-7 Imádkozás minden emberért

1Tim 2,8-15 Férfiak és asszonyok magatartása az istentiszteleten

III. RÉSZ

1Tim 3,1-7 A püspökről

1Tim 3,8-13 A diakónusokról

1Tim 3,14-16 A kegyesség titka

IV. RÉSZ

1Tim 4,1-5 Isten minden teremtménye jó

1Tim 4,6-11 A kegyesség haszna

1Tim 4,12-16 Timóteus legyen példa a gyülekezetben

V. RÉSZ

1Tim 5,1-2 A gyülekezet megintésének módja

1Tim 5,3-16 Az özvegyekről

1Tim 5,17-20 A presbiterekről

1Tim 5,21-25 A gyülekezet vezetése részrehajlás nélkül

VI. RÉSZ

1Tim 6,1-2 A szolgákról

1Tim 6,3-10 Óvás a tévtanoktól és a pénzimádattól

1Tim 6,11-16 A hit nemes harcának megharcolása

1Tim 6,17-19 A gazdagokról

1Tim 6,20-21 A lététbe adott kincs megőrzése. Áldás

2Tim levél tartalma

I. RÉSZ

2Tim 1,1-2 Címzés, üdvözlés

2Tim 1,3-7 Hálaadás Timóteus képmutatás nélküli hitéért

2Tim 1,8-14 Szenvedj együtt az evangéliumért!

2Tim 1,15-18 Onéziforosz hűsége

II. RÉSZ

2Tim 2,1-13 Jézus jó katonájának harca és az üdvösség reménysége

2Tim 2,14-18 Óvás a szóharcoktól

2Tim 2,19-21 Isten szilárd alapvetése és pecsétje

2Tim 2,22-26 Óvás az ifjú kori kísértésektől

III. RÉSZ

2Tim 3,1-9 Az utolsó idők ámítói

2Tim 3,10-17 A szent iratokhoz és az apostoli tanításhoz való hűség

IV. RÉSZ

2Tim 4,1-5 Az evangéliumi szolgálat hű betöltése

2Tim 4,6-8 Pál elvégezte futását

2Tim 4,9-18 Pál helyzete és üzenetei

2Tim 4,19-22 Üdvözetek, áldás

PÁL LEVELE TITUSZHOZ

A Tituszhoz írt levél szerint Pál Krétában hagyta őt, „*szeretett fiát*” (1,4), hogy ott városról városra járva helyetteseként működjék és minden közösség élére előjárókat állítson. A levél tanácsokat és utasításokat tartalmaz arra vonatkozólag, hogy a krétai egyház vezetéséről hogyan gondoskodják. A levél szerint Titusznak nincs könnyű dolga: harcolnia kell a krétai nép begyökeresedett szokásaival, a zsidó hittérítőkkal, a pogányokkal és az egyház belső problémáival. A levél vége óvás mindenféle tévtanítással szemben. Végül az apostol, miközben Tichikuszt és Artemászt küldi hozzá a levéllel, hívja Tituszt, hogy látogassa meg, más két személyről pedig gondoskodják.

Tit levelének tartalma

I. RÉSZ

Tit 1,1-4 Címzés, üdvözlés

Tit 1,5-9 Presbiterek, püspökök szolgálatba állítása

Tit 1,10-16 A hamis tanítók megfegyelmezése

II. RÉSZ

Tit 2,1-10 Idősek, fiatalok, szolgák

Tit 2,11-15 Megjelent az Isten üdvözítő kegyelme

III. RÉSZ

Tit 3,1-2 Engedelmisség az előjárók és szelídség minden ember iránt

Tit 3,3-7 Isten ember szeretete és az újjászületés fürdője

Tit 3,8-11 Jó cselekedetek üres vitatkozás helyét

Tit 3,12-15 Üzenetek, üdvözlések, áldás

PÁL LEVELE FILEMONHOZ

Az egyetlen igazi „magánlevél” az Újszövetségben. Egyetlen személyhez, a címzettként is említett Filemonhoz íródott. Filemonnak ismernie kellett Pált. A Filemonhoz írott levél 5. verse nem mond ennek ellene, *"Hallom a te szeretetedet és ama hitedet..."* Egy korábbi találkozás után hosszabb, egymástól távol töltött idő esetén logikus, hogy Pál hallomásból tájékozódott Filemon lelki fejlődéséről. A Filemon-levélben említett személyeket a Kolossé levél 4. fejezetével összevetve kiderül, hogy Filemon Kolossében él, házigazdája egy kis házi gyülekezetnek. Kivehető a levélből, hogy Onésimus előttünk nem ismeretes módon összekerült Pállal. Nagyon valószínű, hogy Pál a börtönben találkozott Onésimussal, különben mi más jelentene a 10. vers hivatkozása *„fogságban szültem”*.

Filem levelének tartalma

Filem 1,1-3 Címzés, üdvözlés

Filem 1,4-7 Hálaadás Filemon hitéért és szeretetéért

Filem 1,8-20 A megtért szolga visszaküldése

Filem 1,21-25 Üzentek, üdvözetek, áldás

A ZSIDÓKHOZ ÍRT LEVÉL

Krisztus hármastisztséget viselt: Király, Próféta és Főpap volt. Főpapi tisztségét a Zsidókhhoz írt levélből ismerjük meg és ezért ez a levél nagy fontosságú Krisztus váltságművének teljes megértéséhez. A páli teológia hatása érezhető rajta. De a szerző inkább hellenista zsidó, aki jól ismeri a görög retorikát, az Ószövetséget, sőt hazája történelmét is. Timóteus közeli barátja (Zsid 13,23), vagyis még az apostoli korban élt. Nevét a levélben nem találjuk. A levél még valószínűleg 70 előtt, Jeruzsálem pusztulása előtt keletkezett, mert semmiféle utalást nem tartalmaz a megszűnésére, sőt annak meglétéről beszél (Zsid 9,9). Körülbelül 63 és 70 között keletkezhetett. Viszont van olyan feltevés is, amely valószínűnek tartja, hogy a zsidó templomi gyakorlat már csak egyfajta „nosztalgikus reminiszcenciák” hatása, főleg a Domicianus által indított újabb keresztyénüldözés alatt. Így a levél 80-90 között keletkezhetett. Kulcsszava „különb szövetség” (Zsid 8,6) A keletkezés helyére talán a levél vége utal (13,24b): „Köszöntenek titeket az Itáliából valók.”

A levél tartalmi sajátosságai

Az irat eleje nem levél-kezdet, hanem egy gyönyörűen szerkesztett mondat, mely a két szövetség kapcsolatát írja le, s ezzel megadja a mű fő témáját (1,1-2a): “*Miután régen sokszor és sokféleképpen szólt Isten az atyákhoz a próféták által, (2) ezekben a végső időkben a Fiú által szólt hozzánk...*”. A mű végén azonban a levelekre jellemző befejezés van (13,20-25), köszöntéssel, áldással, sőt személyes utalással (Timóteus neve is előfordul itt). A páli levelekben a tanító részt követi a parainesis, az intó szakasz. A Zsidókhhoz írt levélben a tanító részeket minduntalan félbeszakítják hosszabb rövidebb intó részletek. Érvelésében sokszor ugyanazokat az Ószövetségi igehelyeket

használja mint a páli iratok. Például a Habakuk 2,4-re „*az igaz pedig hitből él*” egyaránt hivatkozik a Róm 1,17, Gal 3,11 és a Zsid 10,38. A Zsoltárok 8. része előfordul az 1Kor 15,27-ben is, de például a Zsid krisztológiájának fő gondolata: Krisztus főpapi tiszte a páli irodalomban nem is fordul elő.

A vita akörül folyik, hogy valódi levélről van szó, vagy a levélforma csupán kifejezési eszköz a mondanivaló megértéséhez. A végén ugyan van a páli levelekre emlékeztető záradék, üdvözetekkel, személyes közölnivalókkal (pl. Timótheus szabadulása), de az elején mindez hiányzik. A szerző azonnal a mondanivaló közepébe vág. A szerző azonban segítségünkre van a műfaj meghatározásában, mikor a 13,22-ben intő beszédnek nevezi művét. A levélforma valóságos jellegét erősíti, hogy a szerző a 13,23-ban közeli látogatását helyezi kilátásba. A Zsid 5,11-ben és más helyeken minősíti olvasói pillanatnyi lelkiállapotát, beszél múltbeli szenvedéseikről, melyek ismertek voltak előtte (Zsid 10,32 kk). A Zsid az Ószövetség átfogó ismeretét tételezi fel, ami egyértelművé teszi az olvasók zsidó voltát.

Zsid level tartalma

I. RÉSZ

Zsid 1,1-4 Isten tökéletes kijelentése Fia által

Zsid 1,5-14 Krisztus méltósága nagyobb az angyalokénál

II. RÉSZ

Zsid 2,1-4 Figyeljünk a Jézustól hallotakra

Zsid 2,5-18 Jézus szenvedésen át jutott a dicsőségbe

III. RÉSZ

Zsid 3,1-6 Krisztus feljebbvaló Mózesnél

Zsid 3,7-19 Izráel példája óvjon a hitetlenségbe eséstől

IV. RÉSZ

Zsid 4,1-11 Isten népének nyugalma

Zsid 4,12-13 Isten ígéje élesebb a kétélű kardnál

Zsid 4,14-16 Járjunk bizalommal kegyelem királyi székéhez

V. RÉSZ

Zsid 5,1-14 Krisztus örök üdvösség szerzője lett szenvedése és engedelmissége által

VI. RÉSZ

Zsid 6,1-8 Óvás a visszaeséstől

Zsid 6,9-12 Hit és türelem által örököljük az ígéreteket

Zsid 6,13-20 Isten ígéretei változhatatlanok

VII. RÉSZ

Zsid 7,1-28 Krisztus főpap a Melkisédek rendje szerint

VIII. RÉSZ

Zsid 8,1-13 Krisztus új szövetség közbenjárója

IX. RÉSZ

Zsid 9,1-28 Krisztus főpapi áldozata nagyobb az ószövetségi áldozatnál

X. RÉSZ

Zsid 10,1-18 Krisztus áldozata egyszer s mindenkorra érvényes

Zsid 10,19-39 Meghátrálás nélkül ragaszkodjon a reménység hitvallásához

XI. RÉSZ

Zsid 11,1-40 A hit és példaképei a világ teremtése óta

XII. RÉSZ

Zsid 12,1-3 Jézus a hit szerzője és beteljesítője

Zsid 12,4-11 A fenyítés Isten szeretetének jele

Zsid 12,12-29 Senki el ne távolodjék Isten kegyelmétől

XIII. RÉSZ

Zsid 13,1-6 Buzdítás szeretetre és tiszta életre

Zsid 13,7-17 Óvás az idegen tanításoktól, buzdítás a jótékonyságra

Zsid 13,18-25 Befejező kérések, üdvözlések, áldás

AZ EGYETEMES LEVELEK

Az Újszövetség levélirodalmában a páli levelek és a Zsidókhoz írt levél mellett még találunk hét levelet, melyeket gyűjtőfogalommal egyetemes leveleknek szoktunk nevezni. A szakirodalom idegen szóval „katolikus” levelek címmel is szokta illetni őket, a szónak ugyanebben az értelmében: az egész egyházra kiterjedő, egyetemes érvényű iratok. Az óegyház egy részüket apostoloknak tulajdonította (1-2Péter, 1-3János), s volt olyan, amelyiket Jézus, az „Úr” testvérének (Jakab, Júdás).

JAKAB LEVELE

A levél keletkezése

Jakab Levele az ún. Egyetemes levelek hetes csoportjának első tagja. A levél a következőképpen kezdődik: „*Jakab, Istennek és az Úr Jézus Krisztusnak szolgálja, üdvözetét küldi a szórványban élő tizenkét törzsnek.*” (1,1). Érdekes, hogy nem hivatkozik a Jézushoz fűződő rokoni kapcsolatra, hanem a hitbeli kapcsolatot tartja fontosabbnak: Jézus szolgálójának vallja magát. Ha Jakab, az Úr testvére a szerző, aki tehát i.sz. 62 (azaz halála) előtt kellett írja a levelet, akkor a keletkezés helye valószínűleg Jeruzsálem. Luther „*szalma-epistolának*” nevezte.

Tartalmi sajátosságok

Az igazság igéje által munkált új teremtés gondolata (Jak 1,18), vagy a szabadság tökéletes törvényének említése (Jak 1,25). A Jak 2,7-ben egy szép névről szól, melyről neveztettek, ez csakis Krisztus nevére vonatkoztatható. Van benne hivatkozás a paruziára (Jak 5,8), s keresztyén háttérrel tételez fel az 5,14-ben a gyülekezet véneire való hivatkozás.

Kiknek íródott Jakab levele? A Jak 1,1 szerint a szétszórtságban élő 12 nemzetségnek. A levélforma itt műfaji eszköz. Az olvasók köre tág, nem egy helyi gyülekezet kérdései szerepelnek, hanem a szerző korának tipikus emberi bűnei ellen hadakozik. Vitathatatlan a zsidó háttér is, sok az Ószövetségi hivatkozás. Erkölcsi intelmeiben is Jóbra, Illésre, majd általában a prófétákra hivatkozik. Viszont szembetűnő a szinoptikusok hagyományanyagának ismerete. Például Jak 5,12 annyira összecseng a Mt 5,37-tel, hogy alapos okunk lehet a szerző élő hagyományanyag ismeretének feltételezésére. A szerző keresztény voltát erősíti, hogy feltétlenül ismernie kellett a páli tanítás tartalmát. A Jak 2,14-26 csak egy ilyen kapcsolat alapján érthető és magyarázható. Pál előtt Jakab polémiája érthetetlen lenne. A szerzősége nézve fontos, hogy a szerző megnevezi önmagát. Jakab néven több személy szerepel az Újszövetség lapjain. Zebedeus fia, János testvére, de ő korán mártírhalt. Alfeus fiáról, az apostolról és az ún. ifjabb Jakabról, nevükön kívül alig tudunk valamit. Marad Jakab, József és Mária fia, akinek megjelent a feltámadott Úr (1Kor 15,7), aki hamarosan a jeruzsálemi ösgyülekezet tekintélyes vezetője lett. Pál a Gal 2,9-ben az oszlopok egyikének nevezi. Ő elnökölt az ApCsel 15. fejezetében említett első apostoli gyűlésen is. Az 1Kor 9,5 sejteni engedi, hogy missziói tevékenységet is folytatott, s hogy nős volt. Csak ő az a tekintélyes személyiség, aki bemutatkozásakor annyira ismert volt olvasói előtt, hogy mellőzhette személyének részletesebb körülírását.

Jak levelének tartalma

I. RÉSZ

Jak 1,1 Címzés, üdvözlés

Jak 1,2-18 A kísértés célja és eredete

Jak 1,19-27 Isten igéjének hallgatása és megtartása

II.RÉSZ

Jak 2,1-13 A keresztyén hit nem személyválogató

Jak 2,14-26 A cselekedetek és a hit

III.RÉSZ

Jak 3,1-12 A nyelv bűnei

Jak 3,13-18 A földi és a mennyei bölcsesség

IV.RÉSZ

Jak 4,1-16 Alázzátok meg magatokat Isten előtt

V.RÉSZ

Jak 5,1-6 A gazdagok ítélete

Jak 5,7-12 Intés türelemre

Jak 5,13-20 Az imádság ereje

PÉTER ELSŐ LEVELE

A címirat különféle kis-ázsiai gyülekezeteket jelöl meg címzetteként, „*Péter, Jézus Krisztus apostola, Pontusz, Galácia, Kappadócia, Ázsia és Bitinia szórványában élő jövevényeknek.*” Valószínű, hogy körlevélről van szó, de olykor liturgikus elemekkel gazdagított intő beszédnek tekinthető. A szerző a címirat szerint Péter, Jézus Krisztus apostola, az 5,1 szerint Krisztus szenvedésének tanúja. Megjegyzi még, hogy Silvanus által és Babilonból ír (1Pét 5,12-13). Márkot fiának nevezi. Ha Babilont, mint a levél keletkezési helyét vesszük, akkor a levél Rómában keletkezhetett, röviddel Péter vértanúhalála előtt 63-64 táján. Ha a levelet figyelmesen olvassuk, kitűnik belőle, hogy

reagál benne az olvasói előtt ismert óegyházi gyakorlatra: ha szenvednek, gondolják meg, hogy Krisztus is szenvedett; ha idegenül érzik magukat a világban (pogány környezetükben), legyenek türelemmel, a vég közel van. De addig is éljenek szentül, az ő Uruk szent!

1Pt levél tartalma

I. RÉSZ

1Pt 1,1-2 Címzés, üdvözlés

1Pt 1,3-12 Isten magasztalása a hívők reménységéért

1Pt 1,13-25 Szentek legyetek

II. RÉSZ

1Pt 2,1-12 Épüljetekek fel lelki házzá

1Pt 2,13-17 Engedelmeskedjetekek minden emberi rendnekek

1Pt 2,18-25 A szolgálákek kövesség Jézus példájáék

III. RÉSZ

1Pt 3,1-7 A házastársákek becsüljetekek egymástekek

1Pt 3,8-17 Cselekedjetekek a jótekek állhatatosaan

1Pt 3,18-22 Krisztus haláláának és feltámadásáának gyümölcse

IV. RÉSZ

1Pt 4,1-6 Isten akarata szerint éljetekek

1Pt 4,7-11 Isten kegyelménekek jó sáfáraai

1Pt 4,12-19 Boldogság Krisztuséerte szenvedni

V. RÉSZ

1Pt 5,1-5 Presbiterekek és ifjákek intése

1Pt 5,6-11 Istennekek gondja van rátekek

1Pt 5,12-14 Befefejező üdvözlésekek, áldás

PÉTER MÁSODIK LEVELE

2Pt 1,1-ben a szerző megnevezi önmagát. 2Pt 1,16-18-ban szemtanúként beszél Jézus megdicsőüléséről. A 2Pt 1,14-ben hivatkozik Péter halálára vonatkozó Jézusi szavakra (Jn 21,18-ra). A 2Pt 3,1-ben az első levélre utalva az előbbi szerzőjével azonosnak nevezi önmagát. A levélírás indítéka a tévtanítók fellépése, akik visszaéltek a keresztény szabadsággal, ami náluk csak ürügy volt a bűnös életre. A paruziáról szóló tanítást némelyik ámitásnak nevezte (2Pt 3,3-4), mások mint hamis reménységet, nevetségessé tették (2Pt 3,9-10). Péternek az a célja, hogy ezzel a komoly intő levéllel a tévtanítók garázdálkodásának véget vessen és figyelmeztesse a keresztényeket a paruzia és az arra történő készülés fontosságára. A levél kulcsszava a „*megismerés*” (2Pt 1,3).

2Pt levelének tartalma

I. RÉSZ

2Pt 1,1-2 Címzés, üdvözlés

2Pt 1,3-11 Igyekezzetek szilárdá tenni elhívátásokat

2Pt 1,12-21 Az apostoli prófécia bizonyossága

II. RÉSZ

2Pt 1,1-22 A hamis tanítók tévelygése

III. RÉSZ

2Pt 3,1-13 A hamis tanítók tévelygése

2Pt 3,14-16 Emlékeztetés Pál leveleire

2Pt 3,17-18 Befejezés, áldás

JÁNOS ELSŐ LEVELE

Nagyon bensőséges hangulatú levél. A levél irodalmi jellege alapján az egész kereszténységnek szánt traktátusnak tűnik. A levélforma jellegzetességei jórészt hiányoznak belőle. Nincs címirat, szerző és címzettek feltüntetésével, nincsenek levélzáró személyes üdvözlések, áldáskívánás. Körlevélről lévén szó, természetesen nem lehet olyan konkrét jellegű, mint Pál konkrét gyülekezetek konkrét problémáira vonatkozó reagálásai. Mégis levélformát tükröz az „*Írok néktek*” kifejezés ismételt használata (2,12-14). Az olvasók ismételt szeretetteljes megszólítása „*fiacskáim*” (Károli fordítás), „*gyermekeim*” 2,18, „*szeretteim*” 4,1 stb. Ezek egyúttal éltes emberre utalnak, aki hosszú ideje bírja olvasói bizalmát és szeretetét. A szerző sehol nem nevezi meg önmagát, de Krisztus életének és művének (1,1-3), valamint százada történelmének élő szemtanúja. A János levele és a negyedik evangélium között bizonyos nyelvi különbségek akadnak. Ez azonban a tárgy különböző természetéből, megírásuk közötti időkülönbségből is adódhat. Az evangélium kéri-gmatikus bizonyoságtétel. A levél gyakorlati - parainetikus tanítás. A különbségek viszont jelentéktelenek a hasonlóságokhoz, sőt egyezésekhez képest. A levél nyelvében, stílusában, a keresztyén életről való felfogásában a negyedik evangélium szerzőjéhez annyira hasonlónak bizonyul, hogy alig lehet tőle megkülönböztetni. A levélben a jánosi szókinccs jellegzetes kifejezései: világosság és sötétség, élet és halál, világ, gyermekeim, ismételten megtalálhatók. Mindkét írás szerzője János, Jézus Krisztus apostola. Az ókorban egyetlen hang sem vonja kétségbe hitelességét. A megfogalmazás helye ismeretlen. Ideje valamivel az evangélium előttre vagy utánra tehető, az 1. század végén. János első levele a tévtanítókat antikrisztusoknak nevezi (2,18 és 4,3).

A közelgő végidő komolysága azt kívánja meg, a keresztyének a tévedés lelkét különböztessék meg az igazság lelkétől (1Jn 4,6). Az Írás ihletője tudta, mit kell majd minden idők hívőinek olvasniuk ahhoz, hogy megmaradjanak a helyes úton. Többszörös ismétlésben variál két témát: a helyes hitet és az attól elválaszthatatlan helyes életfolytatást. Jellegzetes kifejezés: tudjátok, tudjuk, pl. 2,29, 3,2 és 14, megismerni 3,1, 10, 16, 19, valamint 4,2 stb. Az élet gyakorlati problémáira, a hamis tanítások felismerésére egyedül az Ige képes torzítástól mentes végtelenül egyszerű válaszokat adni. Az emberi leegyszerűsítések többnyire torzítanak és veszélyesek. A levél kulcsszava a „közösség”.

Ennek megfelelő a kulcs-vers is: „*Ha világosságban járunk, mint Ő maga a világosságban van, közösségünk van egymással...*” (1Jn 1,7)

1Jn levél tartalma

I. RÉSZ

1Jn 1,1-4 Az élet igéjének szemtanúi

1Jn 1,5-10 A világosságban való járás és a bűnbocsánat

II. RÉSZ

1Jn 2,1-6 Krisztus parancsolatainak megtartása

1Jn 2,7-11 Régi és új parancsolat

1Jn 2,12-17 A világ szeretete

1Jn 2,18-25 Sok antikrisztus támad

1Jn 2,26-29 Maradjunk meg Krisztusban

III. RÉSZ

1Jn 3,1-12 Isten gyermekei és az ördög gyermekei

1Jn 3,13-17 Az igazi testvéri szeretet

1Jn 3,18-24 Szívbeli bizalom Isten iránt

IV. RÉSZ

1Jn 4,1-6 A lelkek megvizsgálása

1Jn 4,7-21 Az Isten szeretete

V. RÉSZ

1Jn 5,1-5 A hit győzelme

1Jn 5,6-12 A Lélek bizonyágtétele Fiúról

1Jn 5,13-17 Imádság az Isten akarata szerint

1Jn 5,18-21 Aki Istentől született, nem vétkezik

JÁNOS MÁSODIK ÉS HARMADIK LEVELE

E két magánlevelet joggal nevezik "iker-leveleknek". Elválaszthatatlanoknak látszanak, mindig együtt szokták szemügyre venni őket. Mindkettő valódi levél, s bár magánlevelek, mégsem magánügyekről szólnak, hanem a keresztény gyülekezet hitének és életének dolgairól és mint egy tekintélyes egyházi személy levelei, bizonyos értelemben hivatalos jelleget hordoznak magukon. A második levél címzettje egy bizonyos Küria, azaz Úrnő. Egy előttünk ismeretlen asszony és gyermekei. Egyesek szerint egy előkelő keresztény nőről van szó, mások a megszólításban egy gyülekezetnek, vagy általában Krisztus gyülekezetének szimbolikus nevét látják, ami a 10. és 13. vers alapján aligha fogadható el.

2Jn levél tartalma

2Jn 1,1-3 Címzés, üdvözlés

2Jn 2,4-11 A testben eljött Krisztus tagadói

2Jn 2,12-13 Befejezés, köszöntés

A harmadik levél címzettje Gájus. Ez a név az Újszövetségben többször előfordul és valószínűleg különböző személyekre vonatkozik. Az itt említett Diotrefész és Demetriosz

is ismeretlenek számunkra, a róluk elmondottakat leszámítva. A két levél célja különböző. A második levélben a presbiter a gyülekezetet a tévtanítóktól óvja. A harmadik levél a lassan megszilárduló gyülekezet veszélyeire hívja fel a figyelmet. Diotrefes személye a hatalmi visszaélés megalázó szimbóluma akkor, amikor még ki sem halt az első nemzedék, az apostolok köre. Az 1Pt 5,2-3 is számol már a pásztorok visszaélésének lehetőségével, Diotrefes személye azt jelzi, hogy a veszély gyakorlatilag is realizálódott. A keletkezés helyére és idejére nézve semmit sem tudunk, mindkettő valamikor az 1. század vége felé keletkezhetett. A szerző mindkettőben presbiternek nevezi magát, s ez alatt nem annyira egy helyi gyülekezet presbiteri tiszttségét kell értenünk, hanem inkább olyan megtisztelő címről lehet szó, amely magas koron és általános tekintélyen nyugszik. Ez teljesen megfelel annak a méltóságnak, melyben János apostolnak Kisázsia gyülekezeteiben része volt. A presbiter alatt csak egy olyan személy jöhetett szóba, akit ezzel a címmel felruházva mindenki ismert. Ezért hitelesnek fogadjuk el János szerzőségéről szóló ógyházi hagyományt.

3Jn levél tartalma

3Jn 1,1-2 Címzés, üdvözlés

3Jn 1,3-8 Gájusz vendégszeretete

3Jn 1,9-12 Panaszt Diotrefészre, Demetriosz dicsérete

3Jn 1,13-15 Befejezés, üdvözlés

JÚDÁS LEVELE

Az egyetemes levelek között a kanonikus sorrendben az utolsó irat egy mindössze egyetlen fejezetből álló levél: Júdás levele. Minden további nélkül világos, hogy e rövid levél egy gnosztikus tévelygés ellen irányul, mely ezúttal nem aszkétizmussal kapcsolódik össze, mint a Kolossé levélben, hanem ellenkezőleg, erkölcsi szabadossággal. E tévelygés képviselői nem kívülről támadnak, hanem a gyülekezet aktív tagjai. Meghasonlásokat okoznak, beszennyezik a szeretetvendégséget, telve vannak kérkedéssel. Bármit tesznek, pneumatikus voltakra hivatkoznak, pedig nem pneumatikusok, hanem pszichikusok. Munkálkodásuk azért veszélyes, mert nagy közönségsikerre tarthat számot, pedig csak babona és megtévesztés. Jellemző, hogy a szerző a tanítás jellemzésében nem megy bele részletekbe, maguknak a tanítóknak személye ellen hadakozik. Nekik hirdeti Isten ítéletét, míg a címzetteket a rájuk hagyományozott hit melletti kitartásra buzdítja. Különös, hogy egy ilyen rövid irat mennyi mindent el tud mondani. Részletezésre azért nincs szükség, mert e jelenségek az olvasók előtt ismeretesek, csak minősítésükre van égető szükség. Olvasói egyaránt lehetnek zsidó- és pogánykeresztények, előbbiekre az Ószövetségi idézetek, utóbbiakra a címzés egyetemes jellege utal. A szerző önmegnevezése nem okoz problémát. Jézus szolgálja, Jakab atyjafia (Mt 13,55). Érdekes, hogy valószínűleg keresztényen alázatból nem hivatkozik közvetlenül arra, hogy Jézusnak vér szerinti rokona, hanem Jézus szolgáljának nevezi magát, azaz öskeresztényen társaival együtt azt tartja a legfontosabbnak, hogy Jézus neki is megváltó ura. E szerint Júdás Jézus féltestvére. Júdás a címzetteket a hitben való növekedésre inti, és Isten dicsőítésével fejezi be a levelet (20-25). A levél tartalma tehát intés a hitben való megmaradásra. Kulcsszava: a megőrzés (24. vers).

A Jud levél tartalma

Jud 1,1-2 Címzés, üdvözlés

Jud 1,3-19 A hamis tanítók tévelygései

Jud 1,20-25 Befejező intés, Isten dicsőítése

IV. Az Újszövetség prófétai könyve

JELENÉSEK KÖNYVE

Az Újszövetségi kánon utolsó könyve az apokalipszis szót használja önmaga megjelölésére, amely kinyilatkoztatást, leleplezést jelent. Az 1,1 szerint a kinyilatkoztatás alanya Jézus Krisztus, végső forrása maga Isten. Emberi tanúja János nevet visel, a könyv címzettjeiként pedig a szerző Kisázsia hét gyülekezetét jelöli meg. Itt mindenesetre a római birodalom Ázsia tartományára, a mai Kis-Ázsia nyugati részére kell gondolnunk. Fentiek miatt mindjárt az elején meg kell állapítanunk, hogy az 1,1-2 alapján a Jel alapvetően különbözik a késői zsidóság és a korai kereszténység apokaliptikus irodalmától, még akkor is, ha bőségesen merít azok szimbólum és fogalomkészletéből, ábrázolásmódjából. Ez utóbbiak formai kérdések, a döntő azonban a tartalom, amely a Jelenések könyvét Isten Igéjévé teszi. Ha azonban az előzményeket meg akarjuk érteni, mégsem haszontalan, különösen a késői zsidó apokaliptikában körülnézni. Ez a fogalom: apokaliptika egyrészt egy sajátos eszkatologikus meghatározottságú, vallásos meggyőződést jelent, másrészt azt az irodalmi műfajt, melyben ez a meggyőződés kifejeződik. A vallástörténetben mindenütt találkozhatunk vele, ahol az ember történelme kezdetének és végének felveti. A zsidó apokaliptika a

fogság idején és a fogság utáni korban indult virágzásnak. Ennek kánoni kifejezői Ezékiel és Dániel könyve, melyek a Jel talán legfontosabb Ószövetségi gyökereinek tekinthetők. A jelenség érthető: a választott nép a maga történelmének igen súlyos, válságos szakaszát élte és annak szenvedései között próbál vigasztalást, Isteni kijelentést kapni jövődjére nézve. Ezt kapta meg ezekben az Ószövetségi könyvekben. De az intertestamentális kor apokrif irodalma is bőven termi az apokalipsziseket, melyek kijelentéseikben erősen különböznek ugyan, de bizonyos tartalmi jellegzetességeik közösek és ezeket jó tudni a Jel megértéséhez. Az eszkatologikus jelleg mellett valamennyire jellemző egy bizonyos dualizmus. Nem a szellemanyag ellentétére épülő ontológiai dualizmus ez, mint a görög idealizmusban, hanem etikai és történeti jellegű. Vagyis a világban két ellentétes erő: Isten és a Sátán harca folyik. A jelenre (a látható világban) a Sátán nyomja rá bélyegét. De Isten már a jelenben megkezdte döntő harcát, végső győzelmét pedig a jövő hozza meg. A Messiás megjelenése magával hozza ellenlábasát, az Antikrisztus megjelenését is. Az apokaliptika másodlagos jelenségei közé tartozik az angyali és démoni lények szerepeltetése. Ez sem előzmények nélküli: az Ószövetség történeti és tanító könyveiben bőségesen találunk rá példákat, de az apokalipszisekben nagyobb jelentőséggel bírnak. Szóhoz jut még egy bizonyos állat-szimbolika, számmisztika. Irodalmi célja az 1,19-ben egyértelműen megtalálható: „*Írd meg amiket láttál és amik vannak és amik ezután lesznek.*” Tágabb célja: Kisázsia gyülekezeteit bátorítani a szenvedésben való állhatatosságra, de végső értelemben a Jel Krisztus egész egyházának minden időben szól, élő vigasztalást és támaszt nyújt

A Jelenések könyve formai tekintetben ugyan merít az Ószövetség egész apokaliptikus irodalmából, tartalmi vonatkozásban azonban mindenestől keresztyén apokalipszis. Az

apokaliptika hagyományozott nyelvén János keresztyén bizonyoságtételt fejez ki. A zsidó apokaliptikának Dániel óta szüntelenül a történelmi múltba kell visszatekintenie. János végső reménységének, melyet kora egyháza elé állít, más az alapja: Isten Jézus Krisztusban elvégzett üdvözítő tettének, a Sátán felett aratott végérvényes győzelmének a hite. A Jel kizárólag az utolsó idők eseményeivel foglalkozik. Mindezek lefolyását Isten öröktől fogva való akarata határozza meg. Meg van szabva a vég: a Sátánnak vereséget kell szenvednie, ideje ki van mérve, el kell jönnie Isten új és végleges királyi uralmának. Az üdvözülők száma, a mártírok száma előre tudott szám, de az ember egészen a Jel 22,11-ig szabadon dönt sorsa felől, az üdvösség elfogadását illetően. A Jelenések könyve drámai eseménysorozata az „Utolsó előtti” és a „Végső” feszültségében folyik. Előbbi a címzett gyülekezetek történelmi helyzete, de tágabb értelemben erre az egész "Utolsó előtti" korban élő világra áll. Sajátossága, hogy domináns benne a vízió, az álom, a jövődőlés és a szimbolikus nyelv. Kettős vagy hármas szimbólumokkal találkozunk. Az egyik a számok, a másik a színek, a harmadik pedig a különböző állat alakok.

Egy-egy számmal nagyon egyszerűen ki tudunk fejezni nagy igazságokat. A zsidó apokaliptika számára az 1 az Istent, az egyetlen jelenti az abszolút monoteizmus értelmében. A 2 Ádám és Éva, az ember, 3 a mennyei erő, az isteni uralom szimbóluma. 4 a föld (pl. az Apokalipszis 4 lovasa), a négy égtáj. 7 a teljesség száma. 666 a Sátán száma. A 7-tel nem osztható szám az az isteni teljességben nem részesedő. A 10 történelmi szám amely valaminek a végét jelenti. pl. 10 napig tartó nyomorúság. A Jelenések könyvében. 12 Izrael száma, a 12 törzs. A 12 tanítvány, és ennek a szorzatai. (Pl. a 24 vén, aki leborul a bárány előtt). 1000 a nagyon sok szimbóluma, az már rengeteg, mint égen a csillag.

A könyv megírásának helye és ideje:

A keletkezés helye egyértelmű: az 1,9 szerint a szerző Pathmos szigetén kapta a kinyilatkoztatást, valószínűleg élete vége felé, tehát 90-100. közötti időben Domicianusz keresztyén üldözése alatt. A kiváltó ok nyilván az volt, hogy János idejében a keresztyének nagy üldözésnek voltak kitéve, már mártírjaik is voltak, csüggedtek, biztatni kellett őket. Ugyanakkor belső tévtanítás (gnosztikusok), elesés, hűtlenkedés (valószínű a császár-imádat kényszere miatt), következtében „halni” kezdtek a gyülekezetek. Így figyelmeztetni kellett őket, hogy „*elhagyták az első szeretetet*”(2,4). Így keletkezett a levelek a hét kis-ázsiai gyülekezethez. Majd következett a látomás a mennyei istentiszteletről, azután pedig a csapások sorozata és újra a nagy győzelem a mennyben.

Az üzenet végső kicsengése az, hogy akármilyen történik is itt, a dolgok végső irányítása Isten kezében marad, mert Krisztus nem csak az ő egyházának a feje, hanem ennek a világtörténelemnek is az ura. Sőt az egész kozmosznak is.

Jel könyvének tartalma

I. RÉSZ

Jel 1,1-3 János bizonyágtétele, áldás az olvasóknak

Jel 1,4-8 A hét kisázsiai gyülekezet üdvözlése

Jel 1,9-16 Első látomás Patmosz szigetén

Jel 1,17-20 Megbízás a könyv megírására

II. RÉSZ

Jel 2,1-7 Levél az efezusi gyülekezethez

Jel 2,8-11 Levél a szmirnai gyülekezethez

Jel 2,12-17 Levél a pergamoni gyülekezethez

Jel 2,18-29 Levél a thiatirai gyülekezethez

III. RÉSZ

Jel 3,1-6 Levél a szárdiszi gyülekezetnek

Jel 3,7-13 Levél a filadelfiai gyülekezetnek

Jel 3,14-22 Levél a laodiceai gyülekezetnek

IV. RÉSZ

Jel 4,1-11 A huszonnégy vén és a négy élőlény Isten trónjánál

V. RÉSZ

Jel 5,1-10 A Bárány átveszi a hétpecsétetes könyvet

Jel 5,11-14 Az angyalok és a teremtmények éneke

VI. RÉSZ

Jel 6,1-8 A négy első pecsét és a négy lovas

Jel 6,9-11 Az ötödik pecsét

Jel 6,12-17 A hatodik pecsét

VII. RÉSZ

Jel 7,1-8 A tizenkét törzsből elpecsételtek

Jel 7,9-17 A vértanúk serege minden nemzetből

VIII. RÉSZ

Jel 8,1-6 A hetedik pecsét. A hét trombita

Jel 8,7-13 A négy első trombitászó

IX. RÉSZ

Jel 9,1-12 Az ötödik trombitászó

Jel 9,13-21 A hatodik trombitászó

X. RÉSZ

Jel 10,1-7 A hét mennydörgés szava

Jel 10,8-11 A nyitott könyv

XI. RÉSZ

Jel 11,1-14 A templom felmérése. Isten két tanúja

Jel 11,15-19 A hetedik trombitászó

XII. RÉSZ

Jel 12,1-6 A napba öltözött asszony

Jel 12,7-12 A sárkány levettete a mennyből

Jel 12,13-18 A sárkány harca a földön

XIII. RÉSZ

Jel 13,1-10 A tízszarvú és hétfejű vadállat

Jel 13,11-18 A kétszarvú vadállat

XIV. RÉSZ

Jel 14,1-5 A Bárány és kísérete a Sion hegyén

Jel 14,6-13 Három angyal bejelenti az ítéletet

Jel 14,14-20 Az Emberfia ítéletet tart

XV. RÉSZ

Jel 15,1-4 A győztesek éneke az üvegtenger mellett

Jel 15,5-8 Hét angyal hét arany pohárral

XVI. RÉSZ

Jel 16,1-21 A harag hét poharának kiöntése

XVII. RÉSZ

Jel 17,1-18 A nagy parázna a vadállaton

XVIII. RÉSZ

Jel 18,1-24 A Nagy Babilon bukásának kihirdetése

XIX. RÉSZ

Jel 19,1-5 Öröm a mennybe Babilon bukásán

Jel 19,6-10 A Bárány menyegzője

Jel 19,11-16 Krisztus megjelenése

Jel 19,17-21 A két vadállat és a hamis próféta vége

XX. RÉSZ

Jel 20,1-6 Krisztus ezeréves uralma

Jel 20,7-10 A Góg és Magóg

Jel 20,11-15 A halottak feltámadása és az utolsó ítélet

XXI. RÉSZ

Jel 21, 1-8 Új ég és új föld

Jel 21,9-27 Az új Jeruzsálem

XXII. RÉSZ

Jel 22,1-5 Az élet vize és az élet fája

Jel 22,6-21 A prófécia beteljesedése közel van

Zárszó

Összegzésképpen elmondhatjuk, hogy figyelemre méltó, hogy Jézus tanítványait emberek halászáinak nevezi: „*Kövessetek, engem és azt cselekszem, hogy embereket halászatok*“ (Mt 4,19). Ebben a megjelölésben kifejezi a tanítványi munka külső formáját. Mit akart vele Jézus mondani?'

1. A halászt életének körülményei szinte arra kényszerítették, hogy közel éljen Istenhez. Ha egy ember napról napra kénytelen volt szembenézni a természet elemi erőivel, félelmében valójában hozzá volt kötve Istenhez. Életüket a vízen élték le, viharok között. Jézus munkatársnak olyan embereket választott, akik számára Isten, élő valóság volt. A halászoknak ezért szükségképpen bátor embereknek kellett lenniük. Olyan embereknek, akiknek az élete állandóan veszélyben forgott. Olyan emberek voltak, akik életüket naponként kockáztatták. Jézus, amikor kiküldte őket missziói munkára, ezt mondta nekik: „*Elbocsátalak titeket, mint juhokat a farkasok közé*“ (Mt 10,16). A „farkasok“ közé nem lehetett gyáva embereket küldeni.

2. A halásznak türelmes embernek kell lennie. Kitartónak a munkában. Kitartónak, türelmesnek kell lennie annak, aki embereket akar halászni. Gyakran sokáig kell várni, míg, a hálóba hal kerül“. A halász munkája sokszor hiábavaló, gyakran tér haza üres kézzel, és másnap munkáját újra kezdi.

3. A halásznak bölcsnek is kell lennie. Bölcsen meg kell választania az időt, a helyet, a hálót, a csalétket a halászáshoz. Bölcsnek kell lenniük azoknak is, akik embereket halásznak. Ha nem bölcsök, több embert veszítenek el, mint amennyit megnyernek. Erre akarta Jézus a tanítványokat tanítani: „*Legyetek okosak, mint a kígyók*“ (Mt 10,16). A tanítványok gyülekezete Isten országa első gyülekezete. Ez a nagy jelentősége

a tanítványok kiválasztásának. Ez a gyülekezet lép Izráel helyére. A tanítványok gyülekezete az új Izráel.

A tanítványok Jézus követésében

Jézus tanítványait követésére hívja. Az elhívott ebben a követésben lesz tanítvány. Jézus hívására a válasz nem egy hitvallás elmondása, hanem a neki engedelmeskedő élet. Az új életet a tanítvány nem a maga alkalmasságával valósítja meg, hanem Krisztus kegyelmének az erejével. Ő hív és az ember engedelmeskedik. Mit jelent a követés? Nem egy tanítás elfogadását, nem egy eszme vállalását, hanem az elhívó Krisztus életében való részesedést. Az Istenbe vetett hit még nem követés. De az élő Krisztus életében való részesedés már az. Amint az evangéliumokban látjuk, Jézus hívása emberileg szinte lehetetlennek látszó akadályokat győz le. A tanítvány azt teszi, amit azon a helyen, melyen szolgál, tennie kell: nem többet, nem kevesebbet, nem mást, hanem éppen azt.

Az élet bizonyágtétele

A tanítványnak a Krisztus szolgálatában kettős feladata van. Az első a beszéddel való bizonyágtétel; a másik az életével történő bizonyágtétező szolgálat. Ezt mondta tanítványainak: „*Amit fülbe súgva hallotok, a háztetőkről hirdessétek*“ (Mt 10,27). A tanítvány a beszélő és nem a hallgató ember. Tovább kell mondania Isten kijelentett akaratát. Jézus a tanítványokat a világ világosságának is nevezi. Krisztusban lévő élet az embert átformálja az Úrban való világossággá. „*Aki engem követ, nem járhat sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága.*“ (Jn 8,12) Szándékai, tettei megtelnek isteni fénnel és világítanak, mint a szobában a meggyújtott gyertya. Pál ezt mondja az egyik gyülekezetnek: „*Fényletek, mint csillagok e világon*“ (Fil 2,15). A tanítvány annál több fényt áraszt a földön, minél több fényt

kapott felülről. Fényük kapott fény, visszavert fény, mint a Holdnak a fénye. Ezért kell a két igét egymás mellé tenni, mert Jézus mondta mind a kettőt: „*Én, vagyok a világ világossága*“ és „*ti vagytok a világ világossága.*“ *De ezt a világosságot el lehet rejteni. Erre figyelmeztet Jézus: „Gyertyát sem azért gyújtanak, hogy a véka alá tegyék“ (Mt 5,15).* A nem véka alá rejtett fény vezet az embereket Istenhez. A tettek Isten beszédei. Isten a tettek által beszél nekünk és a tettek által kell beszélni Róla. Ennek a bizonyoságtévő szolgálatnak azonban van egy feltétele: a tanítványok közössége, melyet a kölcsönös szeretet kapcsol össze. A szeretet nélkül nem lehet a tanítvány sem só, sem világosság. Ezért mondta Jézus: „*Arról ismeri meg mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretni fogjátok*“ (Jn 13,35).

A tanítványok Jézus munkatársai

A tanítványokat Jézus azért is hívta el, hogy Isten országa építésében munkatársai legyenek. Ezt mondta tanítványainak: „*Az aratni való sok, a munkás kevés. Kérjétek azért az aratásnak Urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába*“ (Mt 9,37-38). Az Ő munkájában el kell menniük a „*föld végső határáig*“ (ApCsel 1,8). Milyen óriási feladatot adott tanítványainak! Ezek a szavak munkát követeltek, nehéz, fáradtságos, testet és lelket felőrlő munkát. Munkát évszázadokra és évezredekre. És aki szolgálatába áll, megtapasztalja, hogy minden az Ő kezében van; minden az Ő diadala felé megy.

Felhasznált irodalom

- BÁNDY, Gy.: Bevezetés az Újszövetségbe, Selye János Egyetem, Komárom: 2008. ISBN 978-80-89234-50-9
- BARTHA, T.: Keresztyén bibliai lexikon I., Kálvin János Kiadója, Budapest: 1993. ISBN 963 300 529 9
- BARTHA, T.: Keresztyén bibliai lexikon I., Kálvin János Kiadója, Budapest: 1993. ISBN ?
- BIBLIA, Magyar Bibliatársulat, Kálvin János Kiadója, Budapest: 2008 ISBN 978-963-300-913-0
- BIBLIAI ATLASZ, Körtörténeti bevezetéssel, Kálvin János Kiadója, Budapest: 1994. ISBN 063 300 576 0
- FARKASFALVY, D.: Bevezetés az újszövetségi szentírás könyveihez, Szent István társulat, Budapest: 1994. ISBN 963 360 769 8
- JUBILEUMI KOMMENTÁR, Újszövetség magyarázata III. kötet, Kálvin János Kiadója, Budapest: 1998. ISBN 963 300 759 3
- NAGY, I.: Az Újszövetség könyveinek ismertetése, Károli Gáspár Református Egyetem, Nagykőrös: 1995.
- NESTLE-ALAND.: Novum Testamentus, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart: 1984. ISBN 3-438-05401-9
- PAPP, V.: Elkoptatott szavak, Kálvin kiadó, Budapest: 1996. ISBN 963 300 657 0

- SZATMÁRY, S.: Bibliaismeret II. Újszövetség, Református Zsinati Iroda, Budapest: 1991 ISBN 963 300 459 4

TARTALOM JEGYZÉK

Előszó	4
Bevezetés	5
I. Az Újszövetség	7
II. Az Újszövetség történeti könyvei	20
Máté evangéliuma	63
Márk evangéliuma	70
Lukács evangéliuma	79
János evangéliuma	89
Apostolok Cselekedetei	98
III. Az Újszövetség tanítói könyvei	104
Pál levele a Rómaiakhoz	109
Pál első levele a Korinthusiakhoz	113
A Második Korinthusi levél	119
Pál levele a Galatákhoz	122
Pál levele az Efézusiakhoz	125
Pál levele a Fillipiekhez	127
Pál levele a Kolosséiakhoz	129
Pál első levele a Tesszalonikaiakhoz	131
Pál második levele a Tesszalonikaiakhoz	135
Pásztori levelek	136

Pál levelei Timóteushoz	137
Pál levele Tituszhoz	140
Pál levele Filemonhoz	141
A Zsidókhoz írt levél	142
Az egyetemes levelek	145
Jakab levele	145
Péter első levele	147
Péter második levele	149
János első levele	150
János második és harmadik levele	152
Júdás levele	154
IV. Az Újszövetség prófétai könyve	
Jelenések könyve	155
Zárszó	161
Felhasznált irodalom	164
Tartalomjegyzék	166

Univerzita J. Selyeho
Teologická fakulta
Bratislavská cesta 3322
SK-945 01 Komárno
www.ujs.sk

Tanító Péter
Újszövetségi Bibliaismeret
Első kiadás

Terjedelem: 6,05 szerzői ív
Nyomtatás: EQUILIBRA, s.r.o., Košice
Példányszám: 100 db
Kiadta: Selye János Egyetem, Komárom, 2015

Peter Tanító
Biblická znalosť Nového Zákona
Prvé vydanie

Rozsah: 6,05 AH
Tlač: EQUILIBRA, s.r.o., Košice
Počet výtlačkov: 100 ks

Vydal: Univerzita J. Selyeho, Komárno, 2015

ISBN 978-80-8122-130-9